

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

41. ISTUNGJÄRK

20.–23. mai 1991

SISUKORD

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 41. ISTUNGJÄRK ESIMENE ISTUNG	
20. mai 1991	3
Istungjärgu päevakorra kinnitamine	3
N. Aksinini esinemise kohta Nõukogude Liidu Ülemnõukogu Veteranide-Invaliidide Komitees	4
Eesti Vabariigi tervisekindlustuse seaduse ning mõne Eesti Vabariigis kehtiva seaduse ja koodeksi muutmist käsitlevate seaduseelnõude esimene lugemine	28
EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 41. ISTUNGJÄRK TEINE ISTUNG	
21. mai 1991	33
Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotund	33
EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 41. ISTUNGJÄRK KOLMAS ISTUNG	
22. mai 1991	63
Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste ja täienduste tegemise kohta Eesti NSV kriminaalkodeksis ning Eesti NSV kriminaalprotsessi koodeksis" eelnõu esimene lugemine	63
Eesti Vabariigi tervisekindlustuse seaduse ning mõne Eesti Vabariigis kehtiva seaduse ja koodeksi muutmist käsitlevate seaduseelnõude esimese lugemise jätkamine	69
Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ajutise töö- ja kodukorra osalise muutmise ja täiendamise kohta	79
EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 41. ISTUNGJÄRK NELJAS ISTUNG	
23. mai 1991	89
Narva vabamajanduspiirkonna moodustamise kohta	90

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

41. ISTUNGJÄRK

ESIMENE ISTUNG

20. mai 1991

Istungjärgu päevakorra kinnitamine

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere õhtust, lugupeetud kolleegid! Kas alustame 41. istungjärgu tööd? Kontrollime, palju meid on. Kohal on 65 rahvasaadikut, puudub 39.

Lugupeetud kolleegid, vastavalt uuele reglemendile on omaette kord, kuidas seadusandliku initsiatiivi autorid esitavad aktid Ülemnõukogule. Ma annan sõna Illar Hallastele.

I. Hallaste

Lugupeetud juhataja, austatud kolleegid! Mul on praegu Ülemnõukogu menetluses küsimus, mis käsitleb valitsuse mahavõtmise ja uue valitsuse kinnitamise korda, ja seal on sees olemas punkt, mis ütleb, et kui valitsust ei suudeta kinnitada 10 nädala jooksul, siis sellisel juhul kuulutab Ülemnõukogu Presiidium välja uued valimised. See otsus ei ole küll veel lõplikult vastu võetud, kuid ilmselt leiab sel nädalal siin saalis heakskiitu. Küsimus on, millise valimisseaduse järgi see toimuks, ja lähtudes sellest, et tegemist on olulise probleemiga, otsustasid 4 saadikurühma, s.o. kristlik-demokraatlik saadikurühm, sotsiaaldemokraadid, maa-keskerakonna saadikurühm ja vabariiklaste saadikurühm ühiselt esitada vabariigi parlamendi valimisseaduse eelnõu Ülemnõukogu menetlusse. Ja mul on au see üle anda Ülemnõukogu juhatajale. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Juhataja hakkab sellega tegelema vastavalt reglemendile. Lubage asuda päevakorra juurde. Lugupeetud kolleegid, juhatusel ei ole seekord teile esitada ühtegi seaduseelnõu või muud otsuseprojekti, mille suhtes oleks vaja võtta seisukoht, kas ja millal arutada, sellepärast ma teen ettepaneku, et me asume kohe päevakorra kinnitamisele. Laekunud päevakorraprojekt on vastavalt meie enda vastuvõetud otsusele sellisel kujul koostatud ja esitatud teile kinnitamiseks:

1. Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotund.

2. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu saadikurühma "Sõltumatud demokraadid" nimel esitatud Ü. Uluotsa arupärimine justiitsministeeriumile.
  3. Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi rahvasaadiku, riigi kõrgeima seadusandliku kogu liikme staatusest" eelnõu. Esimene lugemine.
  4. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Narva vabamajanduspiirkonna moodustamise kohta" projekt.
  5. Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste ja täienduste tegemisekohta "Eesti NSV kriminaalkoodeksis" ning Eesti NSV kriminaalprotsessi koodeksis" eelnõu. Esimene lugemine.
  6. Eesti Vabariigi tervisekindlustuse seaduse muutmist käsitleva seaduse eelnõu. Esimene lugemine.
  7. Eesti Vabariigi õlleaktsiisi seaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi aktsiisimaksu seaduses" eelnõu. Esimene lugemine.
  8. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Rahvuskultuuri Päästefondi asutamisest" projekt.
  9. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ajutise töö- ja kodukorra osalise muutmise ja täiendamise kohta" projekt.
  10. Eesti Vabariigi seaduse "Kompensatsioonist elamispinna vabastamise eest" eelnõu.
- Kas ma võin selle hääletusele panna? Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et kinnitada 41. istungjärgu päevakord vastavalt teil olevale projektile? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 63 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 2 jäid erapooletuks. Päevakord on kinnitatud.

N. Aksinini esinemise kohta Nõukogude Liidu Ülemnõukogu Veteranide-Invaliidide Komitees

Juhataja

Otsustades laekunud dokumentide järgi, soovitakse lülitada kiireloomulise küsimusena täiendavalt päevakorda ühte otsuse eelnõu. Kolleegid, kas kõikidele teile on juba kätte jagatud otsuse eelnõu, mille on esitanud sotsiaalkomisjon? On olemas? Kas hakkame otsustama? Jah.

Aleksei Zõbin.

A. Zõbin

Lugupeetud juhataja! Ma tahaksin teada saada, millistel motiividel lülitati see küsimus päevakorda. Ma ei oota mitte põhjendust, vaid motiveeringut, miks peab selle Aksininit puudutava küsimuse nii kiires korras päevakorda lülitama?

Juhataja

Suur tänu! Kas Lehte Hainsalu annab lühidalt enne oma motiveeringu, miks taotletakse selle kiireloomulise küsimusena päevakorda võtmist? Lehte Hainsalu.

L. Sööt (Hainsalu)

Härra juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu! Ülemnõukogu sotsiaalkomisjon palub ära kuulata oma seisukoha sotsiaalkomisjoni liikme hr. Aksinini esinemise kohta NSV Liidu Ülemnõukogu Veteranide-Invaliidide Komitees. Hr. Aksinin käis Ülemnõukogu sotsiaalkomisjoni soovitusel ja vastastikusel kokkuleppel NSV Liidu Ülemnõukogu vastava komiteega Moskvast. Ja suurt hämmeldust tekitas, kui 18. aprilli Moskva otsus jõudis 15. mail meie töölauale. 16. mail me vaatasime selle sotsiaalkomisjonis läbi. Hr. Aksininit ei olnud neljapäeval kohal, samuti ei õnnestunud teda ka täna kätte saada, kuid see küsimus, mida me arutada tahame, ongi ületanud komisjoni pädevuse. Kui te vaatate teile väljajagatud materjalidest lahtri viimast rida, siis näete, et on tegemist sekkumisega nelja riigi läbirääkimiste kulgu, ja ma arvan, et kuna hr. Aksinin sõidab jällegi minu pealdisega Ülemnõukogu komandeeringuga homme Moskvasse samas küsimuses, siis oleks meil otstarbekas täna pisut seda probleemi arutada. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, küsimusi pole mõtet mulle rohkem esitada, küsimused tuleb esitada sellisel juhtumil ettekandjale, kui Ülemnõukogu peab võimalikuks päevakorda täiendada. Meie reglement eelnevalt läbirääkimisi ette ei näe. Ma panen hääletusele. On selge? Tõstetud käsi tähendab seda, et on rikutud reglementi. Mõelge, mehed, enne kui te midagi tahate öelda. Kuskohal mina rikkusin reglementi, Vladimir Malkovski?

V. Malkovski

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Mis puutub reglementi, siis tuleb seda minu arvates hiljem võib-olla muuta, pidades silmas selliste küsimuste arutamist. Ainult paar sõna hääletamise motiivide kohta. Kui me võtame selle otsuse päevakorda, siis ootab

etikakomisjoni ja saadikuid tohutu hulk samalaadseid otsuseid. Ühele saadikule ei meeldi võib-olla üks sõnavõtt, teisele teine ja nii me jääme neid küsimusi arutama. Seepärast palun see probleem enne hääletamist hästi läbi kaaluda.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, need läbirääkimised on juba reglemendivälised, reglemendivastased. Läbirääkimised tulevad siis sellel teemal, kui see on päevakorda lülitatud. Praegu on küsimus päevakorra täiendamises. Ülemnõukogu ei pruugi üldse päevakorda täiendada, siis meil polegi midagi arutada.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada istungjärgu kinnitatud päevakorda vastavalt paragrahvile 15 kiireloomulise küsimusega, milleks on otsuse eelnõu arutamine, mis puudutab Ülemnõukogu liikme Nikolai Aksinini esinemist Nõukogude Liidu Ülemnõukogu Veteranide ja Invaliidide Komitees? Palun hääletada! Lihthälteenamus. Selle ettepaneku poolt on 49 rahvasaadikut, vastu on 6 rahvasaadikut, erapooletuid on 14. Päevakorda on täiendatud. Ja nagu meie reglement ette näeb, asume kohe kiireloomulist küsimust arutama ja ma paluksin kõnetooli Lehte Hainsalu.

L. Sööt (Hainsalu)

Härra juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu! Mul on siin puldis täna väga raske seista, sest ma tunnen sotsiaalkomisjoni liiget härra Aksininit kui äärmiselt malbet ja kena inimest, kuid seda enam tekitab tõelist hämmastust, ja kui järele mõelda, siis ka nõrdimust see dokument, mis laekus Moskvast neljapäeval. Võtame nüüd lauale selle, mis täna sai välja jagatud – Nõukogude Liidu Ülemnõukogu Veteranide-Invaliidide Komitee otsuse 18. aprillist. Siin lehe allotsas on kõik, mis meil on vaja selles küsimuses teada. Otsuse sisu on selline, et Baltikumis rikutakse kodanike õigust sotsiaalkindlustusele, eluasemele, mis on ette nähtud soodustuse korral. Kes selle mõtte välja ütles? Eesti Vabariigist on siin härra Aksinini nimi. Meetmete osas on otsustatud aprillikuu jooksul ette valmistada ettepanekud, mida hakatakse siis arutama riikidevaheliste läbirääkimiste delegatsioonide vahel. Sellest otsusest nähtub, et härra Aksinini jõud on Moskva poole peal ja mitte Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poole peal. Ma olen sellega nõus, et igal inimesel, seda enam saadikul on õigus kaitsta mis tahes huve ja väljendada mis tahes mõtteid. Kuid härra Aksinin ei ole esinenud erukindralina ega Nõukogude Liidu kodanikuna, vaid just nimelt Eesti Vabariigi Ülemnõukogu sotsiaalkomisjoni liikmena ja ma pean ütlema, et sotsiaalkomisjon niisuguseid volitusi härra Aksininile andnud ei ole.

Kuna asjaga on kiire, sest härra Aksinin läheb homme sellesamas küsimuses Moskvasse, siis oligi ettepanek seda täna ühendatud jõududega arutada. Ja mul oleks härra Aksininile niisugused küsimused. Missuguseid kodanikuõigusi sotsiaalabile on Eesti Vabariigis rikutud? Kui härra Aksinin aprillikuus Moskvast tagasi tuli, siis kandis ta ette, et kõik on korras, sõit läks hästi. Ja kui Moskvast küsiti Eesti Vabariigi pensioniseaduse üle, siis ta ütles, et see on hea seadus. Pensioniseaduse arutamisel Ülemnõukogu istungitesaalis ütles härra Aksinin, et seadus on hea ja tarvis on see kiiremini vastu võtta. Kui Ülemnõukogu mäletab, siis ei protesteerinud ükski võrdõiguslane selle seaduse vastu. Millest siis nüüd sellised pretensioonid ja sellisel tasemel? Ma küsiksin härra Aksininilt, milliseid fakte on edastanud härra Aksinin Nõukogude Liidu Ülemnõukogu Veteranide-Invaliidide Komitees, et on järgnenud nii ränk otsus.

Teiseks. Mida härra Aksinin kavatab kõnelda oma homme algava komanderingu ajal?

Kolmandaks. Kas härra Nugis on teadlik, missuguseid riikidevaheliste läbirääkimiste dokumente valmistab Moskva ette härra Aksinini abiga?

Sellest Moskva otsusest nähtub, et Eesti on erandlikus seisukorras. Kes soovib, võib kogu dokumendi läbi lugeda, see on mul olemas. Mitte ühelgi teisel liiduvabariigil ega iseseisval riigil, mis kuuluvad endisesse impeeriumi, ei ole selliseid probleeme kui Balti riikidel. Lähemal vaatlusel selgub, et ka Lätis tegelikult ei ole nii hull, sest sellesama otsuse p. 16 ütleb, et Lätis ei ole lihtsalt rahalisi vahendeid, et kindlustada üleliidulise seaduse minimaalsed nõuded. Leedu esindaja on siin nähtavasti puudu olnud ning härra Aksinin ja Läti esindaja on kõnelnud ka Leedu Vabariigi nimel. Ja ma pean nüüd küsima, kes volitas härra Aksininit Leedu nimel kõnelema? Kui Ülemnõukogu sotsiaalkomisjon härra Aksininile volitusi annaks, siis ma arvan, et need oleksid seda laadi, et Eesti Vabariigi Ülemnõukogu liikmena peaks härra Aksinin avaldama protesti Nõukogude armee jätkuva vägivalla vastu Leedus ja Lätis, sest siin on tegemist kodanikuõiguste rikkumisega. Teiseks peaks nõudma loodusreostuse kompensatsiooni, milles on süüdi Nõukogude armee, ja tuhandete hektarite Eesti põllumaa poolsada aastat kestnud hõivamise eest renti. Härra Aksinini kui erukindrali võimuses oleks, esiteks, aidata kaasa dedovštšina lõpetamisele Nõukogude armees, teiseks, nõuda Nõukogude Liidu sõjalise eelarve vähendamist kümme korda ning vabaneva raha suunamist majanduse ja kultuuri hüvanguks; kolmandaks – kutsuda okupatsioonisõdurid Euroopa riikidest ja kogu maailmast tagasi, et terved tugevad noored mehed saaksid oma riiki üles ehitada. Seda kõike saaks härra Aksinin teha.

Härra juhataja, Ülemnõukogu sotsiaalkomisjon teeb ettepaneku anda sõna härra Aksininile ja võimaldada tal ka küsimustele vastata ning pärast seda lubada Ülemnõukogu liikmetel

avaldada oma seisukoht nimetatud küsimuses. Sotsiaalkomisjon on ette valmistanud otsuse eelnõu, et anda see küsimus arutamiseks Ülemnõukogu eetikakomisjonile. Suur tänu!

Juhataja

Suur tänu, Lehte Hainsalu. Tundub, et on ka küsimusi. Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Mul on küsimus ettekandjale. Mis teie komisjoni kõige rohkem pahandas? Kas see, et teie kolleeg Aksinin esitas valed faktid ja refereeris ebaõigesti seadusi, mis on vastu võetud sõjaväepensionäride ja sõjaveteranide kohta? Või üldse rahvasaadik Aksinini sõnavõtt NSV Liidu Ülemnõukogu komisjoni istungil ilma teie komisjoni sanktsioonita? Mis konkreetselt? Kas ta moonutas fakte või ületas oma volitused? Tänan!

L. Sööt (Hainsalu)

Ma ei ole kursis kõnega, mida hr. Aksinin selles komisjonis pidas, aga kui hr. Aksininil on fakte kodanikuõiguste rikkumise kohta, siis oleks need tulnud kõigepealt arutada läbi Eesti Vabariigi Ülemnõukogus ja alles seejärel teise riigi Ülemnõukogus.

Juhataja

Suur tänu! Vladimir Kuznetsov.

V. Kuznetsov

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Mul on küsimus teile mõlemale, kui lubate. Kas teile on teada, lugupeetud kolleegid, et on olemas otsuse projekt, milles on öeldud, et kõne tekst tuleb üle anda Ülemnõukogu liikmetele. Lugupeetud ettekandjal ei ole selle kõne teksti ja ta ütles, et pole üldse sellega kursis. Kas meil on õigus arutada sellist ettevalmistamata küsimust? Tänan!

L. Sööt (Hainsalu)

Minu meelest on just õige arutada seda küsimust suures kogus, sest see on probleem, mis pakub huvi kõigile Ülemnõukogu liikmetele. Kuna härra Aksinin on astunud riikidevaheliste suhete sfääri, siis peaks tal olema selleks ka Eesti Vabariigi Ülemnõukogu volitused.

Juhataja

Ma saan aru, et osa küsimust oli suunatud minule. Ma annan ka omapoolse kommentaari. Eesti Vabariigi ja Nõukogude Liidu delegatsioonide juhid on kinnitanud vastastikku oma riikide nimel läbirääkimiste graafikplaani. Ja täiesti arusaamatu, isegi šokeeriv on see, et mingisugusel tasemel tehakse ettepanek ilmselt muuta juba kinnitatud graafikplaani ja selle eest, nagu ma aru saan, on terve Baltikumi nimel vastutavaks pandud kolleeg Nõukogude Liidu rahvasaadik Lõzo. Küsimus on poliitilise tähtsusega, millel võivad olla hoopis kaugeleulatuvamad tagajärjed, kui esialgu tundub. Sellest lähtub ka minu huvi selle küsimuse arutamise vastu. Aleksei Zõbin.

A. Zõbin

Kui ma tõlkest õigesti aru sain, siis on mul lugupeetud ettekandjale kaks küsimust. Te ütlesite, et Aksinin esines Moskva poolt, mitte Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poolt. Tuleb välja, et Moskva on Eesti Vabariigi Ülemnõukogu vastu või Eesti Vabariigi Ülemnõukogu on Moskva vastu. Selgitage palun, mida see tähendab? Teiseks. Te süüdistasite Aksininit selles, et ta ületas oma volitused. Kas ta esines komisjoni nimel või komisjoni liikmena?

L. Sõõt (Hainsalu)

Esimesele küsimusele vastaksin nõnda, et mingit vastandamist siin ei ole, aga kui läbirääkimised hakkavad toimuma kahe riigi vahel, Nõukogude Liidu ja Eesti Vabariigi vahel, siis on ju kaks vastaspoolt. Teisiti ei saa ma seda küsimust mõista. Ja antud juhul on hr. Aksinin asunud mitte Eesti Vabariigi poolele, vaid vastaspoolele. Teine küsimus oli, kas hr. Aksinin on esinenud komisjoni nimel. Aga selle küsimuse saab esitada juba hr. Aksininile.

Juhataja

Jätkame küsimuste esitamist. Suur tänu! Vladimir Kuznetsov, teine küsimus.

V. Kuznetsov

Lugupeetud juhataja! Mul on ikka seesama küsimus. Seda ei pandud ilmselt tähele. Kas meil on vastavalt meie kinnitatud relemendile õigus arutada seda küsimust, kui meil pole käes Ülemnõukogu liikme rahvasaadik Aksinini kõne teksti?

Juhataja

Ma saan aru, et see küsimus on mulle. Ja ma vastan nii, nagu vastab bürokraat. Sisuliselt

annab teile praegu aru ettekandja. Kõik esitatud dokumendid vastavad nendele nõuetele, mis on kirjas reglemendis, et küsimus lülitada päevakorda. Aleksandr Gussev.

A. Gussev

Lugupeetud spiiker, lugupeetud ettekandja, lugupeetud kolleegid! Tahaksin, et kired vaibuksid ja mõistus võidaks. Ajalehtedes on korduvalt avaldatud meie saadikute sõnavõtte. Ülemnõukogu on alati väga lihtsalt olukorrast väljunud, öeldes, et üks teine seisukoht oli Ülemnõukogu liikme isiklik arvamus. Kuidas me saame küsimust arutada, kui meil pole käepärast kõne teksti? Tõepoolest, need küsimused, millest on juttu esimeses lahtris, eksisteerivad, ja see pole saladus. Seepärast teen ettepaneku, lugupeetud Lehte Hainsalu, et võib-olla jätame selle küsimuse saadikute südametunnistusele, sest me tõepoolest ei tea, mida praegu arutada.

L. Sööt (Hainsalu)

Saadiku seisukoht, millele järgneb Nõukogude Liidu Veteranide-Invaliidide Komitee otsus, ei saa olla kellegi isiklik seisukoht. Just sellepärast me siin arutamegi, et me ei tea, mis siin toimub.

Juhataja

Suur tänu! Vladimir Malkovski.

V. Malkovski

Täna, lugupeetud spiiker! Lugupeetud Hainsalu, ma ei tea, kelleks teid pidada. Minu meelest esindate te kristlike demokraatide fraktsiooni. Ja kui rääkida demokraatidest, siis nemad on kogu selle aja rääkinud, et teistsugustesse seisukohtadesse on vaja suhtuda sallivalt. Kujunenud olukorras ei saa ma hästi aru, millises fraktsioonis te olete, kas demokraatide või mittedemokraatide fraktsioonis. Seepärast ma seda küsingi. Demokraadid suhtuvad ju teiste arvamustesse põhimõtteliselt lojaalselt.

L. Sööt (Hainsalu)

Kui peetakse silmas, et ma kuulun mingisse fraktsiooni, siis on see eksitus. Ma ei kuulu ühtegi fraktsiooni, sealhulgas ka demokraatide omasse mitte. Ja siin ei esita ma ka demokraatide seisukohti. Kuid oma vaadetelt olen ma demokraat ja just nimelt sellepärast me täna arutame siin seda küsimust. Ja ma veel kord kordan – kui kellegi arvamusele, seisukohale

järgneb NSV Liidu Ülemnõukogu Veteranide-Invaliidide Komitee otsus, mis on pööratud täitmisele ja mille täitmist kontrollitakse, siis ei ole see kellegi isiklik arvamus, millesse tuleb sallivalt suhtuda. Vastupidi, ma arvan, et me oleme väga sallivalt suhtunud, väga kaua aega. Möödunud nädalal arutati siin komanderingute kasutamist. Siin on meil üks näide. See on Ülemnõukogu raha, millega me maksame kinni selletaolised komanderingud, mille viljad ootamatult ilmuvad meie lauale.

Juhataja

Suur tänu! Genik Israeljan.

G. Israeljan

Lugupeetud spiiker, lugupeetud ettekandja! Nimetage palun kas või üksainus kord, mil kõik välismaale sõitnud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu saadikud said täpsed juhtnöörid, mida seal rääkida, öelge mulle palun see põhjus, miks me ei aruta nende paljude saadikute sõnavõtte, kes välismaal räägivad hoopis teist juttu kui siin saalis? Tänan teid ette vastuse eest!

L. Sööt (Hainsalu)

Ma arvan, kui Rootsi Rikstagist tuleb meile Rootsi Kuningriigi seadus, mis puudutab meie riigi asju, ja selle on põhjendanud mõne meie saadiku sõnavõtt, siis me arutame ka seda.

Juhataja

Suur tänu! Rein Järlik.

R. Järlik

Austatud juhataja, austatud ettekandja! Kas te suudate meenutada, mitmel korral on sotsiaalkomisjoni liige Nikolai Aksinin komisjonis teatavaks teinud fakte, mis kõnelevad kodanikuõiguste ahendamisest sotsiaalkindlustuse, eluruumiga tagamise või seadustega ettenähtud soodustuste osas? Ja kui kindlalt hr. Aksinin on nendel juhtudel seisnud selle eest, et sellised faktid lakkaksid olemast? Aitäh!

L. Sööt (Hainsalu)

Neid fakte ei ole. Hr. Aksinin ei ole kordagi esinenud ühegi taolise avaldusega.

Juhataja

Suur tänu, Lehte Hainsalu! Rohkem küsimusi Ülemnõukogu liikmetel ei ole.

L. Sööt (Hainsalu)

Ma tänan tähelepanu eest ja eriti selle tähelepanu eest, mis ma pälvisin vene saadikute silmis!
Aitäh!

Juhataja

Kolleegid, avan läbirääkimised. Palun kõnetooli Nikolai Aksinini!

N. Aksinin

Lugupeetud spiiker, lugupeetud saadikud! Ma pöördun lugupeetud Lehte Hainsalu poole ja tahan teha samasuguse komplimendi, et ka teie kogu aeg naeratate ja see meeldib mulle.

Te kannate risti kaelas, aga teete pattu. Teil pole minu teksti ja te ei tea üldse, mida ma seal rääkisin, aga tegite ettepaneku seda arutada, et mind kompromiteerida. Jumal karistab selliste asjade eest.

Kannan ette, kuidas asi oli. Mina olen Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu, mitte Rootsi või Eesti kodanik, sest Eestil oma kodakondsust pole. Ja ma ei hakka vastandama Eestit Liidule, isegi siis, kui Eesti NSV Liidust välja astub. Aga ta ei astu, lugupeetud Lehte Hainsalu, kinnitan seda teile.

Komitee istungile, mis toimus Moskvast kogemuste vahetamise eesmärgil, saatsite te mind lihtsalt augutäiteks, sest keegi ei tahtnud sinna sõita. Kutsusite mind selsamal päeval välja ja ütlesite, et sõitke sinna, Nikolai Mihhailovitš. Nõustusin sinna sõitma, sest Eesti Vabariigi parlamendis, ainsas parlamendis, kus pole veteranide kvooti ja veteranide komiteed, võtsin mina veteranina enda peale kohustuse kaitsta Suure Isamaasõja veteranide õigusi ja mundriau. Esimesel päeval külastasime teaduslikku tootmiskoondist "Energija", kus vaatasime, kuidas tehakse proteese, mida saavad ka meie invaliidid. Seal kõnesid ei peetud, ka mina ei pidanud, ainult imetlesin neid proteese, mis sobivad ühtemoodi nii eestlasele kui venelasele.

Teisel päeval vahetati kogemusi. Sinna olid tulnud inimesed kõigist liiduvabariikidest ja kõik võtsid sõna, ka mina nende hulgas. Räägiti sellest, kuidas veteranid nendest vabariikides elavad. Kadestasin Valgevenet, Kasahstani ja paljusid teisi vabariike, sealhulgas ka Armeeniat. Viies, nüüd juba kuues vabariigis on antud veteranidele tasuta korterid, ilma igasuguse privatiseerimiseta, lihtsalt anti ja kõik. Mis puutub veteranide ahistamisse, siis just Baltimaades jäeti Suure Isamaasõja veteranid kõigist privileegidest ilma. Nüüd aga on

küsimus ravimites ja ma ei sõida sinna mitte väljakutse peale, vaid eesmärgiga luua Eestis sõjaväeametkonna kaudu apteek Suure Isamaasõja veteranidele, kust veteranid saaksid ravimeid otse ja tasuta. Aga teie seda küsimust meie komisjonis ei tõstata. Ma sõidan sinna tegusid tegema. Asjata jätsite ise sinna sõitmata, aga ega te ei sõidagi, olen selles kindel, te kardate sinna sõita, see on "teine riik", teie sõnade kohaselt.

Ma ei saa aru, milliseid õigusi ma rikkusin. Esiteks ei esinenud ma mitte meie komisjoni ega parlamendi nimel, vaid lihtsalt võtsin sõna kui Suure Isamaasõja veteran. Ma kandsin ette, et veteranidele ei ole senini tehtud ümberarvestust ja nad maksavad ikka tulumaksu, et korterite saamisel on siin kehtestatud kvoodid ja et meie parlamendis ei ole veteranide esindust. Millestki muust ma ei rääkinud. Ma ei viidanud meie komisjoni volitustele. Kultuurse inimese, poetessina pole teil õigust ilma minu kõne tekstita mind laimata. Te ei tea üldse, mida ma seal rääkisin. Ma rääkisin palju Eesti kaitseks. Kas te seda teate? Või ütles teile jumal need sõnad ette? Aga kui rääkida inimõiguste – veteranide õiguste rikkumisest, siis ma võin tuua näiteid kümnete kaupa, sealhulgas ka minu kui saadiku ja inimese õiguste rikkumise kohta täna. Te topite mul suu kinni avalikustamise ajal! Ja püüate anda küsimuse arutada eetikakomisjoni. On küsimusi, mis käivad eetika alla, näiteks kui saadikud naisi vägistavad ja joovad. Kui teil on rahast kahju, siis ma võin selle tagastada. Aga te pole kordagi rääkinud sellest, kui palju raha on kulutatud välissõitudeks ja üldse reisideks. Miks?

Ma tagastan teile raha isiklikult! Kõige suurem inimõiguste, sealhulgas veteranide õiguste rikkumine on kvootide kehtestamine sissekirjutamisel Tallinna. Seaduse järgi ei saa mees oma naise juurde sissekirjutust. Minu väimees läheb poolteise aasta pärast Nõukogude armeest erru, aga ta ei saa end oma naise ja poja juurde sisse kirjutada. Aga teie õpetate mind. Mismoodi ma rikun eeskirju, inimõigusi ja Genfi konventsiooni? Ma võtsin siin omal ajal selleks sõna, et teha vähemalt midagi ära veteranide heaks. Pensioniseaduses ei ole ju ühtegi sõna veteranidest, seal on jutt vanuritest ja pensionäridest. Aga kuhu jäävad veteranid? Ma saavutasin oma eesmärgi, me võtsime ikkagi selle seaduse vastu ja teatavasti te tänasite mind. Seepärast teatan ametlikult parlamendi ees, et ma ei esinenud seal ei parlamendi ega komisjoni nimel. Kritiseerisin oma sõnavõttus Zahharovit, Vene NFSV sotsiaalpoliitika komisjoni esimeest, kes külmutab rahad kinni ja püüdis kinni külmutada ka pensionikindlustuse fondi, sealhulgas ka Eesti osas. Rääkisin ka sellest, et meil aetakse nurja sõjaväeteenistusse kutsumise kampaaniat ja töötatakse sellele vastu. Kas mul pole õigus? Aga kui võtta ühe rahvuse prioriteet, väikeettevõtete privatiseerimine ja keeleseadus, mis sõna otseses mõttes rikub inimõigusi, siis on selge, millest tuleks rääkida. Ma ei ole püüdnud selles kõnetoolis saadikut kompromiteerida. Palun teid kõiki võtta see küsimus üldse päevakorrast,

kuni siin pole minu kõne teksti. See küsimus kerkis esile spontaanselt, ma pean seda kallalekippumiseks minu enese- ja saadikuväärikusele. Tahaksin veel kord rõhutada oma armastust eesti rahva ja Eesti Vabariigi vastu. Ma ei lähe siit ühelgi juhul mitte kuskile ja elan siin koos teiega. Minu poolt on kõik. Olen valmis küsimustele vastama.

Juhataja

Nikolai Mihhailovitš, kas te olete nõus, et see on kaasettekanne? Sel juhul võime esitada küsimusi, vastasel juhul mitte. Kas olete nõus?

N. Aksinin

Palun, olen nõus! Kui nii on vaja, siis palun!

Juhataja

Lugupeetud kolleegid, meil on kokku lepitud, et hr. Aksinini esinemine on kaasettekanne. Sellega seoses me võime esitada temale ka küsimusi. Ja ma oletan, et sõnasoovijad on küsimuste esitajad ja kõnepidajad soovivad tulla kõnet pidama kõnetooli. On nii?

R. Järlik

Austatud hr. juhataja, austatud hr. Aksinin! Ülemnõukogu on vastu võtnud otsused Eesti Vabariigi taastamiseks. Kas teile ei tundu, et Ülemnõukogu liikmena on teil ebaeetiline tegutseda nende otsuste vastu, millest Ülemnõukogu oma tegevuses juhindub? Ja teine küsimus. Ma ei saanud teist aru, kas Eestis kitsendatakse kodanikuõigusi või on lihtsalt ära võetud teatud privileegid? Ja kas teil on tuua konkreetseid fakte? Aga faktid tähendavad konkreetseid inimeste nimesid ja konkreetseid aadresse, kus nad elavad. Ja kolmandaks. Te protesteerisite, et meil Ülemnõukogus ei ole veteranide komisjoni või midagi taolist. Ma ei saa teist hästi aru. Kas te leiate, et Ülemnõukogu oleks tulnud valida nii, et see komisjon oleks? See oleks tähendanud hoopis teistel alustel vastuvõetud valimisseadust. Aitäh!

N. Aksinin

Pea ebaeetiliseks ja ebaõigeks tegelda NSV Liidu koosseisust väljaastumise utopiaga. See on minu arvamus. Me mängime praegu poliitilist liivakastimängu, seltsimees Järlik. Asjadele tuleb realselt läheneda ja siis on poliitika õige. Kes siis on korrektne, kas mina või teie? Mina saan sellest küsimusest nii aru.

Teiseks. Kas on vaja veteranide komisjoni? Kõigis vabariikides on sellised komisjonid. Veterane on meie vabariigis palju, umbes 400 000, kui arvesse võtta neid, kes pensioni saavad. See kuidas me nende eest hoolitseme, näitab rahvuslikku kultuuri. Aga kes neid esindab? Mitte keegi. Seepärast võtsingi omavoliliselt enda peale veteranide kaitsmise. Te võtsite meilt pidupäeva ja tahate mind veel veenda, et me võtame siin vastu õigeid otsuseid. Konkreetsete näidete toomiseks pole ma valmistunud. Aga ühe võin siiski tuua: valimiskvoodid. On 3000 ja on 14 000, mis see tähendab? Kas see tsensus on konventsioonidega ette nähtud? Ei. Sellepärast tuligi mul valimisvõitluse ajal oma 7. valimisringkonnas higistada ja astuda kahevõitlusse selliste saadikutega nagu kolleeg Veidemann ja teised.

Juhataja

Helgi Viirelaid.

H. Viirelaid

Austatud spiiker, lugupeetud Nikolai Aksinin! Te olete Eesti Vabariigi Ülemnõukogu sotsiaalkomisjoni liige. Mitmel korral te olete osa võtnud selle komisjoni tööst ja seal kaitsnud veteranide huve? Aitäh!

N. Aksinin

Esiteks olen ma sellele komisjonile esitanud kaks kirjalikku dokumenti. Teiseks olen võtnud komisjoni tööst osa siis, kui seda vajalikuks olen pidanud, kui on arutatud veteranide küsimust. Kolmandaks, ma võtsin aktiivselt osa pensioniseaduse arutamisest. Ma arvan, et sellest piisab.

Juhataja

Suur tänu! Hanno Schotter.

H. Schotter

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud härra Aksinin, te ütlesite, et esinesite Moskvast käies sõjaveteranina ja rääkisite palju head sellest, mis Eestis on tehtud. Mul ei ole põhjust teie sõnades kahelda, aga seletage mulle, palun, ära üks asi. Siin minu ees laual on see "postanovlenije" ja selle viimases lahtris, kus on lisad ja märkused, on kirjas niimoodi, et need märkused on öeldud välja komitee esindajate ja vabariikide Ülemnõukogude komisjonide

esindajate kohtumisel. Ja teie nimi on siin ka sees. Siin on öeldud, et te olete olnud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu komisjoni liige ja teie sõnade järgi toimuvad Balti vabariikides kodanikuõiguste rikkumised. Sellekohane otsus on ka vastu võetud teie sõnade alusel. Kas siin on midagi valesti öeldud? Ja kui siin on valesti kirjas, kas teil on siis plaanis kellegi vastu protesti avaldada, näiteks sellele määrusele alla kirjutanud härra Bossenko vastu? Aitäh!

N. Aksinin

Seltsimees Bossenko vastu ma protesteerima ei hakka. See inimene teeb väga palju meie maa veteranide kaitseks. Teiseks: et see oli NSVL Ülemnõukogu Invaliidide ja Veteranide Komitee laiendatud istung, siis võeti vastu erietsus. Mitte ainult mina, vaid ka paljud teised rääkisid oma sõnavõttudes puudustest veteranide teenindamisel. Mis puutub Baltimaadesse, siis räägiti põhiliselt veteranide soodustuste tühistamisest ja inimõiguste rikkumisest. Inimõiguste rikkumise kohta võin eraldi sõna võtta kas või homme, kui lubate. Sellest saaks väga palju rääkida. See otsus oleks niikuinii vastu võetud, olenemata minu sõnavõtust. Pealegi on mulle teatavaks saanud – seda ütles peaministri asetäitja seltsimees Štšerbakov, et valmistatakse ette spetsiaalset presidendi ukaasi spetsiaalselt veteranide küsimustes. Seda võin ma ette kanda.

A. Paju

Austatud juhataja, lugupeetud ettekandja! Mul on kolm küsimust. Esimene küsimus. Ma tuleks eespool esitatud küsimuse juurde tagasi ja kordaks seda veel kord. Teie sõnavõttust jäi kõlama, et Moskvas teie ei esinenud ei komisjoni ega parlamendi nimel, vaid kui veteran. Aga meie laual oleval dokumendil on must valgel teie nime järel – Eesti Ülemnõukogu komisjoni liige. Kas on siin dokumendis viga või teil on midagi selle kohta öelda? Teine. Öelge palun, millele tuginedes teie nõnda resoluutselt väidate, et ei sotsiaalkomisjon ega ka komisjoni esimees Moskvasse ei sõida, et nad lihtsalt kardavad? Ja kolmas. Kas saadik Aksinin on rahul kodanik Aksinini esinemise tooniga täna siin puldis, kui ta pöördus Lehte Hainsalu-Söödi kui komisjoni esimehe, kui poetessi ja kui naisterahva poole? Aitäh!

N. Aksinin

Mina esinen sõjaväelaslikult, see on minu professionaalne harjumus ja pealegi imponeerib mulle Ülo Nugis – tal on ka käskiv kõnetoon ja seepärast on meil siin vähe kataklüsme. Seda esiteks. Teiseks: kui te soovite, siis ma võin võtta enda peale vastutuse ja öelda, et ma esinesin sotsiaalkomisjoni nimel. Kuid see komisjon ei andnud mulle mitte mingisuguseid ülesandeid,

vaid ütles ainult, et sõida, Nikolai Mihhailovitš, Moskvasse. Mida ma seal rääkima pean ja kuidas käituma, selle kohta ei öelnud mulle keegi midagi, ehkki ma seda ei vajanudki. Ma lootsin oma intuitsiooni peale. Mõtlesin, küllap jätavad meie komisjoni liikmed sinna minemata, nagu saadikudki. Lugupeetud NSV Liidu Ülemnõukogu saadikud ju ei võta Ülemnõukogu tööst osa. Täpselt samuti on lugu meie komisjonis – ka selle liikmed ei sõida Moskvasse. Kinnitan teile seda!

Juhataja

Jüri Pöld.

J. Pöld

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud kolleeg Aksinin, kolleeg Järlik ei saanud ühele oma küsimusele vastust, seepärast võib-olla küsiks selle üle. Kas te Moskvas rääkisite veteranide kodanikuõigustest või teatud privileegide kaotamisest? Võib-olla täpsustaksite seda vastust. Aitäh!

N. Aksinin

Ma rääkisin nii ühest kui teisest. Mitte privileegidest, vaid soodustustest ilmajätmisest. Vana-Roomas oli veteran see, kes sai riigilt soodustusi – ärge palun asju segi ajage, see on Vana-Rooma määratlus. Seepärast ma rääkisin nii soodustustest kui ka inimõiguste rikkumisest Baltimaades, meie vabariigis. Väga lühidalt rääkisin sissekirjutusest, põhiliselt seoses sõjaväelastega. Ongi kõik.

Juhataja

Suur tänu! Mai Kolossova.

M. Kolossova

Härra eesistuja, härra Aksinin! Esiteks, muidugi mitte keegi ei karda Moskvasse sõita, see on suur eksitus. Aga teiseks ma tahaksin teada, kas peale teie esinemist tutvustati teid ka meile lauale toodud otsuse projektiga? Ja kui tutvustati, siis mis õigusega te saite jätta projekti küsimuse riikidevaheliste läbirääkimiste kohta?

N. Aksinin

Lugupeetud Mai Kolossova, ma ei kahtle teie julguses. Teie oskate stagnaajast peale julgelt käituda ega karda Moskvasse sõita. Pealegi olite te parteifunktsionäär. Te viisite väga julgelt lipu siit minema. Seda kõike ma tean. Aga mis puutub läbirääkimistesse sekkumisse, siis ma ütlen kogu parlamendile, et absoluutselt mitte keegi ei rääkinud läbirääkimistest ja mina selles küsimuses sõna ei võtnud. Ja üldse ei olnud tol ajal NSV Liidu Ülemnõukogu komitees tõstatatud küsimust läbirääkimistest.

Juhataja

Suur tänu! Kalju Koha.

K. Koha

Lugupeetud juhataja, lugupeetud hr. Aksinin! Te räägite pidevalt õigustest ja veteranide privileegidest ja ma tahtsin täpsustada, kuidas te sellest asjast ikka aru saate. Et õigused realiseerida, peab keegi kohustusi kandma. Eestimaal on suhe 1 : 2, pensionäre 450 000 ja 800 000 on siis neid, kes tööd teevad, kohustusi peavad realiseerima. Aga ühel hetkel on niimoodi, et pensionäre ja veterane on rohkem kui neid, kes jõuavad kohustusi kanda. Mis te arvate, kuidasmoodi te siis neid õigusi ja privileege jagate omavahel? Aitäh!

N. Aksinin

Jah, meil on siin tekkinud probleem: 800 000 töötajat peavad ära täitma 400 000 pensionäri, ma olen sellest ka varem rääkinud. See on ebanormaalne olukord. Kuidas teie küsimust mõista: milles ma näen veteranide õiguste rikkumist või millise panuse olen ma ise andnud? Minu isiklik panus on see, et ma teenisin 41 aastat Nõukogude armees ja kaitsesin kodumaa huve, et poleks sõda. Ja annaks jumal, et Nõukogude armee oleks ka edaspidi niisama võitlusvõimeline, et ei puhkeks sõda, et me kõik elaksime rahulikult! See oli minu peaeesmärk.

Juhataja

Suur tänu! Jüri Kork.

J. Kork

Austatud juhataja, lugupeetud ettekandja! Mul oleks küsimus selle "postanovlenije" suhtes. Ja esinemise suhtes. Üldjoontes ma olen teie esinemisega Moskvast nõus ja te rääkisite õigetest

asjadest, kui aluseks võtta veteranide probleemid. Ainult kas te ei leia, et "postanovlenije" lisas punkt 11, kus on ära märgitud teie nimi, oleks pidanud olema sõnade "prava graždan" asemel "sõjaveteranide privileegid"? Siis oleks see tõesti teie seisukoht ja teie esinemine. Sest praeguses jutus, mis te rääkisite oma Moskva esinemisest, te rääkisite ainult veteranide ja mittekodanike inimõigustest.

Ja teine küsimus – järgmisest sõidust Moskvasse. Kas teie seisukohad mingil määral muutuvad või lähete samal platvormil välja? Tänan!

N. Aksinin

Kui sõidan Moskvasse, siis esinen sellel samal platvormil ja seisan kindlalt selle eest, et Suure Isamaasõja veteranide soodustused taastataks, sest mul on häbi vabariigi pärast, kus ma elan. Mitte kusagil pole seda tehtud. Seda esiteks. Mis puutub sellesse, et asendada sõna "veteran" sõnaga "kodanik", siis veteran on ka kodanik. Ja seepärast on nii üks kui teine õige ja asendada ei saa. Mis puutub privileegidesse, siis ma viitan jälle Vana-Roomale: privileegid pole mitte eesõigused, vaid soodustused.

Juhataja

Suur tänu, Nikolai Aksinin. Tundub, et on veel üks küsimus. Jüri Rätsep.

J. Rätsep

Lugupeetud kolleeg Aksinin! Ega teil ei ole juhtumisi selle esinemise teksti, mida me siin arutame praegu või õieti sellest tulenevat konflikti. Ja teiseks: kui suur teie arvates peaks olema järgmises Eesti Vabariigi esinduskogus Suure Isamaasõja veteranide esindus?

N. Aksinin

Avaldan oma arvamust. Teksti mul kahjuks ei ole ja ma tunnen, et olen selles suhtes kaotaja pool. Ma ei arvanud, et inimest võib nii kompromiteerida, ma lihtsalt ei mõelnud, et nii saab olla. Aga selle sõnavõtu tekst on arvatavasti seal komitees olemas ja ma palun, et see siin paljundataks ja alles siis otsustataks, kas ma kõlban saadikuks või ei kõlba. Selline on minu suur palve.

Juhataja

Suur tänu, härra Aksinin. Tundub, et kolleegidel küsimusi rohkem ei ole. Suur tänu! Avan läbirääkimised. Marju Lauristin.

M. Lauristin

Lugupeetud saadikud! Ma tunnen, et kuna asi puudutab läbirääkimisi, pean ma ütleva mõne selgitava sõna, sellepärast et sotsiaalküsimuste probleemistik kuulub sellele töörühmale, kuhu mind ja härra Sovetnikovi on meie delegatsiooni poolt volitatud. Ja kõigepealt, kui ma sain need materjalid, hakkasin mõtlema, kas härra Aksinin on pöördunud meie, Eesti Vabariigi delegatsiooni nende küsimustega tegelevate liikmete poole. Mulle ei tulnud meelde, et ta oleks seda teinud. Võib-olla härra Sovetnikoviga on ta rääkinud. Süvenesin sellesse probleemi ja vaatasin, mis Moskvas tehtud otsusesse on kirjutatud, ja tegelikult tundub, et asi on täiesti õige. Oleme oma läbirääkimiste kavas, mis puudutab sotsiaalprobleeme, need küsimused ette näinud. Me peame nende üle tõepoolest läbi rääkima ja need küsimused, mis puudutavad sõjaveterane ja Nõukogude armee veterane, on üks läbirääkimiste punkt. Ja nähtavasti ongi päris loogiline, et härra Aksinin Nõukogude armee veteranide nimel ajab seda asja Nõukogude poolega. Sest kui meie tahame neid asju lahendada nii, nagu on riikidevahelistes suhetes ette nähtud, siis ainus tee on läbirääkimiste tee. Võib-olla tahtmatult andis härra Aksinin meile sellega suurt tuge, praktiliselt näidates, kumb pool peab tegelema nende küsimuste lahendamiseks. Ma arvan, et see on iseendast n.-õ. normaalne väljapääs. Usun, et Liidu delegatsioon on tõepoolest mõelnud nendele küsimustele. Ka meie oleme mõelnud nendele küsimustele, läbirääkimised käivad. Arvan, et selles asjas ei tasuks lahtisest uksest sisse murda. Mis aga puutub sellesse, kas härra Aksinin meie Ülemnõukogu komisjoni liikmena oli volitatud seal niiviisi esinema, siis see on juba teise tasandi probleem. Sest see, mis ma ütlesin ette, puudutab härra Aksininit kui sõjaveterani, veteranide organisatsiooni esimeest jne. Ma arvan, et see on üks fakt, mis näitab meie praeguse Ülemnõukogu teatud ambivalentust. Sest sisuliselt, kui härra Aksinin oleks järjekindel, siis seda positsiooni järjekindlalt ka siin saalis säilitades peaks ta meie hulgas istuma vaatljana, aga meie Ülemnõukokku on ta valitud saadikuna, nii nagu see enne 3. märtsi otsust oli ka loogiline. Täheleb, praegu me oleme jõudnud omariikluse arengus selles mõttes uude faasi, et loomulikult ei saa pr. Hainsalu ega pr. Kolossova ega keegi teine meie sotsiaalkomisjoni liikmetest sõita Moskvasse lahendama meie vabariigi probleeme üleliidulise sotsiaalkomisjoni kaudu. Hr. Aksinin ütles oma ettekandes väga täpselt, et osa meie saadikutest on Nõukogude Liidu kodanikud n.-õ. *a priori* ja nende kõrgem võimuorgan asub tõepoolest Kremliis. Teine osa, nähtavasti siis see enamus, kes hääletas ka 3. märtsi otsuse poolt, on Eesti Vabariigi kodanikud ja tunnevad, et siin saalis lahendavad nad Eesti Vabariigi asju, ilma et peaksid minema Kremliis abi otsima, ja kõik asjad, mis puudutavad suhteid Kremliga, lahendatakse tõesti läbirääkimiste teel. Ja ma usun, et nad lahendatakse niiviisi, et ei ole rikutud

inimõigused ja et peetakse silmas ka rahvusvahelist seadusandlust. See on ka meie läbirääkimiste põhiprintsiip, mis on kirja pandud meie vastastikku kooskõlastatud läbirääkimiste alustes – et meie lähtume rahvusvahelisest õigusest. Nii et ma lihtsalt kutsuksin meie lugupeetud saadikuid üles selles küsimuses võtma asja ratsionaalsemalt. Ilmselt ka hr. Aksinin ise spontaanselt käitus selles mõttes õigesti – kui Nõukogude Liidu kodanik, aga Eesti Vabariigi Ülemnõukogu staatuse küsimusi me hakkame arutama siin seoses saadiku staatuse seadusega, ja see konkreetne fakt annab meile mõtlemisainet.

Juhataja

Suur tänu, kolleegid! Kõnesoovijaid on palju. Kas me ei peaks otsustama ka läbirääkimiste lõpetamise? Nagu reglement ette näeb, kohaloleku kontroll. Kohal on 62 rahvasaadikut, puudub 42. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et antud päevakorrapunktis lõpetada läbirääkimised sellise arvestusega, et viimane kõnepidaja oleks Lembit Arro? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 46 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 5 on erapooletud. Läbirääkimised lõpetatakse eespool öeldud tingimustel. Palume kõnetooli Vladimir Lebedevi.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Kolleeg Lauristini sõnavõtt leevendas olukorda, ma valmistusin palju teravamaks sõnavõtuks. Nagu ma aru sain, on lugupeetud kolleeg Hainsalu selle vastu, et saadik Aksinin käiks Moskvast komanderingus Ülemnõukogu rahadega. Te olete ju kõik nõus, et kolleeg Aksinin ja meie kõik oleme oma valijate valitud? Ja saadikud peavad esmajärjekorras töötama nende, mitte aga mingisuguse komisjoni ja isegi mitte saadikurühma huvides. Seepärast ma arvan, et tema kulutused Moskvasse sõitmiseks, otsimaks kaitset sõjaveteranidele ja pensionäridele, on otstarbekad ja vajalikud mitte niivõrd talle, kui tema valijatele. Kolleegid esitasid palju küsimusi inimõiguste kohta. Ma arvan, et eetikakomisjonile tuleb esitada läbivaatamiseks veel üks küsimus – selle kohta, kuidas meie väliskomisjon täidab Ülemnõukogu otsust. Te arvatavasti mäletate, jaanuarikuus võeti vastu otsus, et Eesti Vabariigi seadused tuleb saata rahvusvahelisse juriidilisse ekspertiisi. Ent näib, et senini sellist ekspertiisi tehtud pole. Minu arvates tuleb selles küsimuses selgusele jõuda. Nüüd mõni sõna läbirääkimistest NSV Liiduga. Komisjoni koosseisu arvestades on Nikolai Mihhailovitšil kui Ülemnõukogu saadikul minu meelest õigus esitada Liidu komitees ettepanekuid läbirääkimiste kohta. Sellised volitused sai ta ka regioonidevaheliselt nõukogult. Meie kolleegid paluvad esitada konkreetseid fakte inimõiguste rikkumise kohta. Mul on tõendeid sõjaväelaste ja nende perekonnaliikmete õiguste rikkumisest. Võtame näiteks

migratsiooniseaduse, õigemini Tallinna linnavolikogu otsuse selle täitmise kohta. Te kiitsite selle Tallinna linnavolikogu otsuse heaks, järelikult kiitsite heaks need diskrimineerivad abinõud ja inimõiguste rikkumise. Kes tunneb huvi konkreetsete inimõiguste rikkumise juhtumite vastu, nendele tutvustan peale seaduste kommentaaride ka konkreetseid fakte, kus näiteks poega ei kirjutata sisse ema või naist mehe juurde. Esitan konkreetseid nimed ja aadressid – töötage nende faktide kallal, lugupeetud kolleegid. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Palun kõnetooli Aleksandr Gussevi.

A. Gussev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Kutsun teid üles – lahendagem õiglaselt see küsimus, mida me praegu arutame! Selles, mida Nikolai Aksinin rääkis praegu ja NSV Liidu Ülemnõukogus, ei ole teie jaoks midagi uut. Tema seisukohta ja paljude või enamiku vene keelt kõnelevate saadikute seisukohta teadsite te juba ammu, seepärast ei kuulnud siin midagi uut.

See oli vist Põld, kes esitas küsimuse, kuidas saavad 800 000 inimest toita ära 450 000 pensionäri ja veterani. Aga ma arvan, et see on just meie ja nende 800 000, mitte aga 450 000 veterani ja pensionäri probleem, kes on juba täitnud oma kohuse meie, kodumaa ja vabariigi ees.

Ma ei hakka pikalt rääkima, ütlen ainult, et kui otsustada selle lühikese teatise järgi, mis meie käsutuses on, siis on Nikolai Aksininil kahjuks täiesti õigus. Võin Ülemnõukogu saadikuna samuti tuua väga palju näiteid, kus naist ei kirjutata mehe juurde sisse. Näiteks tean üht perekonda, kus mees ja naine on mõlemad Suure Isamaasõja veteranid. Mees elab ammu Eestis, tal on omaette korter. Tema naine kannatab valgeveresuse all, mille ta sai saastatud piirkonnast – Minskist, kuhu ta oli ajutiselt sõitnud lastelaste juurde. Nüüd ta ei saa enam siia sissekirjutust ja küsimust on võimatu lahendada, ei olnud abi isegi minu kui Ülemnõukogu saadiku pöördumisest linnavolikogu poole. Suure Isamaasõja veteranidele on solvav, kui nende sõjakaaslased, kellega nad ühes polgus võitlesid ja ühes kaevikus lamasid, saavad Venemaal tohutu suure pensionilisa – ka minu äi, kes praegu elab Venemaal, sai seda ligi 130 rubla –, aga nemad Eestis ei saa midagi. Niisugune on olukord. Milleks siis Aksininit täna süüdistatakse? Ma tahaksin kasutada juhust ja pöörduda teie poole, peaminister Savisaar. Väga paljusid, isegi õigesti vastu võetud valitsuse määrusi ja otsuseid ei täideta kohapeal. Näiteks te võtsite vastu suurepärase määruse Eesti Vabariigis erru minevate sõjaväelaste

sissekirjutamise kohta, aga linnavolikogu tõlgendab seda väga lihtsalt: sõjaväelased on vaja sisse kirjutada, määrame neile kvoodi neli inimest kuus. Nüüd on sõjaväelastest moodustatud omaette järjekord, mis on veelgi pikem, kui üldjärjekord, ja midagi ei saa teha. Nii tõlgendatakse teie määrust praegu. Seltsimehed, saadikuna on mul olnud nende küsimuste lahendamisel, millega meie poole pöörduvad meie valijad, suuri raskusi. Seepärast on meil Ülemnõukogule ettepanek, mis minu arvates tuleb kasuks kõigile saadikutele. Teen ettepaneku moodustada Eesti Vabariigi Ülemnõukogu komisjon kodanike pöördumiste ja kaebuste arutamiseks, delegeerides sinna ühe esindaja igast saadikurühmast. See komisjon peab käima koos üks kord 10–20 päeva järel, arutama selliseid tõsisemaid küsimusi ja võtma nende kohta vastu otsused. Praegu on tekkinud olukord, et kui kohapeal esineb omavoli juhtumeid, siis pole valijail kellegi poole pöörduda. Palun mind selles küsimuses toetada. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Palun kõnetooli Ants Paju.

A. Paju

Lugupeetud juhataja, kallid kolleegid! Reglemendi järgi ette nähtud ajast ma kasutaksin 30 sekundit kõrvalepõikeks. Täna teema kutsus minus esile järgmise assotsiatsiooni. Mulle meenub väiksest peast loetud lugu, kus üks rebane pages koerte eest ja kui ta urgu sai, siis küsis: jalad, mis te tegite – me jooksimise; silmad, mis te tegite – me vaatasime; kõrvad, mis te tegite – me kuulasime; aga saba, mida tegid sina – vangerdasin põõsaste vahel ja takistasin su jooksu. Rebane vihastas, torkas saba urust välja ja ütles koertele – säh, võtke see neetud elukas. Ja ta ei osanud arvata, et sabaga tõmmatakse kogu organism välja. Miks ma alustan oma esinemist niisuguse looga? Sellepärast, et proua Lehte Hainsalu väljaütlemisest, härra Aksinini väljaütlemisest, mõlemale esitatud küsimustest ja kolleegide esinemistest tuleb välja järgmine. Mina näiteks ei suutnud oma meele ja kõrvaga mõista, et oleks püütud härra Aksininit kompromiteerida, vaid dokument, mis oli meie käes, näitas saadikutele, et on käivitunud protsess, milline aga, ei teata; dokumendis on märgata väga olulised momendid, mis panevad mõtlema, ja taheti algallikast teada, milline protsess on käivitatud, see on tõe jaluleseadmine. Kuid selles protsessis, mis siin saalis toimub, selgus vana mudel – on olemas kaalutud tõde ja kaalutud tõde tähendab tegelikult kaalutud valet. Siit tribüünilt ma ütleks, et valjuhäälsus ei ole midagi muud kui hirm enese ees. See hirm, mis sünnib, kui ei osata ennast täpselt määratleda, millises rollis ollakse. Kolleeg Lebedevile ütlesin – tema kõneles siin

väga pikalt, kuivõrd ebajuriidilised on seni meie poolt vastuvõetud otsustused, viidates ka valitsuse poolt vastuvõetud otsustele; tuletage meelde, kui Eestit külastas märtsikuus terve ekspertide grupp ja milline otsus siis langetati. Isegi Kohtla-Järve linna juhid ei osanud tuua ühtegi inimõiguste rikkumise näidet. Nõndasuguse kommentaari palus edasi öelda hr. Priks. Minu jaoks jäi kõige huvitavamaks tänases jutuaajamises hr. Aksinini väljaütlemine, et ta seal esines kui veteran ja ei keegi muu. Kuid proua Lauristini käest me saime teada, mis põhjustas hr. Aksinini sellise segaduse. Ma teen ettepaneku siiski saalile muretseda hr. Aksinini esinemise tekst, et me saaksime seda vaadata ja hr. Aksininilt võtta ära see hirm ja see tundmus, et teda on püütud kompromiteerida. On püütud seada jalule tõde, selgitada, mis tingis niisuguse dokumendi sünni. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Palun kõnetooli Vladimir Malkovski.

V. Malkovski

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Seda küsimust arutades satume teatud määral juriidilisse ummikusse, sest mitte ühelgi eetikakomisjoni istungil pole kellegi sõnavõtte käsitletud sellest lähtudes, kas need vastavad või ei vasta ühe või teise komisjoni seisukohtadele. Selliseid sõnavõtte on olnud väga palju nii meie Ülemnõukogus kui ka mitmesugustes instantsides Idas ja Läänes. Kui see küsimus antakse eetikakomisjonile arutada, siis satub komisjon suurtesse raskustesse. Kui aga lugupeetud Hainsalu ja Marju Lauristin või veel keegi muu tahab sel moel välja selgitada, milliseid õigusi meie vabariigis rikutakse, ja soovib sel moel valmistuda Liidu ja meie vabariigi ühiskomisjonide istungiks, siis oleks tulnud seda teha mõnevõrra teisiti. Me oleme valmis teiega ühe laua taha istuma ja andma teie käsutusse materjalid, mis on meil ette valmistatud, et tutvustada teile neid akte, mis rikuvad ajalehes "Sovetskaja Estonija" avaldatud inimõiguste deklaratsiooni. Ekspertidega, keda minu kolleeg Ants Paju nimetas, oli mul õnn vestelda. Inimõiguste deklaratsiooni 33 punktist nimetati 13, mida oli rikutud. Nimetatud eksperdid ei esitanud mingeid apellatsioone mainitud faktide kohta. Seepärast lähtugem asja arutamisel just sellest seisukohast. See, et mõned saadikud täna ütlesid, et kui meie teile komandeerimisraha maksame, siis peate te rääkima seda, mis meile on vaja, on minu meelest kohatu. Arvan, et me leiame võimaluse sõita oma raha eest nendele kohtumistele, mis meid huvitavad, ja ütleme seal välja oma seisukohad. Ja mida rohkem selliseid seisukohti läbirääkimiste ajal avaldatakse, seda edukamad on need läbirääkimised. Mis puutub otsuse 4. lahtris kirja pandud

punkti juriidilisse põhjendatusse, siis ma arvan, et see vastab samuti kõigile juriidilistele normidele, sest läbirääkimiste komisjoni on moodustanud meie maa president ja see koosneb Ülemnõukogu saadikutest. Komitee esimees on samuti Liidu Ülemnõukogu saadik, sellepärast on kõnealused küsimused vaja nende arvates läbi arutada vahetult nendes komisjonides. Oleks lihtsam, kui me võtaksime kõik selle, millest rääkisid Aksinin, seltsimees Lebedev ja seltsimees Gussev, oma edasiste jutuajamiste ning ka konkreetse tegevuse aluseks. Seepärast teen ma ettepaneku lõpetada selle otsuse arutamine ja mitte esitada seda praegu eetikakomisjonile arutamiseks, sest see ei too midagi head – me lihtsalt seame eetikakomisjoni väga raskesse olukorda. Kui eetikakomisjon seda ikkagi arutama hakkab, siis hakkab tulema hulgaliselt vastavaid avaldusi teistelt fraktsioonidelt, komisjonidelt jne. sõnavõttude kohta Rootsis ja mujal maailmas. Sel teemal oleks paljugi rääkida, aga ma arvan, et meil on vaja lahendada meie praegusi probleeme ja mitte esitada üksteisele pretensioone selle kohta, mida keegi on valesti öelnud. Selline on minu arvamus. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Lembit Arro.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud rahvasaadikud! Mind alati ärritavad jutud inimõiguste rikkumisest, ma olen tahtnud selle koha pealt paar korda sõna võtta. Ma kõigepealt räägiksin ühe juhtumi, mis paar aastat tagasi meie kolhoosis oli. Meile tulid ühest vene koolist tütarlapsed kartulit võtma. Ühe päeva käisid tööl ja teisel päeval hakkasid streikima, ütlesid, et töö on raske. Mina läksin siis sinna ja hakkasin asja rääkima, et vaja oleks ikka teha. Mulle öeldi nõndamoodi: "Mis teie, esimees, õiendate. Kõigepealt õppige vene keel selgeks. Meie oleme teie vabastajad ja teil ei ole mingit õigust meid tööle panna. Ja meie lähme minema." Ma vastasin siis nendele nõnda: "Jah, me tänaksime suurt vene rahvast, et ta meid fašistide käest vabastas. Kuid me oleksime tänulikumad veel, kui ka vabastajad oleksid ära läinud oma koju, nii nagu seda kogu maailmas tehakse." Palju räägitakse korteritest, et ei anta korterit ja diskrimineeritakse korteri andmisega jne. Lugupeetud venelastest saadikud, vaadake, tehke silmad lahti. Suurtes Tallinna uusrajoonides – Mustamäel, Lasnamäel elavad põhiliselt kõik venelased, kohalikud inimesed aga ootavad aastakümneid. Minu vend elas 10 aastat 5-liikmelise perekonnaga ühiselamutoas, alles nüüd sai korteri. Räägitakse, et eestlased musta ja rasket tööd ei tee, selle töö teevad ära venelased, eestlased istuvad kontoris, juhivad ja joovad kohvi. Kuidas aga asi tegelikult on? Minge, mehed, praegu põldudele ja vaadake, kes seal

tolmu sees poole ööni töötavad. Need on põhiliselt eestlased, traktoristid. Samuti töötavad lüpsjad laudas. Süüa aga tahate kõik. Ka need üleliiduliste tehaste töötajad, kes on tõesti põhiliselt venelased. Aga need tehased ju ei anna eesti põllumehele midagi. Kisatakse ainult, et hinnad on kõrged, liha ja piima vähe. Tegelikult on aga hoopis võtmepositsioonidel olnud venelased ja on seda ka praegu. Mõni aeg ei saanud isegi siia majja sisse ilma vene keeleta. Minge vaadake neid "Mašbõt", "Himbõtstroi" kaubaladusid jne., enamik on nendes vene rahvusest inimesed. Ma kardan, et hoopis kardetakse kaotada võimu ja positsiooni. Need faktid, mida hr. Lebedev toob inimõiguste rikkumise kohta, on seda suure impeeriumi poolt vaadatuna. Nõukogude Liidus on kogu aeg inimõigusi rikutud – on tapetud, kinni pandud ilma kohtuta miljoneid inimesi, on kunstiteoseid hävitatud. Kultuur ja teadus on olnud põlu all. Vaat nõnda on tegelikult lood ja seda tehakse veel praegugi relvadega. Aga kui mõni pisiasi on meie üleminekuperioodil, kui Eestimaa tahab midagi parandada, et sellest kaosest välja tulla, siis ütleme, et see on inimõiguste rikkumine. Seepärast ma arvan, et pole õige saata Aksininit eraldi Moskvasse läbirääkimistele Ülemnõukogu poolt. Kui tahab käia, käigu eraviisiliselt seal komisjonis. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, kolleegid! Läbirääkimised on sellega lõppenud. Enne kui ma küsin ettekandjate käest, kas soovitakse ka lõppsõna, peaksin ma dialoogi Nikolai Aksininiga. Nikolai Aksinin, te tegite oma kaasettekandes ettepaneku katkestada selle punkti arutelu, kuni esitatakse kõne tekst, millega te esinesite komitees. Kas te jääte oma arvamuse juurde?

N. Aksinin

Jah, ma jään oma arvamuse juurde ja tahaksin ühtlasi veel üht asja paluda. 1. ja 2. kuupäeval korraldab slaavi ühing laulupeo. Meil on keelatud läbi kesklinna minna. Ma räägin kultuurist. Nad pidid laulma väljakul ja siis minema Linnahalli. Linnavolikogu otsusel on see välistatud. Kas me saame seda asja mõjutada või mitte? Tänan!

Juhataja

Ma paluksin Nikolai Aksininit, et te teeksite mulle praegu ettepaneku kirjalikult. Ma panen selle hääletusele. Selle sisu on, et katkestada selle punkti arutelu kuni teksti tutvustamiseni. Olge hea, kirjutage, palun! Samas ma küsin, kas Lehte Hainsalu soovib ka lõppsõna. Ei soovi lõppsõna. Nii kaua kui Nikolai Aksinin vormistab oma ettepanekut, ma tutvustan ühte teist ettepanekut, mida reglemendi järgi saaks hinnata kui parandusettepanekut. Kas ta sobib

konteksti, on iseküsimus, aga tõenäoliselt ta võiks siis olla järgmine punkt. Aleksandr Gussev teeb ettepaneku luua Eesti Vabariigi Ülemnõukogu juurde komisjon, mis koosneks iga fraktsiooni esindajast, ja see komisjon arutaks regulaarselt kodanike kaebusi. Kas see võiks olla selle otsuse eelnõu üks lisapunkt või on see uus päevakorrapunkt? Aleksandr Gussev, peame ka meie dialoogi. Ma küsin, kas ma kvalifitseerin seda ettepanekut kui parandusettepanekut või täiendusettepanekut või on see komisjoni moodustamine omaette päevakorrapunkt?

A. Gussev

Ma olen nõus, et see on üks selle otsuse punkte, kui Ülemnõukogu seda toetab.

Juhataja

Paneme siis otsuse tervikuna hääletamisele. Kolleegid, Nikolai Aksinin on teinud ettepaneku ka teises küsimuses, mis puudutab slaavi kultuuriseltsi rongkäiku läbi linna. Selles päevakorrapunktis seda lahendada ei anna kuidagi. Seda peab eraldi arutama. Lugupeetud kolleegid, kõigepealt tuleb siis hääletusele Nikolai Aksinini ettepanek katkestada selle küsimuse arutelu, kuni ta toob Moskvast oma kõne stenogrammi ja tutvustab meile oma kõne sisu. Nikolai Aksinin, kas ma eksisin?

N. Aksinin

Lugupeetud kolleegid! Stenogrammi palub esitada parlament. Teie võtsite selle küsimuse arutusele, eks siis tooge ka stenogramm. Mina mingisugust stenogrammi esitama ei hakka.

Juhataja

Selge, selge. Kuna vene keeles on see tingivas kõneviisis, siis ma ei saanud ära arvata, kes stenogrammi peaks hankima. Järelikult siis meie. Paneme hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et katkestada antud päevakorrapunkti arutelu kuni stenogrammi hankimiseni ja seal esitatud kõneteksti tutvustamiseni Ülemnõukogule? Palun hääletada! Lihthälteenamus. Selle ettepaneku poolt on 15 rahvasaadikut, vastu 27, erapooletuid on 15. See ettepanek ei leidnud toetust. Kolleegid, laekus Tiit Made parandusettepanek, õigemini protseduuri muutmise ettepanek, mis pannakse hääletusele enne parandusettepanekuid. Tiit Made teeb ettepaneku võtta info teadmiseks ja küsimus lõpetada. Kas Tiit Made ettepaneku sisu on mõistetav? Panen hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta selles päevakorraküsimuses arutluse all olev info teadmiseks ja

küsimus lõpetada? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 43 rahvasaadikut, vastu on 11, erapooletuid on 9. See ettepanek leidis toetust. Arutelu lõpetatakse ja informatsioon võetakse teadmiseks. Sellega seoses, Aleksandr Gussev, jääb ka teie parandusettepanek tähelepanuta.

Eesti Vabariigi tervisekindlustuse seaduse ning mõne Eesti Vabariigis kehtiva seaduse ja koodeksi muutmist käsitlevate seaduseelnõude esimene lugemine

Juhataja

Kolleegid, meil on jäänud tööaja lõpuni 10 minutit. Kas me alustame uut päevakorrapunkti? Kavas oleks olnud alustada tervisekaitse seaduseelnõu esimest lugemist. Kuid mida Ülemnõukogu arvab? Alustame? Selge. Lugupeetud kolleegid, jätkame 6. päevakorrapunktist: Eesti Vabariigi tervisekindlustuse seaduse ja mõne Eesti Vabariigis kehtiva seaduse ja koodeksi muutmist käsitlevate seaduseelnõude esimene lugemine. Palume kõnetooli tervishoiuministri hr. Andres Ellamaa.

A. Ellamaa

Austatud härra juhataja, austatud Ülemnõukogu! Ma pean vabandust paluma, et olen teid sedavõrd ebatervislikesse tingimustesse seadnud ja me hakkame õhtul arutama päris komplitseeritud asja, aga vahel tuleb ka tervis ohvriks tuua. Aasta tagasi, kui arutati valitsuse tegevusprogrammi, sealhulgas valitsuse tegevust tervishoiu alal, kiitsite te heaks ülemineku kindlustusmeditsiini printsiipidele. Nüüd on lõpuks teie ees seaduseelnõu, mille tekke põhiküsimustest oli juttu siinsamas saalis mõned nädalad tagasi toimunud arutelul. Kaheldamatult tahaksime kõik, et arutelul oleks terve seaduste pakett, mis käsitleks kõiki sotsiaalprobleeme ja sotsiaalkindlustuse probleeme, ning ka terviklik tervishoiuseadus. Praegune ülikiire majandusliku ja poliitilise olukorra muutumine ei võimalda aga ära oodata kõigi nende seaduste valmimist. See tähendaks meie niigi kiratseva tervishoiu- ja arstiabikorralduse lõplikku hukku. Siinjuures ma märgiksin, et tervishoiuga seonduvad seadused ei ole ühelgi maal saanud valmis kiiresti ja ühekorraga. Selleks on kulunud aastakümneid ja kusagilt tuleb pihta hakata. Kuna seaduseelnõu, mis jõudis teieni mõned nädalad tagasi, nõuab lisaks majanduslike ja organisatsiooniliste külgede arvestamisele veel ka psühholoogiliste ja arstiteaduslike aspektide silmaspidamist, siis lubage, et kõnelen probleemepidi, viidates siis ka vastavatele seadusesätetele. Lubage avaldada lootust, et meie

ühistöö tulemusena saab eelnõust seadus, mille järgi saaksime juba järgmisest aastast hakata elama, tehes selleks järelejäänud poole aasta vältel vajalikku ettevalmistustööd. Tervisekindlustuse seadus reguleerib majandussuhteid tervishoius. Millised on tervisekindlustuse seaduse ülesanded? Esmalt: anda tervisele tagasi tema konkreetne majanduslik väärtus. Lõpetada tervishoiu ja sotsiaalabi senine eelarveline finantseerimine ning minna üle otsesele sihtotstarbelisele finantseerimisele, viia tervishoiu- ja arstiabikorraldus eelkõige maakonna ja linna tasemele. Luua alus isereguleerivaks arstiabikorralduseks, nagu see on arenenud maades. Muuta meedik kuupalgalisest ametnikust oma tööjõudu müüvaks spetsialistiks, kes oleks huvitatud tööst nii moraalses kui ka materiaalses mõttes, seega oleks otseses mures oma töö kvaliteedi pärast. Tuleb tunnistada, et vastava seadustiku puudumine praegu viib paratamatult tasulise põrandaaluse meditsiini tekkimisele olemasoleva kõigi maksumaksjate tasku arvel loodud arstiabivõrgu baasil. Ja viimaseks: muuta tervishoiu- ja arstiabikorraldust nii, et see ei põhjustaks sotsiaalsühholoogilist šokki, et olukord ei halveneks ja ei tekiks tervishoiukorralduse kollaps.

Ma alustaksin sellest, mida kõige sagedamini küsitakse: kellele kindlustatakse § -s 1 märgitud ravikulude katmine, hüvitised haigustest, rasedusest või sünnitusest tingitud töövõimetuse puhul? § 2 formuleerib, et kindlustatakse kõik – nii lapsed, täisealised kui ka pensionärid. Siinjuures ei saa jätta märkimata, et Vene NFSV vastavas seaduseelnõus nähakse ette elanikkonna töötava osa kindlustamine. Samas § 2 võib leida, et tervisekindlustusmaksu maksavad tööandjad, talupere, individuaaltöötajad. Nii kogutud vahendid aga kasutatakse kõigi kindlustatute hüveks. Kindlustatud – need on kõik isikud, kes on kantud kohaliku tervisekassa registrisse.

Ja muidugi kerkib kohe küsimus, et siis ei muutu ju midagi. Kui üksikisik ei maksa kindlustusmaksu, siis kuidas ta hakkab aru saama tervise hinnast? Tõsi, § 4 võib sellise mulje luua küll ja kindlustatu vahetu osavõtt tervisekindlustusraha kogumisest oleks tervise väärtustamisel kindlasti tohus abinõu. Kuid ärgem unustagem, et palgana väljamakstud raha moodustab rahvatulust meil vaid umbes 55–60%, samal ajal kui muudes maades on see 80% piires. Seetõttu on seaduseelnõu ettevalmistajad seda meelt, et sotsiaalsühholoogiliselt oleks vähem šokeeriv, kui esialgu, esimese etapina jääks igale üksikisikule tasuta vaid visiidimaks, mis on ette nähtud § -s 12. Selle visiiditasu maksmise, suuruse ja kompenseerimise korra kehtestaks aga kohalik omavalitsus, kes võib visiidimaksu suuruseks määrata ka null rubla, olenevalt sellest, kuidas ta õigeks peab, lähtudes kohalike elanike huvidest. Et haigus on materiaalne kaotus ja tervis on väärtus, mida tasub hoida, ei peaks inimene, kes on haige,

elama sama jõukalt kui terve kodanik. Selle mõistmiseks on aga vaja rakendada § 7, kus on toodud haigushüvitiste diferentseeritud maksmise kord, mis seab hüvitise maksmise sõltuvusse eelkõige ravi kohast. Just siin on muutus võrreldes senise haigusrahade maksmise korraga kõige suurem, sellest sai kõneldud ka eelmises infotunnis. § 7 formuleerimisel on lähtunud põhimõttest, et haigushüvitistele kulub umbes sama palju raha kui seni, see on 140 miljonit rubla nagu tänavuselgi aastal. Samas peab aga olema selge rahaline stiimul selleks, et haige saaks kiiresti haiglast ambulatoorsele ravile minna ja siis kiiresti tööle asuda. Ma juhiksin teie tähelepanu ka § -le 10, kus on ette nähtud võimalus puududa 5 päeva töölt ilma haiguslehta. Statistika osutab, et üks viiendik meie haigestumistest on just nii pikad, ning arsti roll on meil juhtudel eelkõige haiguslehe kirjutamine, mitte aga haige ravimine. Neil puhkudel on ravijaiks aeg ja loodus. Tervishoiuorganisatsioonid näevad siis suurt tohtrite aja ja energia kokkuhoidu, selle 1/5 tööajast saaksid nad pühendada haigetele, kes seda vajavad. § 4 osutab, et haigushüvitust ei maksta taluperedele ja individuaaltöötajatele, nende puhul on kindlustusmaksu arvestamisel lähtunud vajadusest katta vaid ravikulud ja tervise säilitamise kulud. Pidasime nõu Taluliidu esindajatega, kes leidsid, et oleks mõttetu endale oma ettevõtlusest koguda raha hüvitiste jaoks. See raha on taluniku käes tunduvalt paremini kasutatav. Ravikulude katteks tuleb aga end loomulikult kindlustada. Talupere kohustusliku kindlustuse maksemäär oleks seega 1,6% talu kaubatoodangust, arvestuslikult 32 000 rublast aastas. Individuaaltöötajal oleks see 5,7% ettevõtte kogutulust või tegevusloa alusel tegutsejal 36% tegevusloa maksust. Tegevusloa keskmine hind meie vabariigis on 600 rubla. Ma rõhutaksin, kõik need arvutused on tehtud selle aasta alguse seisuga, siis, kui sai esitatud see projekt Ülemnõukogule. Nii koguneks raha tervishoiuks ja ravikulude katteks keskmiselt 18 rubla iga elaniku kohta kuus. Koos hüvitistega nendel, kes saavad hüvitisi, oleks see 23 rubla kuus. Nende arvestuste kohaselt peaks siis kogu Eesti kohta tulema 442 miljonit rubla, s.t. praktiliselt sama palju kui tänavu, kui sinna hulka arvata ka praegu sotsiaalfondis olev haigushüvitiste raha. Muidugi kerkib nüüd küsimus, mis saab neist, kes ei ole kantud ühtegi tervisekassas kindlustatute registrisse. Neil juhtudel antakse hädavajalik arstiabi tasuta, s.t. raviasutuse kulul. Edaspidi tuleb aga ravikulud ise kanda. Maksta võib ka kindlustusorganisatsioon, kus inimene on end vabatahtlikult kindlustanud, seadus annab selleks ka võimaluse. Eks see olukord on tuttav ju kõigile neile, kellel on õnnetus olnud haigestuda välismaal olles. Viimasel ajal nõutakse ravikulude katmist ka Moskvast ja Kiievis, kui me seal juhtume haigestuma. Arved on seni saadetud tervishoiuministeeriumi ja ma kinnitan, need ei ole sugugi väikesed. Probleeme võib tekkida nendega, kes on tööalaselt seotud ettevõtete või organisatsioonidega, mis ei ole omaks võtnud Eestis kehtivat

maksukorraldust. Neil puhkudel võib tööandja sõlmida oma töötajate jaoks vastava lepingu kas kohaliku tervisekassaga, tasudes sinna maksu, või hoopis orienteeruda vabatahtlikule tervisekindlustusele ja abi ei jää andmata. Korduvalt on küsitud, milliseks kujunevad konkreetse haige konkreetsed suhted raviasutuse või arstiga. Ma rõhutan, muid rahalisi suhteid peale visiiditasu ei ole ette nähtud. Raviasutuse või üksikarstiga arveldab tervisekassa, tuginedes kassa ja raviasutuse või kassa ja üksikarsti omavahelistele lepingutele. See tähendab, et juhul, kui Paide elanik läheb Tallinna südameoperatsioonile, siis maksab selle kinni tervisekassa. Haige ei pea ise arveldama raviasutusega. Tervisekassa võib maksta ravi eest ka eraarsti juures, peaasi, et kassa aktsepteeriks seda arsti, vastasel juhul tuleb ravikulud ise kanda. Arveldavad omavahel tervisekassad ja kassad raviasutustega, mitte üksikisik. Ja arvelduse aluseks on hinnakiri, mille kehtestab tervishoiuministeerium.

Loomulikult on iga tervisekassa huvitatud, et raviasutus teeks oma töö võimalikult kiiresti ja hästi, sest see tähendab ravikuludeks ja hüvitisteks minevate kulude vähendamist. Juhul, kui haige ei parane, vaid mõne aja möödudes tuleb ta tunnistada invaliidiks, kes on püsivalt kaotanud töövõime, hakkab ta saama invaliidisuspensionit, kuid tema ravikulud tuleb ikkagi tervisekassal kanda.

Igal tervisekassal on tulukam teha investeeringuid kindlustatute tervise hoidmiseks kui nende ravimiseks ja haigusrahade maksmiseks. On muidugi selge, et selleks peavad tervisekassad koguma jõudu, milleks läheb mõningane aeg. Kuid see aeg kindlasti saabub. Seda, kuidas omavalitsusele alluv kassa tegutseb, samuti võimalikud vaidlusküsimused nii tervisekassa ja raviasutuse kui ka tervisekassa ja kindlustatute vahel lahendab I etapis kohaliku volikogu tervisekindlustuskomisjon, see on inimesed, kes esindavad kohalikke elanikke, potentsiaalseid patsiente, ja alles seejärel lahendab vaidlusküsimusi kohus.

Miks on seaduseelnõu ettevalmistajad teinud sellise ettepaneku? Selle otstarbekusele osutab meie tervishoiuvõrgu kohta saabunud kaebuste analüüs. Nimelt ei ole valdaval enamikul juhtudel tegemist mingisuguse veaga või kuritarvitusega, vaid eelkõige sellega, et arstil ei ole jätkunud aega haige jaoks ja pole selgeks tehtud vastastikku, kes mida suudab ja kes mida taotleb.

Nii tervisekassa kui ka tervisekindlustuskomisjoni põhikirja maketid on üle antud Ülemnõukogu tervishoiu- ja sotsiaalkomisjonile. Tegelik töö saab nendega aga alata pärast seaduse vastuvõtmist. Milliseks kujuneb selle tulemusena raviasutuse ja meedikute olukord? On selge, et keegi ei hakka tasuma ei raviasutusele ega meedikule töö eest, mida see teinud pole. See teeb üldiselt raviasutuste ja meedikute töö küllalt komplitseerituks, see tähendab, nad

peavad hakkama otseselt võitlema kvaliteedi eest, tekib nende omavaheline konkurents, sest kui ei ole patsiente, siis ei ole ka teenistust.

Ja veel tervisekindlustuse rahalisest poolest. Seaduse ettevalmistamisel leiti, et sihipärase tervistuskindlustusmaksu kehtimahakkamisel on võimalik vähendada teisi makse. Meie esitatud variandis oli sees ettevõtte ja üksikisiku tulumaks. Lõplikud diskussioonid § 4 toodud arvuliste väärtuste üle peaksid toimuma järgmise aasta eelarve tegemisel ning maksumäärade projekteerimisel ja ilmselt peaks nende maksude suuruse läbi vaatama igal aastal eelarve tegemisel. Ma palun teilt põhimõttelist otsust, kas tervisekindlustusmaksu peaks hakkama maksma peale tööandja ka töövõtja ja üksikisik. Kui jah, siis ka nende maksude proportsioonid peaksid olema arutusobjektiks eelarve koostamisel? Kahtlemata kerkib küsimus, mida kogu see ümberkorraldus maksma läheb. Tervisekassa ülalpidamise kulud oleksid eelnevate arvutuste kohaselt umbes 5 miljonit rubla ehk 1,2% kogu tervishoiukindlustuses ringlevast rahast, lisaks sellele ühekordselt arvutustehnika ja programmide soetamiseks 1,5–2 miljonit rubla. Kaheldamatult tuleb tervishoiu detsentraliseerimise eest midagi maksta ja asi väärrib seda, sest ainult detsentraliseerides jõuame lõpuks isikukeskse tervishoiu- ja arstiabikorralduseni. Ma tänan teid tähelepanu eest! Lubage, et ma sellega praegu lõpetan.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, me peame nüüd otsustama, kas me pikendame täna tööpäeva ja esitame oma küsimused ettekandjale või jätkame järgmisel või ülejärgmisel istungil. Meil on veel kaasettekanne kuulamata, kolleegid. Ametlik tööaeg lõpeb kell 18.00 ja praeguse reglemendi järgi on minu käsutuses veel veerand tundi. Selle ajaga me välja ei tule. Kolleegid, kuidas me teeme? Kas ma panen hääletusele tööaja pikendamise või me jätame lihtsalt küsimuse pooleli ja jätkame kolmapäeval? Sest teisipäeval on infotund ja saadiku järelepärimisele vastuse nõutamine. Kolmapäeval? Hr. Ellamaa, kas on võimalik kolmapäeval tulla?

A. Ellamaa

Loomulikult.

Juhataja

Suur tänu! Nii, me oleme siis kokku leppinud. Homme istung algab infotunniga kell 10.00. Tänaseks head nägemist!

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

41. ISTUNGJÄRK

TEINE ISTUNG

21. mai 1991

Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotund

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere hommikust, lugupeetud kolleegid! 1. istungjärgu töö jätkub. Kontrollime kohalolekut. Kohal on 69 rahvasaadikut, puudub 35.

Kolleegid, vastavalt päevakorrale ja reglemendile on täna vabariigi valitsuse ja Eesti Panga infotund. Ma ei tea, kas te kõik olete üksikasjaliselt kursis käsitletavate temadega. Võimalik, et ei ole. On päris palju järelepärimisi, ja samas on niisugune plaan, kolleegid, et me jõuaksime veel arutada ka üht arupärimist. Sellest lähtudes mul on tungiv palve: mõtleme esitatavad küsimused hästi põhjalikult järele. Me jääme muidu ajahätta. Praegu on minul organiseeritud juba kaheksale küsimusele vastuse andmine, mis meie tavaliste kommete juures ei pruugi mahtuda 2 tunni tööaja sisse. Olgem hästi kasinad küsimuste esitamisel!

Lugupeetud kolleegid, Ülemnõukogu liige Heino Kostabi tõstatab küsimuse arhiividest omandiõigust tõendavate dokumentide väljastamisest ja kuidas organiseeritakse omanike registrite pidamist. Ja me paluksime kõigepealt kõnetooli Arhiiviameti peadirektori Peep Pillaku. Teises küsimuses annab meile selgitust justiitsminister Jüri Raidla kohe peale härra Pillakut.

P. Pillak

Lugupeetud daamid ja härrad! Arhiivid on üldse katastroofilises seisukorras. Neid on Eestis 21 ja nendest 20 tegelevad praegu siis ka omandiõiguslike dokumentide väljaandmisega. Sõjajärgsel ajal on arhiivide maht mitmekordistunud, kuid ehitatud on ainult üks arhiivihoon. Ka tehniline seisukord on väga halb.

Et parandada omandiõiguslike dokumentide väljaandmist, tuleks suurendada palgafondi arhiivides, hankida vajalik tehnika, personaalarvutid, paljundustehnika. Need oleks põhilised abinõud. Aga samas need ei lahenda põhiprobleemi, milleks on arhiivihoonete ehitamine. Samuti raskendab tööd see, et ei ole teada, kes peaksid saama need omandiõiguse teatised,

sest tihtipeale antakse neid välja inimestele, kes lihtsalt pöörduvad arhiivi poole, ilma et oleks selge, kas nad ongi otsesed pärijad. Asutused, kes nõuavad neid teatise, ei tunnista omanike käes olevaid omaaegseid dokumente, vaid tahavad arhiivitõendeid, kuigi omal ajal, Eesti Vabariigi ajal on need paberid notariaalselt tõestatud. See oleks lühidalt kõik.

Juhataja

Suur tänu! Heino Kostabi.

H. Kostabi

Lugupeetud härra spiiker, lugupeetud ettekandja, austatud kolleegid! Mul on üks täpsustav küsimus Tartus asuva Eesti Ajalooarhiivi kohta. Teatavasti on seal maaomandit puudutavad dokumendid – kinnisturaamatud. Põgusa tutvumise järel sealse olukorraga võin öelda, et praegustes tingimustes me saame vajalikud dokumendid, see tähendab 150 000 ühikut, väljastada 50 aasta jooksul. Mis on konkreetselt plaanis Tartu arhiiviga ette võtta, et seda aega kas või kümnekordselt vähendada, viiele aastale? See eeldaks vähemalt kümnet personaalarvutit ja töö ümberkorraldamist. Kas on see reaalne? Aitäh!

P. Pillak

Nagu ma ütlesin, omandiõiguse teatiste väljaandmisega tegelevad 21 olemasolevast arhiivist 20, nii et mitte ainult Tartu arhiiv. Tihtipeale ei ole vajagi Eesti Ajalooarhiivi poole pöörduda, sest ka teised arhiivid on suutelised andma vastavaid pabereid välja. Aga samas tuleb öelda, et Eesti Ajalooarhiivis on olukord tõesti halvimaid, mis arhiivides üldse praegu valitseb. See on endine ühiselamu, sajandi alguses valminud. Meie ettepanekud tehnika, samuti täiendavate finantside saamiseks ei ole leidnud rahuldamist. Nüüd viimasel ajal on meid kõige lihtsama tehnika, näiteks kirjutusmasinate, samuti kasutatud paljundusaparaatide saamisel aidanud Soome ja samuti Rootsi arhivaarid. Loomulikult me vajaks personaalarvuteid, need on hädavajalikud, et kiirendada seda tööd.

Juhataja

Suur tänu! Üks hetk, meil tuleb veel küsimusi. Heino Kostabi.

H. Kostabi

Väga kahju, kuid ma ei saanud ammendavat vastust. Kas on võimalusi ka personaalarvutit saada ja midagi ette võtta, et ettevalmistustöö saaks käivitatud. Aitäh!

P. Pillak

Nagu ma ütlesin, meie oleme omapoolsed taotlused teinud. Praegu arhiividele selleks finantse eraldatud ei ole.

Juhataja

Selge. Suur tänu!

P. Pillak

Kuidas asi laheneb, seda ma ei oska öelda. See ei sõltu arhiivisüsteemist.

Juhataja

Ülo Uluots.

Ü. Uluots

Ma täpsustan Kostabi küsimust. Peale seda, kui me oleme vastu võtnud omandireformi ja maareformi seaduse, tuleb arhiividesse terve laviin järelepärimisi. Ja ma küsin otse: kui kaua võtab teil aega, et väljastada kõik vajalikud dokumendid nende kahe seaduse käivitamiseks, kas aasta, kaks, kakskümmend, kakskümmend viis?

P. Pillak

Esimene aasta anti omandiõiguslikke dokumente välja üle 18 000. Üks inimene suudab praeguse tehnilise varustatuse või just mittevarustatuse juures teha 3–5 teatist päevas. Linna- ja rajooniarhiivides töötajad ainult teatise teevadki. Praeguse tööjõu ja tehnika juures ei olegi arhiivid suutelised rohkem tegema, kui on siia maani teinud. Avaldusi tuleb päevas keskarhiividesse umbes 40. Kõik sõltub ikkagi sellest, milline tehnika meil on. Kui me saame tehnika, siis me suudame seda kiiremini teha, aga üks aasta on minu arust liiga lühike tähtaeg. Selle ajaga ei suudeta.

Juhataja

Suur tänu! Kalju Koha.

K. Koha

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Mul oleks selline küsimus: milline on Arhiiviameti ettepanek, kuidas seda aega lühendada, töökoormust kergendada; milliseid vahendeid ja abi on vaja arhiivile, et seda protsessi kiirendada?

P. Pillak

Siin ma lugesin ette, mis esmavajalik on: personaalarvutid ja paljundustehnika, sest praegu, kui puudub paljundustehnika, kirjutatakse pabereid ümber. See ei võta mitte ainult palju aega, vaid ümberkirjutamisel tekib ka vigu, ükskõik kui hoolikalt seda teha. Praegu on enamik arhiive ilma paljundustehnikata. Nagu ma ütlesin, puudust tuntakse isegi kirjutusmasinatest. Ja samas, nagu Eesti Ajalooarhiivis, ei saa võtta ka inimesi juurde tööle, sest need ei mahu lihtsalt hoidlatesse. Hoidlad on üle koormatud materjaliga. Seal on juhtunud isegi töötraumasid, kui kaks inimest on läinud riiulite vahel teineteisest mööda ja sealt on üht-teist pudenenud. Ja need ei ole mitte tänapäevased kerged, vaid rasked kõited.

Juhataja

Suur tänu! Tundub, härra Pillak, et Ülemnõukogu liikmetel rohkem küsimusi ei ole. Ma tänan teid. Nagu sai öeldud, Heino Kostabi teisele küsimusele, kuidas organiseeritakse omanike registrite pidamist, vastab meile justiitsminister hr. Jüri Raidla. Jevgeni Kotšegarov on esitanud küsimuse notariaalkontorite võrgu arengust Tallinnas ja Jüri Raidla vastab ka sellele küsimusele. Palume, hr. Raidla!

J. Raidla

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Küsimus kõlab järgmiselt: kuidas organiseeritakse omanikuregistri (omandikinnistute) pidamine maakondades ja linnades ja kas sellega juba tegeldakse? Küsimusele vastamiseks ma tutvustaksin kõigepealt põgusalt kahte valitsuse määrust, mis käsitlevad omandireformi organisatsioonilist läbiviimist, täpsemalt öeldes selle käivitamist. Esimene määrus on järjekorranumbriga 90 7. maist. Selle määrusega loodi valitsuse omandireformi komitee, mille eesotsas on peaminister, ja selles nähakse ette komplekteerida selle komitee koosseisulise aseesimehe ametikoht. Et tänaseks päevaks veel seda ametikohta ei ole komplekteeritud, siis vastavalt selle määruse punktile 4 lõik 2 on kuni omandireformi komitee aseesimehe ametisse nimetamiseni pandud omandireformi komitee töö korraldamise ja vastavate organisatsiooniliste abinõude väljatöötamise kohustus majandusministrile. Teine määrus, mis lähemalt puudutab juba esitatud küsimust, võeti

põhimõtteliselt vastu eile valitsuse istungil ja selle pealkirjaks on "Endiste omanike ja nende pärijate avalduste vastuvõtmise korra". Mõningaid punkte sellest määrusest ma refereeriksin ja tutvustaksin. Selle määruse punktis 1 kehtestatakse, et õigusvastaste repressioonide teel võõrandatud varade tagastamist või kompenseerimist taotlevatelt isikutelt, nii füüsilistelt kui juriidilistelt isikutelt, võtavad avaldusi vastu maakonna- ja linnavalitsused. Sama määruse punktis 2 tehakse kohustus maakonna- ja linnavalitsustele määrata hiljemalt 1. juuniks kindlaks avalduste vastuvõtmise eest vastutav organ. Ma tahaksin seda punkti kommenteerida. Nimelt pärast seda, kui 20. veebruaril 1989. aastal võeti vastu valitsuse määrus nr. 81, loodi maakondades ja linnades, tollal siis täitevkomiteede, nüüd valitsuste juurde spetsiaalsed komisjonid, kes tegelesid nii avalduste vastuvõtmise kui ka materjalide läbitöötamisega. Nagu teada, vormistati vastavad otsused täitevkomiteede, nüüd siis maa- ja linnavalitsuste otsustega, pärast seda kui komisjonid olid asja ette valmistanud.

Spontaanselt esitati avaldusi juba enne Ülemnõukogu 25. märtsi otsust, seepärast on tõepoolest neid vastu võetud kahel tasandil sõltuvalt avalduse adressaadist kas Riigivaraameti poolt või siis maakondades ja linnades nende komisjonide poolt, lähtudes määruse nr. 81 loogikast. Eile põhimõtteliselt vastu võetud valitsuse määruse kohaselt jääb kogu avalduste vastuvõtmise protseduuri koordineerimine Riigivaraameti ülesandeks. Määruses sätestatakse ka see põhimõte, et praegusel etapil, kui omandireformi aluste seadus on alles Ülemnõukogu menetluses, võetakse kirjalikud avaldused maakonna- ja linnavalitsustes vastu sõltumata avalduse vormist ja avaldaja isikust. Seda nõuab 25. märtsi otsuse 1. punkt. Määrusele on lisatud ka avalduse näidisvorm, mida oleks soovitatav kodanikul või juriidilisel isikul silmas pidada, kui ta oma avalduse koostab. Eilse valitsuse määruse punkti 3 kohaselt kohustatakse Eesti Vabariigi Riigivaraametit tegema esimesi kokkuvõtteid endistelt omanikelt ja nende pärijatelt laekunud avaldustest hiljemalt 15. juuliks. On üsna selge, et maakonna- ja linnavalitsustel tekivad seoses avalduste vastuvõtmise, süstematiseerimise ja läbitöötamisega täiendavad kulutused. Lähtudes sellest pannakse punktiga 9 rahandusministeeriumile kohustus läbi vaadata maakonna- ja linnavalitsuste täiendavad ettepanekud rahaliste vahendite eraldamiseks. Edaspidi tekkivate sisuliste küsimuste lahendamiseks kohustatakse määruse p. 10 kohaselt Riigivaraametit moodustama hiljemalt 1. juuniks komisjon teiste ametkondade esindajatest, kellele muuhulgas tehakse ülesandeks kolme küsimuste- või probleemidegrupi läbitöötamine. Nendeks on esiteks vara õigusvastaselt võõrandamise tuvastamine, teiseks õigusvastaselt võõrandatud vara koosseisu ja maksumuse kindlaks tegemine, kolmandaks endiste omanike või nende pärijate avalduste läbivaatamise edaspidine korraldamine.

On selge, et selle määruse näol on tegemist Ülemnõukogu otsuse täitmisega, ja tema rakendamisel on prognoositavad üsna mitmed probleemid, millega Ülemnõukogu liikmed ja valitsus on ühevõrra hästi kursis. Probleemid tekivad sellest, et subjektide-objektide ring – see on vana teema, millest on küllalt palju räägitud – on seni alles kindlaks määramata. Seetõttu on ka määruse mõte selles, et praegu tõepoolest avaldused vastu võtta. Laekuvate avalduste kaudu on võimalik üsna suures ulatuses täpsustada nõuete ja taotluste mahtu. Sel viisil osutuvad nad ka täiendavaks informatsiooniks ja materjaliks Ülemnõukogule omandireformi põhimõtteliste küsimuste otsustamisel.

Tuleme küsimuse juurde tagasi. Praegu käib jutt avalduste vastuvõtmisest. Omanike registri koostamine, see tähendab omanike kandmine registrisse on tõepoolest võimalik siis, kui on seadusandlikult lahendatud küsimus, kes selle kategooria alla kuuluvad. Seetõttu ka need organisatsioonilised sammud, mis valitsus on kooskõlas Ülemnõukogu otsustega praegu teinud, on ettevalmistava iseloomuga. Sellepärast ka valmiskujul olemas olevast või juba loodavast registrist me praegu rääkida ei saa. Avalduste esitamine on registri ettevalmistustöö. Kontseptuaalseid põhimõtteid töötab praegu läbi Riigivaraamet. Selle probleemi läbitöötamisel on valitsuse poolt määratud kaastäitjaks ka justiitsministeerium.

Vararegister on paljuski veel probleem. See seondub ühelt poolt loodava omandiregistriga, kuid teiselt poolt tuleb päevakorraile ka probleem kinnisvaradest üldse ja sellega seoses otseselt ka kinnisvarade registri küsimus. Vastavalt valitsuse 7. mai määrusele on kinnisvarade registri loomisega seotud ülesannete täitmine pandud Statistikaametile. Nii et ka see töö on käivitatud. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Küsimus Heino Kostabilt.

H. Kostabi

Austatud ettekandja! Kas sellele avaldusele tuleb lisada ka omandit tõendavad dokumendid, ja kes need peab siis arhiivist muretsema, kas omanik, tema pärija või tegeleb sellega juba Riigivaraamet, kui omand avaldusel on ära näidatud? Aitäh!

J. Raidla

Niipalju kui omanikul on dokumente olemas või on talle kättesaadavad, soovitatakse need esitada. Ja ma lisan juurde suulise soovitus, et võiks esitada esialgu koopiatena. Veel on langetamata põhimõtteline otsus selle kohta, kellele langeb omandiõiguse järjepidevuse

taastamisel tõendamiskoormus. Nii et praegu on tegemist soovitusliku normiga. Ja tõepoolest on selline avalduse näidisvormis ette nähtud.

Juhataja

Suur tänu! Kalju Koha.

K. Koha

Lugupeetud härra minister, minu küsimus haakub nii esimese ettekandja kui ka teie esinemisega. Mispärast valitsus ei ole reageerinud Arhiiviameti abipalvele ning eraldanud rahalisi ja ka materiaalseid vahendeid selleks, et seda protsessi kiirendada, sest see hakkab laviinitaoliseks muutuma? Kas see on valitsuse sihiteadlik poliitika või lihtsalt ei olda selleks suutelised, pole raha? Aitäh!

J. Raidla

Valitsuse sihiteadliku poliitikaga oleks ilmselt tegemist siis, kui sellest oleks keeldutud. Praegu ei ole see ettepanek – ma isiklikult ei ole kahjuks seda näinud – ettepanekuna valitsuse päevakorda jõudnud, kuid ma olen kindel, et kui ta sinna jõuab, siis seda kahtlemata arutatakse koos muude vajalike organisatsiooniliste tagatistega omandireformi läbiviimiseks ja loodetavasti lahendatakse see küsimus ka positiivselt. Mis puutub rahadesse, siis hetkel on võimalik seda küsimust lahendada ainult reservi arvel, kuid ma ei välista, et sõltuvalt sellest, millised otsused Ülemnõukogus vastu võetakse, tuleb võib-olla järgmiseks aastaks teha spetsiaalsed kulutused just nimelt omandi- ja maareformi tarvis.

Juhataja

Suur tänu, härra Raidla! Ja tundub, et me võime jätkata kohe Jevgeni Kotšegarovi küsimusele vastamisega.

J. Raidla

Härra Kotšegarovi küsimus on järgmine: "Tallinna linna ja Harju maakonda teenindava notariaalkontori ruumid on kitsad ja ebamugavad, mis kutsub esile kodanike õigustatud rahulolematuse ning raskendab notariaalkontori töötajate tööd. Millised võimalused on notariaadi normaalsete töötingimuste loomiseks ning millised muutused on ministeeriumil kavandatud notariaalkontorite võrgu laiendamiseks Tallinnas ja Harju maakonnas?" Küsimuse esimese, konstateeriva osaga jääb mul ainult täielikult nõustuda. Tõepoolest, eriti Tallinnas on

notariaadi olukord halb, alla igasugust kriitikat, eeskätt just seetõttu, et maja on väike, vana ja vähesobiv notariaadi tööks, sest suur osa notariaadi külastajaist on elatanud inimesed ja trepid selles majas on järsud. Nüüd võimalustest notariaadi töö normaliseerimiseks. Nende kallal me oleme päris tugevalt tööd teinud, seni märkimisväärsete tulemusteta, kahjuks. Esiteks me nägime selleks aastaks oma eelarves ette täiendavad vahendid Tallinna II Notariaalkontori avamiseks ja justiitsministeeriumil on hea meel märkida, et valitsus selle taotluse ka aktsepteeris. Praegu seisab küsimus ruumide taga. Ma olen pöördunud ministeeriumi nimel mõlema kohaliku omavalitsuse, nii Tallinna Linnavalitsuse kui ka Harju Maakonnavalitsuse poole. Vastavalt nii kirjalikus kui suulises vormis saavutatud leppimustele lubas Harju Maakonnavalitsus leida Harju Notariaalkontorile ruumid lähema kuu aja jooksul. Suusõnal leppisime maavanemaga kokku, et maakonnavalitsus püüab leida ruumid ning samal ajal justiitsministeerium koolitab täiendavalt välja vajaliku kaadri selleks, et Harju Notariaalkontor tõepoolest avada. Tallinna II Notariaalkontori avamisega on seis praegu kahjuks ebamäärasem. Lähematel päevadel pidime linnapeaga sellel teemal uuesti kõnelema ning loodetavasti siis saaksin ka täpsemalt vastata. Nagu te teate, riigiorganite hooned on praegu kohalike omavalitsuste bilansis, mistõttu ka need küsimused lahenevad läbi omavalitsuste. Ma tahaksin lisada, mitte vastusena, vaid kommentaarina, et notariaalkontorite materiaal-tehniline baas, loomulikult ka nende sisuline töö tuleb võtta spetsiaalse vaatluse alla, sest kõneldes notaritega, notarite nõukogu liikmetega prognoosisid nad omandireformi aluste ja maaseaduse vastuvõtmise järel notariaaltoimingute arvu vähemalt kahekordistumist, võimalik, et isegi kolmekordistumist. Olgu märgitud, et näiteks ka eile valitsuses esimesel lugemisel olnud seadus "Välisinvesteeringutest Eesti Vabariigis" näeb ette oluliselt notariaaltoimingute kasvu võrreldes varasemaga. Seetõttu on täiesti mõõdapääsmatu notariaalkontorite võrgu laiendamine ja seda mitte ainult Tallinnas. Vabariigi muudes piirkondades on meil notariaalkontorite võrku viimase aasta jooksul õnnestunud laiendada väiksemate notariaalkontorite juurdeloomise teel üsna mitmes paigas. Paraku suurlinnades on see küsimus olnud kõige keerulisem. See on lahenduse üks pool. Lahenduse teine pool on selles, et ka notariaalkontorite süsteem ei saa lähitulevikus enam jätkata ainult riiklike notariaalkontoritega. Seda silmas pidades on käivitatud uue notariaadiseaduse väljatöötamine ja võib küll sajabrotsendilise tõenäosusega öelda, et selles seaduses nähakse ette üleminek ka eranotariaatidele. See võimaldab ühelt poolt notariaaltoimingute kvaliteeti tõsta ja teiselt poolt tagab ka selle, et kodanikele oleks notar kättesaadav. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Küsimuse esitab Klavdia Sergij.

K. Sergij

Lugupeetud härra minister! Öelge palun, kas on midagi otsustatud Harju maakonna kohtumaja suhtes? Harju Maakohtu ruumid asuvad vanas, räpases ja külmas hoones. Seal aga töötavad naised ja töötingimused ei kannata üldse kriitikat.

J. Raidla

Küsimus on ülitõsine, ma olen Harju Maakohtu olukorraga väga hästi kursis. Valmimas on pärast 10-aastaseid ponnistusi Tallinna Kohtumaja, mis projekteeriti juba 74. aastal. Sellega seoses on justiitsministeerium välja pakkunud plaani, et Tallinna seniste linnarajoonide kohtud viiakse üle uude kohtumajja, suure tõenäosusega moodustatakse Tallinna linnakohus. Ja selle tulemusel tekib võimalus ka Harju Maakohus tõepoolest täiesti kõlbmatutest ruumidest välja kolida ja loodetavasti kõlblikesse ruumidesse. See tähendab, et esiteks Tallinna Kohtumaja valmimisega ja teiseks, nüüd juba võib öelda, seoses ettevalmistatud kohtureformiga tekib ruumide liikumine, mille tagajärjel Harju Maakohtu küsimus laheneb.

Juhataja

Klavdia Sergijl on ka teine küsimus.

K. Sergij

Öelge palun, millal on seda oodata?

J. Raidla

Sügisel, arvatavasti septembri lõpul.

Juhataja

Suur tänu! Mulle tundub, härra Raidla, et sellega on ka teema ammendatud. Ma tänan! Lugupeetud kolleegid, Ülemnõukogu liige Pavel Grigorjev tõstatab küsimuse sotsiaalmaksu soodustustest kalurikolhoosidele. Selles küsimuses annab meile selgitust rahandusministri asetäitja härra Anti Vinnal.

A. Vinnal

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Ma loen selle küsimuse täpselt ette: "Palun valitsuse infotunnis Ülemnõukogule selgitada, millega motiveerib valitsus oma keeldumist laiendada sotsiaalmaksu soodustusi kalurikolhooside sotsiaalstruktuuri ülalpidamiseks, mille need kolhoosid omal ajal rajasid oma vahendite ja materiaalsete ressursside abil. See struktuur ei teeninda mitte ainult kolhoosnikke, vaid kõiki elanikke, kes seda vajavad. Tekib kummaline olukord: kohalikud omavalitsusorganid ei võta neid objekte oma bilanssi, viidates sellele, et neil puuduvad vahendid nende ülalpidamiseks, samal ajal aga ei looda tingimusi selleks, et kolhoosid saaksid nende eest hoolt kanda, nii nagu see senini on olnud. Pean seda ebaõigeks." Selline oli konkreetne küsimus. Selle küsimuse ma jaotaks kahte ossa. Esiteks: keeldumine laiendada sotsiaalmaksu soodustusi kalurikolhooside sotsiaalstruktuuri ülalpidamiseks. Ma võin öelda seda, et siin on tegemist ilmselt arusaamatusega. Sotsiaalmaksu arvel ei peeta üleval põllumajandusettevõtete sotsiaalstruktuuri asutusi. Sotsiaalmaksu seaduse § 4 nägi ette, et põllumajandusettevõtte poolt tema territooriumil olevatele inimestele osutatud sotsiaalabi, -hoolduse ja -toetuse kulud arvatakse maha sotsiaalmaksust. Ja juhendis, mis töötati välja selle seaduse ellurakendamiseks, nähti ette, millised need kululiigid on. Need arvatakse maha sotsiaalmaksust. Ja viimase täiendusega, mis juhendisse sisse viidi, formuleeriti, et arvatakse maha sotsiaalmaksu arvelt lisapensionid, täiendavad ühekordsed toetused lapse sünnil, täiendavad igakuised toetused kuni 13-aastase lapse hooldamiseks ja veel terve rida selliseid toetuse-, materiaalse abi liike.

Tähendab, ma veel täpsustan, et sotsiaalmaksu arvel põllumajandusettevõtetes ei peeta üleval ei lasteaedu ega ka muid sotsiaal- ja kultuuriasutusi. Nende sotsiaal- ja kultuuriasutuste kulud, mis on põllumajandusettevõtete, üldse ettevõtete plaanis, lähevad vastavalt raamatupidamiseeskirjadele nende ettevõtete kuludesse.

Küsimus tekkis muidugi sellest, et sotsiaalmaksu juhendis nähti esialgu tõesti ette, et ettevõtete kulud nende lasteasutuste, kultuuriasutuste ja teiste sotsiaalstruktuuri asutuste ülalpidamiseks, mis on nende ettevõtete bilansis, maksustatakse sotsiaalmaksuga. See oli muidugi ebaõige ja märtsikuus viidi rahandusministri määrusega sotsiaalmaksu juhendisse sisse täpsustus, millega ettevõtete ja majandite selliseid kulusid ei maksustata sotsiaalmaksuga. Ja see omab tagasiulatuvat jõudu. Alates 1. jaanuarist on isemajandavad ettevõtted selliste kulude sotsiaalmaksust vabad.

Mis puudutab küsimuse teist poolt, et kohalikud omavalitsusorganid ei võta majandite lasteaedu ja teisi sotsiaal- ja kultuuriasutusi oma ülalpidamisele, siis ma võin öelda seda, et

praegu rahandusministeerium nende küsimustega tegeleb, ja koos linnade ja maakondadega hakkame seda küsimust lahendama II poolaastal. Tuleb loomulikult leida allikad, et katta 200 milj. rbl., mis siia maani moodustasid majandite, ettevõtete majandamisel olevate sotsiaalstruktuuri asutuste elamu-kommunaalmajanduse kulud. Vastavate allikate leidmisel me pöördume selle küsimusega Ülemnõukogu poole, taotledes eraldada maakondadele ja linnadele täiendavaid vahendeid nende asutuste ülalpidamiseks. See oleks lühidalt kõik selle küsimuse kohta.

Juhataja

Suur tänu, hr. Vinnal. On küsimusi? Lembit Arro.

L. Arro

Lugupeetud ettekandja! Meie maaelukomisjon ajaski seda asja, et rahandusministeerium muudaks sotsiaalmaksu juhendit. Üks asi on juhendis siiski lahtiseks jäänud ja võib-olla sellepärast esitatigi teile küsimus. Meil tekkis ka seal vaidlusi, milline ettevõtte on põllumajandusettevõtte. Kuidas rahandusministeerium seda tõlgendab? Osal kalurikolhoosidel on ka põllumajanduslik tootmine ja maad. Ja on ka teisi veel põllumajandusega seotud ettevõtteid, kes tahavad nüüd selle määruse tiiva alla pugeda, nagu KEK-id jne. Kas on rahandusministeeriumil selles osas on selge seisukoht?

A. Vinnal

Seda küsimust arutati ja praegu on seisukoht selline, et põllumajandusettevõtete alla, kes neid soodustusi saavad, kuuluvad sovhoosid, kolhoosid, samuti põllumajandusliku tootmisega tegelevad ühistud, kuid mitte kalurikolhoosid.

Juhataja

Suur tänu! Tõnis Mets.

T. Mets

Lugupeetud härra ettekandja! Nagu me teame ajakirjandusest, on paljud Liidu piirkonnad kaotanud 5%-lise presidendimaksu. Ütelge, kui reaalseks te peate analoogse sammu astumist Eestis?

A. Vinnal

Ma ei saanud küsimusest õieti aru. Meie vabariigis see 5%-line presidendimaks, nagu te nimetasite, ei kehti. Meil on olemas oma käibemaks vabariikliku maksumääraga 7% ja kohaliku maksumääraga vastavalt kohalike organite otsusele kuni 3%.

Juhataja

Suur tänu, kolleegid! Samas ma juhin tähelepanu, et me esitame küsimusi siiski sellel teemal, mille kohta on esitatud järelepärimine, käesoleval juhtumil sotsiaalmaksu soodustustest kalurikolhoosidele. Pavel Grigorjev.

P. Grigorjev

Täna ettekandjat informatsiooni eest, aga millega motiveerib ministeerium seda, et kalurikolhoose ei peeta põllumajandusettevõtete alla kuuluvaks? Enamik neist asub ju maal ja tegeleb ka põllumajandussaaduste tootmisega. Miks on tekkinud selline diferents maainimestesse suhtumises? Täna!

A. Vinnal

Siin on ilmselt küsimus laiem. Kalandusliit tegi ettepaneku laiendada sotsiaalmaksu soodustust ka kalurikolhoosidele; tema ettepanek kõlas: laiendada seda soodustust kõikidele maal asuvatele tootjatele. See nõuaks muidugi seaduse muutmist. Rahandusministeerium vaatas selle ettepaneku läbi ega pidanud võimalikuks sellega nõustuda. Igasugune soodustuste andmine toob kaasa ühelt poolt uute soodustuste taotlemise ja teiselt poolt konkreetsed täiendavad lisakulud. Nii olingi seisukohal, et sotsiaalmaksu tasumist või soodustusi ei ole õige seostada paikkonnaga: et ettevõtetele, kes asuvad linnades ja samuti peavad oma vahenditest üleval lasteaedu ja teisi sotsiaal- ja kultuuriasutusi, see soodustus ei laiene, samal ajal aga ettevõtetele, kes asuvad maal, see laieneb. Soodustused on meie arvates siiski erandnähtus, mida tuleb kasutada küllaltki kaalutult ja ettevaatlikult. Ei saa rahandusministeerium ega ka valitsus nimetatud soodustust laiendada teistele tootjatele, kes asuvad maal. See õigus kuulub eranditult Ülemnõukogu kompetentsi.

Juhataja

Suur tänu, härra Vinnal! Et küsimusi enam ei esitata, loeme selle teema ammendatuks. Ma täna! Vladimir Lebedev on esitanud küsimuse Pöögelmanni-nimelise tehase abimajandi

maast Rapla maakonnas. Selles küsimuses annab meile selgitust põllumajandusministri asetäitja härra Agu Kööp.

A. Kööp

Lugupeetud Ülemnõukogu! Vastuseks Ülemnõukogu saadiku Lebedevi järelepärimisele teatan, et Rapla maakonnavalitsuse määrusega nr. 187 16. oktoobrist 1990, nr. 233 13. detsembrist 1990 ja nr. 33 19. veebruarist 1991 on Pöögelmanni-nimelise tehase abimajandi maadest ära võetud 186 ha talude rajamiseks. Talude taastamist taotlesid nimetatud juhtudel nende endised omanikud või nende seadusjärgsed pärijad, mistõttu maa andmiseks oli Eesti NSV taluseaduse § 10 kohaselt vajalik üksnes senise maakasutaja seisukoht, mitte nõusolek. Tulenevalt eeltoodust on Rapla maakonnavalitsuse eelnimetatud otsused kooskõlas seadusega. Samuti ei ole Rapla maakonnavalitsuse otsused maa äravõtmise kohta vastuolus Eesti Vabariigi Valitsuse 19. veebruari 1991. aasta määrusega nr. 31, mis käsitleb riikliku maakatastri pidamise ajutist korda. Nimetatud määruse punkt 2 kehtestab maa kasutamise õiguslikud alused, milleks on maa loodusest eraldamise akt ühes maa andmise määruse või otsuse ärakirjaga. Rapla maakonnavalitsuse otsus aga puudutab maa kasutamise õiguse äravõtmist kooskõlas Eesti NSV taluseaduse § -ga 10. Pöögelmanni-nim. Elektrotehnikatehase väitel on nende poolt abimajandi maadel tehtud maaparandustööde maksumus 426 000 rbl. ja tehas taotleb kulutuste hüvitamist. Et Eesti NSV taluseaduse kohaselt tehakse maaparandustööd talu taastajatele riiklike vahendite arvelt, ei saa talu taastajatelt maaparandustöödeks tehtud kulutusi välja nõuda. Leiame, et Pöögelmanni-nim. Elektrotehnikatehase kulutuste hüvitamise saab vastavate vahendite olemasolul lahendada Eesti Vabariigi Valitsus. Hüvitamisele kuuluvate kulutuste väljaselgitamiseks tuleks moodustada komisjon rahandus- ja maaparandusspetsialistidest. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! On ka täpsustavaid küsimusi. Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Mul on küsimus ettekandjale. Kas valitsuse liige või valitsuse liikme asetäitja teab, et praegu arutab Ülemnõukogu just omandiseadust ja seda, kuidas ja mil määral tagastada vara selle endistele omanikele? Teiseks. Oma järelepärimises ma palusin anda valitsuse hinnangu – järelepärimine oli tehtud valitsusele. Teie ainult loetlesite kõik dokumendid ja kõik otsused, mis on kohalike organite poolt vastu võetud. Neid

otsuseid tean ma isegi. Mida valitsus kavatseb sel juhul teha? Pöögelmanni-nimeline tehas on kulutanud pool miljonit rubla. Nad lootsid kevadel maad harima hakata, aga see võeti neilt ära. Ma palusin, et valitsus annaks oma hinnangu ja vastaks, mida ta kavatseb ette võtta. Teie aga loetlesite vaid fakte.

A. Kõöp

Härra Lebedevi järelepärimises oli viidatud sellele, et on rikutud vabariigi valitsuse 11. veebruari 1931. aasta määrust, ja mina selgitasin, et meie arvates seda rikutud ei ole. Kuna on tegemist ühelt poolt riigi rahadega maaparanduseks, siis tänaseks ei ole ühest seisukohta võetud. Me esitame küsimuse valitsuse istungile ja siis saab valitsus selle otsustada. Tänaseks ei ole me kirjalikult valitsusele veel seda ettepanekut esitanud. Põlluministeerium on püüdnud küsimuse kõigepealt endale selgeks teha. Lähemal ajal me esitame selle küsimuse valitsuse istungile.

Juhataja

Suur tänu! Tundub, härra Kõöp, et me võime lugeda ka selle teema ammendatuks. Suur tänu! Ülemnõukogu liikmed härrad Arro, Ristkok ja Schotter tõstatavad küsimuse suhkrupeedi kasvatamisest, töötlemisest ja suhkru saamisest vastukaubana. Ka selles küsimuses me palume selgitust anda põllumajandusministri asetäitjal härra Ago Kõöbil ja ka majandusministri asetäitjal härra Mart Opmannil. Palun kõnetooli!

M. Opmann

Lugupeetud eesistuja, austatud Ülemnõukogu! Ülemnõukogu liikmete härrade Arro, Ristkoki ja Schotteri järelepärimine on järgmine: "26.01.91. a. valitsuse infotunnis vastas põllumajandusministri asetäitja härra Nymann meie järelepärimisele elanikkonna suhkruga varustamiseks kavandatud abinõude kohta. Möödunud poolteise kuu jooksul pole massiteabevahendeis kavandatud abinõudest infot olnud. Jutt on eeskätt suhkrupeedi kasvatamisest, ümbertöötamisest ja vastukaubana suhkru müümisest. Samal ajal on valijatelt hulk pöördumisi nimetatud küsimuses. Rida inimesi on individuaalses korras pöördunud Läti Vabariigis asuvate suhkrufabrikute poole ning sõlmitud lepinguid peedi töötlemiseks. Leiame, et probleem on seda väärt, et sellega tegelda organiseeritult. Seoses sellega palume meile anda täiendavat informatsiooni asja korraldamise käigust." Täna võiks vastata umbes nii, et majandusministeeriumile teadaolevatel andmetel ja eksperthinnangutel kasvatatakse praegu meie vabariigis suhkrupeedi umbes 700-800 hektaril, Me oleme siin arvestusi teinud, et

kui rehkendada umbes 250 tsentneriga hektarilt, võimaldaks see saada kuni 1800 tonni suhkrut. Põhiosas on need erakasvatavad. Meil omal suhkrutootmist ei ole. Lähimad suhkrutootmise vabrikud asuvad Lätis, kus on kolm vabrikut. Eestimaa piirilt on Jelgavasse ligi 200 kilomeetrit, Liepājasse ligi 300 kilomeetrit ja Jekabpilsis julgeksin pakkuda orienteerivalt 180. Poolteist kuud vana info on selline, et Läti ja Leedu kokku võiksid osta meilt suhkrupeedi 40–45 tuhat tonni. Kui me oleks asunud väga energiliselt kevadel suhkrupeedi kasvatama, siis oleks olnud seda võimalik teha 1800 hektaril, nii et ligemale poolel sellest seda niikuinii tehakse. See võimaldaks saada 4000 tonni suhkrut, mis oleks praeguse hinnangu järgi, kus vabariik 1990. aastal tarbis umbes 90 000 tonni, umbes 4,5% aasta vajadusest. Peamine ökonoomiline näitaja suhkrupeedi tootmisel on veokaugus tehasesse, mis peaks olema umbes 50 kuni 70 kilomeetrit. Ega ma ilmaasjata ei öelnud, kui kaugemale me peaksime Läti suhkrupeedi vedama. On esitatud julgeid arve veel 100 kuni 120 kilomeetrit, mida loetakse ökonoomilisuse ülemiseks piiriks. Lätlased ütlesid ka seda, et põhiline ümbertöötamise aeg on talvel – jaanuaris, veebruaris, siis, kui peaaegu pool suhkrupeedi väärtust on juba langenud. Ja ka täiendavalt jääks 30% suhkrut Lätile. Ma võin seda täpsustada, Läti tehased ostavad peedi sisse hinnaga 136 rbl. tonn ja müüvad ühe tonni peedi kohta, olenevalt peedikogusest, 20–70 kg suhkrut. Ma eeldan, et suhkru väljatulek on umbes 90 kg. Arvestades, et meie talupidajad või majandid on sõlminud otselepingud – Läti tehased sõlmivad ainult otselepinguid Lõuna-Eesti peedikasvatajatega – tuleks suhkrupeedi hinnaks umbes 5 rbl. kilo.

1992. aasta lepingute sõlmimist alustatakse jaanuaris-veebruaris 1992. Ainult Jekabpilsis tehase sõlmib praegu ka veel selleks aastaks suhkrupeedi vastuvõtmise lepinguid. Suhkrupeedi kasvatamise poolelt võib hr. Kõõp mind täiendada. Majandusministeerium on selle probleemiga tegelnud viimasel paaril kuul, seades seejuures sihiku veidi kaugemale. Ma võin seda siin mõne minuti jooksul lühidalt tutvustada. Meil on kaasas ka kolleeg Zernask kaubandusministeeriumist, kes võib rääkida selle aasta suhkruprobleemi lahendamisest. Nimelt on majandusministeerium võtnud enda peale suhkrutootmise arendamise kava väljatöötamise, esitanud selle valitsusele, see on läbinud rahvamajanduskomitee ekspertiisi. Kava on tehtud neljavariandilisena. Kõigepealt on meil võimalik osta valmissuhkur maailmaturult. Tänaise päeva seisuga me oleme rehkenud ühe tonni suhkrumaksumuseks umbes 270–280 dollarit, kokku teeks see umbes 26,6 miljonit dollarit, ja kui võtta aluseks Eesti Panga poolt pakutud noteering 1 dollar = 30 rubla, siis teeks see 710 miljonit kehtivat rubla. See on väga suur osa meie vabariigi eelarvest. Kui lahendada küsimus toorsuhkrusisseostmisega ja Lätis töötlemisega, läheks 19 miljonit USA dollarit või 651 miljonit rubla

eeltoodud kursi alusel. Kui arendada suhkrupedi kasvatust Eesti Vabariigis ja viia see suhkrupedi Läti, siis see oleks veidi ökonoomsem tänastes hindades, ligi 600 miljoni rubla ringis, või kui me 1:30 dollarit ei noteeri, siis umbes 12-15 miljoni dollari vahel. Või kui hakata arendama suhkrutootmist oma vabariigis, siis oleksid kulutused 10 kuni 13 miljoni dollari vahel ja meil oleks võimalik katta umbes kolmandik vabariigi suhkruvajadustest. Suhkrupedi kasvatamine tuleks kõne alla teatud piirkondades – Järvas, Jõgevas, Viljandi maakonnas. Peab arvestama sedagi, et suhkrutehas pole kaugeltki keskkonnasõbralik, tuleb ära lahendada jäätmete utiliseerimise küsimus, ta nõuab väga palju vett, umbes 85% peedi mahust, ja ka siin on tööjõuprobleemid. See küsimus on valitsusele esitatud ja tõenäoliselt on ta valitsuse II kvartali päevakorras. Ma arvan, et umbes kuu aja pärast on ka otsus vastu võetud. Mõningast kiiremat abi pakuvad siin toiduainetööstuse assotsiatsiooni "Asto" poolt välja töötatud võimalused asendada toiduainetes suhkur siirupitega ja teiste magusainetega. Koostatud on ka mõningate magusainete kiirema tootmise programmid, ma nimetan siin kartulitöötlemise kava, mis võimaldab toota kuni 18 000 tonni siirupit, samuti piimakombinaatides ülejäävast vadakust umbes 140 000 tonni. Vadakut jääb meil praegu üle, sellest oleks võimalik toota umbes 8000 tonni vadakusiirupit, mis teeb üle 5000 tonni suhkrut. Selliseid asendusvõimalusi praegu on ja nendega vastavad ametkonnad ja toiduainetööstuse ettevõtted ka tegelevad.

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et küsimusi ei ole. Täname härra Opmanni. Ma küsin teistelt kõrgetelt ametnikelt, kas on kellelgi soovi täiendada? Ei ole. Loeme seega selle teema ammendatuks. Suur tänu! Lugupeetud kolleegid, grupp Eesti Vabariigi kodanikke saatis minule kirja, mille ärakiri läkitati Eesti Panga presidendile härra Otsasonile. Mul on selline arvamus, kolleegid, et küsimuse sisust muidu aru ei saa, kui ma pean ta kiiresti ette lugema. Kas ollakse nõus? Sellest kujunes ka järelepärimine. "Ühisavaldus Eesti kodanike grupi poolt. Meie, Eestimaa kodanikud, enamikus pensionärid, arstid, medõed ja kooliõpetajad ja teised väikese sissetulekuga töötajad, pöördume Ülemnõukogu poole palvega sekkuda välisvaluuta vahetamise korra osaliseks muutmiseks. Meie kõigi sooviks on külastada erinevaid välisriike, kus elab meie sugulasi või asub lähedaste haudu. Lootuses vahetada välisvaluutat, asusime järjekorda juba 1990. aasta suvel Kingissepa tänava Hoiupanka. Detsembris 1990 lõpetati valuutavahetus lihtsurelikele seoses organisatsiooniliste muudatustega Eesti panganduses. Detsembrist kuni käesoleva aasta märtsini toideti meie järjekorda härrade Matti ja Otsasoni lubadustega. Samal ajal vahetati näiteks Riias valuutat turismikursi alusel lätlastele 1. aprillini

1991. Siis saabus 1991. aasta märts ning valuutat hakati müüma kommertshinnaga. Meid peteti. Ometi on teada, et valuuta vahetamist mitteturuhindadega teostatakse teatud isikutele. Meie nimekirjas ei ole ühtegi juhtivtöötajat ega nende perekonnaliiget. Meil on Eesti Vabariigi Ülemnõukogule palve informeerida Eestimaa elanikke järgmises Eesti Panga infotunnis kulutustest ametnike välissõitudele ja missugustel tingimustel neile valuutat vahetatakse. Kas väikese sissetulekuga kodanike lootused välismaale sõiduks on lõplikult luhtunud?" Ja mõned nimed: ma ei söanda öelda, kas härra või proua Maiberg, Berglund, Aarma jne. Kõigepealt palume kõnetooli Eesti Panga presidendi härra Otsasoni.

R. Otsason

Lugupeetud Ülemnõukogu saadikud! Küsimuse taga on väga reaalne ja paljudele tuhandetele inimestele väga tõsine sotsiaalne probleem. On tõesti nii, et valuutat vahetati möödunud aastal Nõukogude Liidu Välismajanduspanka poolt inimestele suhteliselt isegi väga soodsa kursiga, umbes 6,5–7 rubla tollal. Kuid selle tagakülg oli see, et seda valuutat ei olnud. Ja selle tõttu vahetati äärmiselt vähe ja väga suurte järjekordadega, järjekordades tekkisid mitmesugused kombineerimisvõimalused jne. Aasta teisel poolel hakkas see süsteem Eestis juba praktiliselt välja surema, sellepärast et Liidu Välismajanduspank enam üldse raha selleks ei eraldanud. Vastuseks grupi kodanike ühisavaldusele valuutavahetuse korra kohta teatan, et kuni 1990. aasta detsembrikuuni teostas valuutavahetust Eesti Vabariigi kodanikele ainult Nõukogude Liidu Välismajanduspanka Tallinna osakond kas otse ise või temaga lepingulise vahekorra sõlminud hoiukassade kaudu. Nõukogude Liidus kehtiva korra kohaselt oli Eesti Vabariigi kodanikel õigus valuutat vahetada ka teistes Nõukogude Liidu Välismajanduspanka vahetuspunktides, näiteks Moskvas. Tallinna osakonna valuutavahetuse ressursid koosnesid peamiselt Liidu Rahandusministeeriumi eraldistest ja välismaa turistidelt rahavahetuspunktides laekuvatest summadest. Valuutaressursid olid niivõrd väikesed, et möödunud aasta detsembrikuuks oli nendes kohtades, kus teostati valuutaoperatsioone, valuutasoovijate järjekorras üle 5000 inimese, kusjuures järjekordi registreeriti ja need püsisid kuude kaupa. 1991. aastaks Nõukogude Liidu Rahandusministeerium enam Eesti Vabariigile vahetamiseks vajalikke valuutaressursse ei eraldanud ning välismaa turistidelt vahetuse teel saadav valuuta kuivas täielikult kokku, kuna turistid saavad osta meilt kaupu ja tellida vajalikke teenuseid valuuta eest.

Kirjas, mis teile ette loeti, mainiti seda, et valuutat vahetatakse siiski veel teatud isikutele. Võin teile teatada, et Eesti Pank ei ole oma eksisteerimise ajal vahetanud ühelegi inimesele sellise soodustatud kursiga valuutat. Kuid samal ajal, kui te olete jälginud ajakirjandust, teatas

valitsusnõunik Bo Kragh ühes oma artiklis, ka oma esildises valitsusjuhile, et Nõukogude Liidu Riigipanga Eesti Vabariiklik Pank, see on pank, mida juhib proua Litvinova, teostavat sellist valuutavahetust. Selle kohta ma ei saa midagi öelda, võin ainult märkida, et kui Litvinova väidab, et ta ei ole seda teinud, siis üks neist kahest väitest on vale. Ma oletan, et inimeste arvamus võis tugineda ka Bo Kraghi seisukohale.

Andsin hoiukassades järjekorras seisvatele inimestele lubaduse, et teen Eesti Panga presidendina kõik, hankimaks valuutat, täpsemalt lubasin pöörduda Nõukogude Liidu ja Eesti valitsuse poole valuutaressursside saamiseks. Selliseid pöördumisi tegin ma, esiteks, Nõukogude Liidu Välismajanduspanga poole jaanuaris, Nõukogude Liidu Ministrite Nõukogu esimehe asetäitja Voronini ja seejärel Eesti Vabariigi valitsusjuhi hr. Savisaare poole. Kahele esimesele avaldusele sain eitava vastuse ja Eesti Vabariigi Valitsuselt ei ole ma veel vastust saanud. Eitavas vastuses märgiti seda, et Eesti Vabariigi Valitsus ei tee valuutaeraldise Liidu valuutafondi ja järelikult ei ole päris kohane, kui me taotleme sealt eraldise Eesti Vabariigi elanikele raha vahetamiseks. Niisuguses olukorras jäi Eesti Pangal üle ainult üks ressurss, see on hakata valuutat kokku ostma elanikelt selle kursi järgi, millega nad on nõus müüma, ja märtsikuust toimubki nüüd valuuta ostmine ja müük Eesti Pangas reaalkursiga.

Meil on suur hulk niisuguseid sotsiaalseid rühmi, kes enam ei ole võimelised ostma valuutat, kui neil on hädavajalik sõita välismaale, tuttavate-sugulaste poole, haudu külastama. Kui vabariigi Ülemnõukogu peab vajalikuks seda sotsiaalset probleemi lahendada, siis ma näen siin kahte võimalust: esiteks, kohustada vabariigi valitsust eraldama selleks eesmärgiks kas teatud summa valuutat või teatud summa rublasid, ja teiseks – näha selle ülesande, lahendamise ette sotsiaalfondi kaudu. Pangatöötajana ma ütleksin, et sobivam oleks eraldada rublasid inimesele täiendavalt toetuseks ja selle rahaga saaks ta osta Eesti Pangalt valuutat niisuguse kursi järgi, mis realselt kehtib. See on kõik, mis ma võin öelda.

Juhataja

Suur tänu, härra Otsason. Ma annan vastamisjärje üle Välismajandusameti peadirektorile härra Mehil Pilvele. Palun kõnetooli!

M. Pilv

Lugupeetud rahvasaadikud, ma jätkaks sealt, kus hr. Otsason pooleli jäi. Kodanike avalduses on kaks küsimust, kõigepealt valuuta vahetamisest ja teiseks Eesti Vabariigi valuutafondist kulutuste tegemisest ametnike välissõitudeks. Kui lubate, ma täiendaks hr. Otsasoni kahe konkreetse märkusega. Mis puutub taotlusse, et vabariigi valitsus eraldaks vaba valuutat

välissõitude valuuta vahetamiseks, siis valitsusele on tõesti selline taotlus hr. Otsasonilt laekunud. Kuid hr. Otsason peaks väga hästi teadma, et Eesti Pank on siiamani jätnud vabariigi valitsuse valuuta Moskvast välja toomata. Vabariigi valitsus kandis kogu I grupi valuuta, mis on ligikaudu 750 000 dollarit, Eesti Pangale üle rublalise kattena eelmise aasta 12. detsembril ja siiamani, vaatamata korduvatele meeldetuletustele ja küsimustele, on see küsimus lahendamata. Tähendab, rahad on Moskvast ja meil on väga raske neid eraldada, ja hr. Otsason peaks seda suurepäraselt teadma. Nii ei saa võtta vastu otsust valuuta jaotamise kohta, mida ei ole. Mida teha aga kodanikega, kes soovivad valuutat vahetada, siis siin on meie ettepanek sama mis hr. Otsasonil: taotleda toetust sotsiaalfondist. Vabariigi valitsuse valuuta tekib valuuta kokkuostmisest, valuutat ostetakse kokku ettevõtelt, pangad ostavad seda elanikelt ja praegu on valuutat saada. Miks on selle hind nii kõrge? See on turukurs. Üks lahendus oleks, et kodanikud, kes ei ole võimelised eri põhjustel – pensionärid, madalapalgalised inimesed – ostma rublade eest valuutat, paluksid toetust kas sotsiaalfondist, kohalikest omavalitsusorganitest või siis valitsuselt. Sest ka valitsusele tekib valuuta ainult ostmisega. Ja me müüme valuutat. Tähendab, valuutat me ei eralda. Kui te vahel kuulete valitsuse infotunnis, et eraldati valuutat, ütleme, põllumajandusministeeriumile pestitsiidide ostmiseks või kultuuritöötajate välissõiduks, siis see tähendab valuuta müümist sama rublakatte alusel, millega valitsus on ise selle ostnud ja millega ostavad pangad. Nii et see oleks meie seisukoht. Avalduse teinud kodanikud peaksid esitama taotluse sotsiaalabi saamiseks. Nüüd teine küsimus, mis puudutab Eesti ametnike välissõitusid. Ma olen ka 100% samal seisukohal mis hr. Otsason – valuutavahetust teise kursiga praegu mitte mingil juhul ei toimu, sest ükski pank, ei Eesti Pank ega Tartu Pank ei hakka peale maksma. Väide, et kellelegi on vahetatud teise kursiga, ei pea ka meie arvates paika. Nüüd valitsuse välissõitudest. Eesti iseseisvub ja vajab väga palju väliskontakte ning eelmise aasta aprillist selle aasta maini, seega uue Ülemnõukogu loomisest, uue valitsuse loomisest, on kasutatud välissõitudeks 120 000 valuutarubla. See on üks kümnendik kokkuostetud valuutast ja kulutuste pingereas on see kolmas artikkel. Ülivõimsalt on esimene kulutus Eesti oma raha trükkimiseks. Teine kulutus on kulud põllumajandusele: väetisele, tehnikale, pestitsiididele. See 120 000 on kulutatud sõitudeks järgmiselt: kõige rohkem on kulutanud Välisministeerium – 35 000 valuutarubla, teine on Ülemnõukogu – 20 000 valuutarubla, kolmas kulutaja on valitsuse esimees koos riigiministriga, tähendab valitsusaparaat – 14 000 rubla. Teiste ametkondade kulutused on oluliselt väiksemad. Ministeeriumidest on järgmine majandusministeerium 6000-ga ja siis tulevad teised ministeeriumid, riigiametid, ühiskondlikud organisatsioonid, olümpiakomitee, kokku sadakond valuutasajat. Valuuta

eraldamine toimub valitsuse istungil kollegiaalselt. Ühelgi muul ametkonnal, ka meie ametil ei ole õigust ise ühtegi senti eraldada. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Üks hetk, hr. Pilv, tundub siiski, et Ülemnõukogu liikmed soovivad asjaolusid täpsustada. Aleksandr Gussev.

A. Gussev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Tahaksin teha vaid väikese täpsustuse. Muidugi oleks võinud selle küsimuse esitada Otsasonile, aga arvatavasti saate ka teie sellele vastata. Kodanikud tahavad kindlasti teada, millise kursi alusel saavad valuutat ühelt poolt need, kes komanderingusse sõidavad, ja teiselt poolt reakodanikud, kes näiteks sugulaste hauale lähevad. Täna!

M. Pilv

Vabariigi kehtivate seaduste järgi määrab valuutavahetuskursi Eesti Pank. Praegu ostetakse valuutat vabariigi valitsuse valuutafondi kommertskursiga, s.o. 1 dollar on 1,8 rubla, ja sama kursi alusel, täpselt sama summaga müüakse seda valitsuse otsusega nendele, kes sõidavad komanderingusse. Pangad, kes ostavad turukursiga, müüvad turukursiga – seega nii, nagu ostetakse, nii müüakse.

Juhataja

Suur tänu! Lembit Arro.

L. Arro

Lugupeetud ettekandja! Mina ei saa kuidagi aru, miks siis valitsus Eesti Pangale ei vasta? Ja miks siis ikkagi Eesti Pank raha Moskvast ära ei too, kui see olemas on? Hr. Otsason räägib, et seda ei anta ja et seda olemas ei ole. Kolmandaks on selline probleem. Teie ettepanek maksta inimestele toetust sotsiaalabi näol valuuta ostmiseks ei tule praeguste maksuseaduste järgi mitte kuidagi välja. Toetust andval ettevõttel tuleb maksta selle pealt 20% sotsiaalmaksu. Inimene peab maksma veel 25–33% tulumaksu toetuse saamise eest. Tuleb välja, et sel juhul läheb mark maksma umbes 12–15 rubla, samal ajal kui seda müüakse 7–7,5 rublaga. Ma arvestasin praegu selle välja.

M. Pilv

Siin oli kolm eraldi küsimust. Kõigepealt teine küsimus, miks Eesti Pank ei too Moskvast raha ära. Sellele peaks ilmselt vastama Eesti Pank ja minul isiklikult oleks hea meel, kui Ülemnõukogu temalt seda küsiks. Me oleme tõesti mures, et raha seal seisab, ja meil ei ole informatsiooni, kui aktiivselt Eesti Pank tegutseb, et seda raha sealt ära tuua. Esimene küsimus oli, miks ei ole valitsus konkreetselt vastanud Eesti Panga kirjale. Ma ei oska siin kommenteerida kantselei tööd. Tahaksin siiski öelda, et vastuseks väga paljudele rahataotlustele on teatatud sealhulgas ka riigikontrollile, et raha eraldatakse, kui raha ära tuuakse. Nii et siin ei ole küsimus võib-olla ühele konkreetsele kirjale vastamises või vastamata jätmises. Eesti Pank teab olukorda, ja on väga kurb, et raha seal seisab. Nüüd, rääkides sotsiaalabist sotsiaalmaksu kaudu, ma siiski jääks samale seisukohale nagu hr. Otsason. Olukorras, kus rubla ei ole konverteeritav ja välisvaluuta on väga kallis, tuleb ostjal, kui tal ei ole võimalust osta, kuskilt abi paluda. Milline see õige koht on, ma ei oska öelda, ja sellepärast pakkusime välja sotsiaalfondi.

Juhataja

Suur tänu! Ülo Uluots.

Ü. Uluots

Mul on teile kaks küsimust. Esimene on hr. Gussevi küsimuse järg. Kas ma mõistan õigesti, et ettevõtete, tähendab ka teie bilansis kajastatakse passivapoolel kulutused valuutale sama kursiga, nagu teie ütlesite: dollar = 1,8 rubla? See on esimene küsimus. Sealt võib nüüd edasi arutada, mida see tähendab, kui te 1,8-ga näitate bilansis. Ma võin oma kolleegidele praegu öelda paar sõna: kui osta valuutat 1,8-ga ja näidata seda ka bilansis niimoodi, ja pärast siis valuuta maha müüa, jääb bilanssi umbes paar tuhat rubla ja ülejäänud muutub puhtal kujul mustaks rahaks. Ja siit teine küsimus: kuidas teie suhtute Eesti Panga Nõukogu otsusesse, et valitsus peab hakkama ostma valuutat kokku Eesti Panga poolt määratud kursiga, millega ostetakse praegu kodanikelt?

M. Pilv

Vastan järjekorras. Praegu, jah, ostab vabariigi valitsus kokku valuutafondi raha kursiga 1 dollar 1,8 rubla eest. Miks on selline kurss ja miks nii soodsalt saab osta? Sellepärast, et tegu on sundmüügiga. Selline on praegu valuuta maksustamise kord, kuna muid võimalusi ei ole: maksustamine ei toimu mitte valuuta maksuna äravõtmisena, vaid valuuta

sundväljaostmisena. See on parem kui maksustamine ja sellepärast on ka kurss selline. Sellise olukorra muutmiseks on kaks ettepanekut. Rahandusministeeriumi ettepanek valitsusele on asendada sundmüük otsese maksuga, tähendab, lihtsalt hakata valuutat maksuna ära võtma. Teine ettepanek on Eesti Pangalt hakata kogu valuutat kokku ostma turu- või oksjonikursiga. Meie amet toetab rahandusministeeriumi ettepanekut. Ja üks põhjendus on seesama, mis teie ütlesite – tööstus. Kui viia kõik n.-ö. oksjonikursile, muutub tööstustoodangu omahind ja amortisatsioon väga kalliks, Eesti tööstus kaotab konkurentsivõime. Seda küsimust hakkab panga nõukogu järgmine kord arutama. Ja kui analüüsida hr. Otsasoni ettepanekut teisest küljest, siis tähendab sundmüügi asendamine turukursiga ostmisega sisuliselt ju valuutamaksust vabastamist. Sest turukursiga võib osta oksjonilt, pankadelt. Kurss 1,8 tuleb ainult sellest, et praegu on niimoodi Eesti Panga poolt määratud, ja müüakse ainult sellepärast, et see on sundmüük.

Juhataja

Suur tänu! Lembit Arro.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, ma vabandan, et teist korda küsin, aga minu küsimusele jäi vastus saamata. Kui härra Otsason on veel siin, peaks ta ikkagi vastama. Ma ei saanud tema käest seda küsida, kuna tema ise ei öelnud, et raha toomata on.

Juhataja

Härra Otsason on siin ja vajaduse korral annab meile kohe vastuse. Palun, härra Otsason.

R. Otsason

Nõukogude Liidu Välismajanduspank likvideeris möödunud aasta detsembris oma osakonna, mitte ei andnud seda Eesti Pangale üle. Kõikide klientide rahad viidi Moskvasse ja sealt kanti meile järk-järgult üle. Liidu Välismajanduspangas tekkisid seoses Tallinna osakonna likvideerimisega oma sisemised segadused ja selle tõttu üks valuutarühmadest, nimelt nn. mitte-bilansiline valuuta, on veel üle kandmata Eesti asutustele, valitsusele ja veel väga paljudele ettevõtetele. See on võib-olla kogu valuutast umbes 10%, aga see on ka oluline summa. Praktiliselt iga päev ma tegelen selle küsimusega, me oleme viinud selle Nõukogude Liidu Välispanga kõrgema juhtkonnani. Eile oli mul kaks kõnelust sellel teemal, nii et põhimõttelist takistust selle küsimuse lahendamiseks ei ole. Kuid ma arvan, et vastus, mille

andis härra Pily, ei ole päris ammendav, sest seal asuv valuuta oli kogunenud Eesti Vabariigi valuutafondi möödunud aasta lõpuks ja seega moodustab ainult ühe osa valuutast. Valuutat on ka teistes pankades ja seda on kogunenud ka selle aasta jooksul, nii et põhimõtteliselt ma arvan, et ainult sellele muidugi viidata ei saa. Oli vist veel üks küsimus või see oli kõik?

Juhataja

Tundub, et ei olnud. Ants Paju esitab küsimuse.

A. Paju

Austatud juhataja, lugupeetav ettekandja! Andestage mulle palun, ma tahaks veel kord tulla kodanike kirja juurde, eks see oli ikka ajendiks, et te, härra Otsason, siin kõrges puldis olete. Milline on teie arvamus, kas selle kirja kirjutamise põhjustas midagi sellist, millest täna ei kõneldud, aga küsijad teavad, või põhjustas selle kirja segadus Eesti Panga ja valitsuse vahel?

R. Otsason

Ma oma siira südametunnistuse järgi usun, et mitte ükski nendest põhjustest. Kirja on põhjustanud täiesti reaalne sotsiaalne probleem. Nagu ma juba ütlesin, meil on väga mitmesuguseid inimrühmi, kelle rublatulu enam ei ole piisav selleks, et osta valuutat niisuguse reaalse kursiga. Kuna nad seni said seda teha, siis tekib loomulikult küsimus, miks on olukord nüüd muutunud. Me püüdsime vastata, milles on olukorra muutumise põhjus. Eks see ole seoses sellega, et muutub kogu majandus Nõukogude Liidus. Kursid reaalsele väärtustele pidid kaduma. Meie ülesanne oleks leida nüüd niisugune tee, mis selle sotsiaalse probleemi ikkagi mõnevõrra lahendaks, aga juba uutes vormides. Ma siiski tahaksin kaitsta seda mõtet, et sotsiaalfond peaks leidma võimaluse teatud määral summasid eraldada, mitte kindlasti palju. Arvestada tuleb aga siiski seda, et see sotsiaalne vajadus on tänaseni üldse jäänud selle fondi vahendite kasutamisel arvesse võtmata.

Juhataja

Suur tänu! Lugu on nii, kolleegid, et Ülemnõukogu ei ole prokuratuur, ka mitteammendav vastus on vastus. Ma oletan, et Ülo Uluotsa küsimus on hr. Pilvele. Palume kõnetooli!

Ü. Uluots

Härra spiiker, ma loobun küsimusest, kui te ütlete niimoodi, et ka mitteammendav vastus on vastus. Aga mina ei saanud üldse vastust oma esimesele küsimusele. Ma küsisin, kuidas

kajastatakse ettevõtete ja ka teie asutuse bilansis valuuta ja rubla suhet. Te püüdsite meile siin selgeks teha sundostu. Seda me teame väga hästi, kuidas te sundostu korras ostate valuutat kokku, seda poleks tarvis meile rääkida olnud. Te ütlete, et see on kaudne maks, järelikult kaudsel maksul peab olema ka teine pool. Aga kuskohas see kajastatakse? Kas te saate mu küsimusest aru? Ma tahan öelda seda, et bilansid on tasakaalust väljas, kuna tegelikult dollar maksab 30 rubla, aga bilansis kajastub ta 1,8-ga, ja kui me nüüd lööme bilansi kokku, vaadake, mis me sealt tagantjärele saame. Vaat seda ma küsisin, aga sellele te ei osanud vastata. Ja kui te ei oska, siis ütelge, et te ei oska. Ja ma ütlen teile aitäh!

M. Pilt

Ma püüan vastata teiste sõnadega. Ma siiski usun, et sain küsimusest aru ja mu vastus sisaldas informatsiooni. Nüüd veel kord sellest kursist. Meie asutusel, Välismajandusametil, ei ole mingit rubla ja valuuta bilanssi. Vastavalt valitsuse ülesandele, kehtivatele valuuta sundmüügi määradele ja välismajandustegevuse litsentsidele me jälgime koos maksuametiga, kellele on pandud vastav kohustus, et asutused müüksid valuutat vabariigi valitsuse valuutafondi Eesti Panga poolt määratud kursiga, mis praegu sundostu jaoks on 1,8 rbl. 1 dollari eest. Ülemnõukogu on eraldanud valuuta kokkuostmiseks selle aasta eelarves 50 milj. rbl., et osta sellesama kursiga, mida praegu veel Eesti Pank ei ole muutnud, reaalselt valuutat. Kuna eelmise aasta lõpust sisuliselt kadusid ära mittebilansilised arved, on vastavad valuutalimiidid rahaarvel füüsilise ja konkreetse rahana 14 välisvaluuta grupis. On antud konkreetsete summad Ameerika dollareid, Lääne-Saksa marku, Jaapani jeene, Hollandi guldnaid jne., mida siis ostetakse kokku kolmes pangas, kes peavad ka vastavat statistikat – need on Eesti Pank, Balti Pank ja Tartu Pank, kellele me oleme andnud Ülemnõukogu poolt eelarvesse ettenähtud rahasid inkasso korras vastava valuuta kokkuostmiseks. See on konkreetne ja reaalne situatsioon, et oksjoni korras müüakse teistele kurssidega. Meil on ta arvel reaalse valuutana, reaalse rahana kolmes pangas. Valitsus on avanud kõigis pankades oma valuutafondi allarved, et lihtsustada klientide makseid. See, et oksjonil on teine kurss, ei väljendu mitte mingit moodi bilanssides, kuidas ettevõtted, ühissettevõtted peavad bilansse, see oleks teine küsimus. Ja seda peaks küsima siis ettevõtete käest.

Juhataja

Suur tänu! Peeter Lutt.

P. Lutt

Lugupeetav ettekandja, te rääkisite hästi pikalt Eesti Pangast ja valuuta ostmisest, aga kes tänast "Päevalehte" lugenud on, siin 3. lehekülje lõpus on üks tore kuulutus: "Tähelepanu! Ostetakse valuutat suurtes ja väikestes kogustes. FINSEK. Tööpäeviti kell 8–10.30 tel. 51 96 96." Kuidas te seda kommenteeriksite?

M. Pilv

Mul on raske kommenteerida. Kui lugeda kuulutusi kõigis meie lehtedes, siis ma arvan, et iga päev võiks anda kümneid kuulutusi otseselt uurijate kätte uurida. Valuuta kokkuostmine, valuuta vahetamine, pangandus, kindlustus ja kõik muud sellised tegevused on rahandusministeeriumi poolt Eesti Vabariigis litsentseeritavad. Kas tegevus on õige, seda kontrollib Maksuamet. Ma kujutan ette, et Maksuameti inspektor peaks kontrollima, kas see telefon on mõni Eesti Panga, Tartu Panga või Balti Panga ametlik telefon. Kui ei, siis käituma vastavalt seaduses ette nähtud korrale. Ajalehekuulutused on väga lihtne moodus leida potentsiaalseid seaduse rikkumisi.

Juhataja

Suur tänu, härra Pilv! Tundub, et Ülemnõukogu liikmetel ei ole rohkem küsimusi. Ma tänan teid!

Lugupeetud kolleegid! Ülemnõukogu liige Johannes Kass on tõstatanud küsimuse kondiitritoodete vabriku "Kalev" toodete müügist Pärnus valuuta eest. Ka selles küsimuses annab meile selgitust Välismajandusameti peadirektor härra Mehis Pilv, samuti kaubandusministri asetäitja proua Urve Nõu. Kummast me alustame? Härra Pilv, palun uuesti kõnetooli!

M. Pilv

Lugupeetud rahvasaadikud! Alustaksin sellest, et kondiitritoodete vabriku "Kalev" tooted on üks meie oluline eksportartikkel. Neid eksporditakse välismaale, müüakse ka valuuta eest turistide poodides. Tehasel on väga vaja valuutat, et osta suhkrut, kakaoubasid jne. Sellega püüan lihtsalt anda teile üldise tausta. Kes müüs koertenäitusel "Kalevi" tooteid valuuta eest, seda ma ei oska öelda ja sellepärast ei oska võtta ka seisukohta. Me küsisime vabrikust "Kalev", kas nad müüvad valuuta eest või lubavad valuuta eest vahendada neid tooteid Pärnu kaupluses "Arno Äri", vastus oli eitav. Tekib küsimus, kustkohast kauplus "Arno Äri" on need saanud. Milline on siin seadus? Kõigepealt vabariigi valuutafondi moodustamise seadustik

võrdsustab valuuta teenimise nii ekspordil kui sisemaal teenuse osutamisel. Tähendab, ettevõtte, kellel jääb riiklikust tellimusest toodangut üle, võib seda müüa valuuta eest ekspordiks. Võib müüa valuutakauplustes, võib müüa Liidu turule seadusega ettenähtud korras. Kauplus "Arno Äri" ei ole ühisettevõtte. Talle on antud meie ametist litsents seadusega ettenähtud korras teostada ka valuutaoperatsioone. Valuutaseaduse väljatöötamine on veninud rohkem kui aasta, jätnud seadusandlusse teatud tühjad kohad. Rahandusministeerium ja Eesti Pank pidid detailse valuutaoperatsioonide korra valitsusele esitama 1990. aasta 8. maiks. Praegu, ma tean, seda korda tehakse. Nii et minu vastus oleks selline, et kauplus "Arno Äri" ei ole neid asju meie andmetel muretsenud valuuta eest. "Kalevil" on õigus müüa oma tooteid valuuta eest. Ja valuuta eest toodete müümine antud konkreetsetel kujul ei ole praeguste seadusandlike aktidega täpselt reglementeeritud, tähendab, see ei ole ei otseselt keelatud ega ka eeskirjadega lubatud. Põhimõtteliselt Välismaajandusamet toetab, nagu ma ütlesin, peale siseturu vajaduste rahuldumist ja riigi tellimuse täitmist kaupade müüki valuuta eest. Kui õnnestub müüa oma kaupu valuuta eest, siis tuleb seda teha. Teisest küljest tuleb vastavatel ametkondadel kiirendada valuutaseaduse väljatöötamist, et selliseid asju täpsemalt reglementeerida. Nii et küsimusel on väga mitu tahku. Tuleb hakata jälgima kauba liikumist, mismoodi "Arno Äri" sai selle kauba. Võin öelda, et "Kalevi" direksiooni täna hommikustel andmetel nemad ei ole palunud "Arno Äri" vahendajaks nende toodete müümisel valuuta eest. Nii et kõnealusel juhul see valuuta "Kalevini" ei jõua.

Juhataja

Suur tänu! Johannes Kass täpsustab asjaolusid.

J. Kass

Lugupeetud ettekandja, kas te ei leia siis, et siin on tegemist täieliku ebaõiglusega, sest nimetatud kaup ei ole võimalik saada rublade eest? Ja kui seda hakkavad kõik, kellel on õigus müüa valuuta eest, lihtsalt kauplustest, ladudest rublade eest kokku ostma, mis siis ütleb tavaline inimene selle kohta? Mina pean seda siiski täielikult kuritegelikuks tegevuseks.

M. Pilv

Väljendasin oma vastuses täpselt sama seisukohta nagu teie oma täpsustavas küsimuses. Vabariigis on kaubavahetuskomitee, mis jagab kaubad kõigepealt siseturule, et kaitsta siseturgu, siis kaubavahetusfondi, et vahetada kaup Nõukogude Liiduga, ja kolmandaks ekspordit. Me peame lihtsalt täpsustama, kustkohast see konkreetne kaup tuli: kas "Arno Äri"

ostis selle mingist riiklikust poest võib-olla Pärnus ja pani valuuta eest müügile? Me leiame, et see ei ole kindlasti õige, aga see nõuab juba sisulist uurimist. Teisest küljest, "Kalevi" toodang on niivõrd suur, et on piisavalt kaupa nii siseturule, Liitu vahetuseks kui väga suureks ekspordiks.

Juhataja

Johannes Kass täpsustab veel asjaolusid.

J. Kass

Seoses teie viimase lausega mul ongi nüüd küsimus: millal saaks siis vastuse, kes teostab selle uurimise? Ega mina ei ole nuhk Albert, seda peab tegema pädev võim.

M. Pilt

Ma arvan, et kui Ülemnõukogu otsustab, et seda asja tuleks uurida, siis kindlasti Eesti Riigikontroll kui Ülemnõukogule alluv ja ilmselt kõige kompetentsem. Üldiselt kaks ametkonda – kas Riigikontroll või Maksuamet peaksid seda tegema. Juhul, kui te selle küsimuse tõstatate niimoodi.

Juhataja

Võib-olla me paluksime pr. Urve Nõu asjaolusid täpsustama.

U. Nõu

Austatud rahvasaadikud, mina olen sekundandi rollis selles küsimuses, kuna välisvaluutaga kauplemine Eestimaal ei ole antud kaubandusministri tegevusalasse, vaid on Välismajandusameti tegevusalas. Selle tõttu ma avaldan arvamust, missuguses suunas peaks asi edasi arenema ja missugused küsimused siin võib-olla muutuvad aktuaalseks lähemal ajal, ja küsimuste ringi kohta, milles me peame olema suutelised adekvaatselt otsustama. Kõigepealt, seda konkreetset firmat, "Arno Äri", olen ma käinud paar kuud tagasi vaatamas, mismoodi ta kavatses korraldada oma äritegevust ja kuidas ta on teinud remondi nendes ruumides, mis ta enda kasutusse sai. Vestlesin selle äri omanikuga, missuguses suunas ja kuidas ta kavatses oma äritegevust edasi arendada. See ei olnud kontrollkäik, vaid puhtalt tutvumiskäik, et näha, kuidas üks erafirma hakkab meie praegustes oludes ennast jalule aitama. Ja sellel küsimusel on kaks tahku. Iga äriettevõtte, eriti eraettevõtte, kes täna alustati meil äritegevust, tahab ka paremat sisseseadet ning osta sisse niisuguseid kaupu, mis meil on

defitsiitsed ja mida me ei ole suutelised hankima. Algul peab tal olema ka mingisugune väike valuutavaru. Ja nagu te juba eespool kulgenud debattidest aru saite, ei olegi selle loomine nii väga lihtne. See küsimus sõlmub nii meie kirevate kuulutuselehekülgedega, kus iga ümarpalk või "Snaige" külmkapp või veel midagi muud on müügil ainult valuuta eest, kui ka niisuguste äritehingutega, nagu selle konkreetse kaupluse puhul Pärnus. Nii et siin me peaksime asja mõtlema ainult kontrolli, keelamise ja karistamise serva pealt, vaid ka sellest servast, kuidas üks ettevõtte täna, alustades oma tegevust, saab laiendada äritegevust niisugusel moel, et tekiks konkurents, et pakutavat kaupa oleks meil rohkem, ja milline on siis reaalne ja Ülemnõukogu poolt soositud ja valitsuse poolt lubatud kord, mis mingil moel meie praegusele majandus- ja poliitilisele situatsioonile vastab. Ja nagu härra Pilv õigesti ütles, on siin palju valgeid laike. Valgeid laike on mitte ainult selles, mis puudutab otseselt valuutat, vaid ka selles, kuidas jaguneb otsustamisõigus valuutakaubanduse arengu suhtes üldse ja kuidas tekitada see mehhanism, et aina rohkem inimesi vabalt, vastavalt oma ostujõule võiksid olla kõva raha omanikud. Praegu, nagu te teate, on erinevad linnad suhtunud ka valuutakaupluste lubamise ja nende tegevuslubade andmisse erinevalt. Näiteks Tallinnas praegu maksab valuutakauplemise õiguse taotleja 150 ülekanderubla, teised linnad on lahendanud küsimuse teisiti. Pärnis normaalselt niisugustes küsimustes täitevvõimu, seega kohaliku seadusandliku võimu, ma mõtlen volikogu ja Välismajandusameti roll piiritletud ei ole. Selle tõttu ma arvan, et nende küsimuste juurde tuleb enam kui ühel korral tagasi tulla ja suurem sõnaõigus minu silmis peaks siin olema kohalikul omavalitsusel. Ma tänan!

Juhataja

Suur tänu! Ja jällegi Johannes Kass täpsustab asjaolusid.

J. Kass

Lugupeetud kaubandusnõunik, seoses selle "Arno Äri" oleks mul teile mõned küsimused, kuid ma ei saa neid enne esitada, kui ma natuke selgitan, mis asi on selline aktsiaselts nagu "Arno Äri", et mu kolleegid siin saalis saaksid aru minu küsimusest. Kaubanduslik aktsiaselts "Arno Äri" asutati möödunud aasta suvel ja minule jääb arusaamatuks tema ühiskonnale kasulikkus ja vajalikkus ning seda järgmistel põhjustel. Esiteks: "Arno Äri" ei vasta tegusa konkurentsi põhimõtetele, milleks on kaupade ja teenuste pakkumine senisest vabamalt, kvaliteetsemalt ning nende nõudmisega vastavusse viimine. Vaadagem siis nüüd "Arno Äri" ökonoomsuse ja kvaliteedi seisukohalt. Seal müüdiv kaup, milleks põhiliselt on majapidamistarbed, kodukeemia, kosmeetika, mõningad rauakaubad, on kõik defitsiitsem

tavakaup, mida müüakse nüüd juba ka teistes vastavates kauplustes, kuid "Arno Äris" müüakse seda kõike 20% kallimalt. Kui seda müüdaks näiteks 5% odavalalt, siis oleks *okey*. Ei andnud ka "Arno Äri" loomine juurde müügipinda, sest ta moodustati endise majapidamiskaupade kaupluse, täpsemalt nõudepoe "Kati" asemele. Kvaliteedis ei näe ma samuti mingit tõusu, sest selle 20% lisa eest ei tooda kaupu mulle koju, ei pakuta äris kohvi või midagi kultuurivallast. Nüüd tekib võib-olla siin saalis kuulajatel küsimus, kuidas sai üldse võimalikuks sellise äri asutamine. Näiteks kapitalistlikus turumajanduses oleks see täiesti võimatu, seal on konkurentsi tingimus ikka odavamalt ja odavamalt. Põhjus on väga lihtne. Nimelt "Arno Äri" üks juhte Udo Kaare oli ja on kaubanduskoondise kõrge ametnik ja just oma ametikohta ära kasutades saab ta suunata kaupa ladudest ja mujalt oma poodi, mitte tavapoodi, mis oleks tema puhtametialane kohustus. Seoses sellega mul olekski ettepanek kaubandusosale valitsuses, et "Arno Äri" selles osakonnas, kus müüakse tavakaupa 20% kallimalt, tuleks selline tegevus ära lõpetada.

U. Nõu

Saan aru härra rahvasaadiku humaansetest taotlustest, kuid kahjuks pean ma ütleva, et soovitud, mida te, hr. Kass, annate, ei ole nüüd küll päris turumajanduse vaimus ja ka mitte seadusriigi vaimus. Kõigepealt pean täpsustama, et ükski äri ei ole meil asutatud kaubandusministeeriumi käskkirja ega otsuse alusel, vaid kohaliku omavalitsuse otsuse alusel. Selle tõttu kaubandusministeerium ei saa ka tühistada Pärnu linnavalitsuse vastavat otsust ja selle vastu saab astuda ainult Pärnu linna volikogu, juhul kui ta leiab, et tema täitevorgan on teinud midagi valesti. Nii et teie ettepanek tuleks sihtida Pärnu linna volikogule.

Nüüd teine küsimus, et kas valitsus või keegi teine või siis kaubandusministeerium peaks kontrollima ühekaupa äriettevõtete hindu ja keelustama näiteks mõne äriettevõtte tegevuse, kui ta müüb kaupu 20% kallimalt ja kui neid kaupu on veel kusagil mujal müügil.

Nagu te isegi aru saate, kui me tahame orienteeruda turule, siis kaupu müüakse nii kallilt, kui on ostjale vastuvõetav osta, ja meie praeguse, tänase kaubandussituatsiooni põhiküsimus on see, kuidas luua igas maakonnas ja igas linnas tõepoolest konkurents. Kui kellelegi juhtub kätte laupäevane ja pühapäevane "Päevaleht", siis ma püüdsin seal anda väikese ülevaate, kuidas poolakad lahendasid selle valusa küsimuse, kuidas kaubanduspinna nappuse ja hindade kiire tõusu tingimustes püütakse luua konkurentsi vaeses riigis, kui ei ole võimalik teha kapmahutusi ja tervet rida muid kulutusi, mis sel juhul kaasnevad.

Ma arvan ka, et meil seisab lähemal ajal ees valiku tegemine, kas mõni väliselt mitte eriti ligitõmbav meetod massilise konkurentsi tekitamiseks äritegevuses on meie arvates

vastuvõetav ja lubatav või mitte. Küsimus on siin konkurentsisis. Ja ma arvan, et väga paljud täitevorganid võivad teha ühel või teisel juhul vaieldavaid otsuseid, kuid ometigi ei saa ükski valitsusasutus võtta enda peale nende ümberlökkaja rolli, siis me jõuaksime teise äärmusesse.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, vaadake nüüd ka kella. Ärgem unustagem reglemendis lõiku, mis ütleb, et vastajad-küsimused peavad kahe peale kahe minutiga hakkama saama, ja küsilause on ikka küsilause, kommentaar jäägu ettekandjale. Johannes Kass.

J. Kass

Pr. Nõu, kas te ei leia, et siin on tegemist kõlvatu konkurentsiga, mis tuleks keelustada, sest ametnik kasutab oma ametivõimu ära. Ka toon lihtsalt ühe näite. Nüüd võib mõni leivatehas ekspediitoriga kokku luua ühe aktsiaseltsi ja siis kuskil leivapoes hakata leiba müüma valuuta eest. Põhimõte on täpselt sama. Kas ei ole tegemist kõlvatu konkurentsiga?

U. Nõu

Kui te lubate, ma üsna pisut kaldun kõrvale. Mul oli võimalus kahel päeval õppida, kuidas kujundatakse liha ja piima hinda Soomes ja mismoodi reageeritakse siis hindade tõusule. Vaat see on seesama hinnatõstmise probleem, kas keelata või teha midagi muud. Ja seal on võetud selline seisukoht, et juhul, kui hind tõuseb, näiteks 5–10% ulatuses, siis juba on erimeetmed selleks, et soodustada kas siis tootmist või selle kaubaartikli sissevedu. Ja seda teevad juba teised ametkonnad. Nii et teie väide, et võiks leiba müüa valuuta eest, tähendaks seda, et eesti põllumees on siis käed üles tõstnud eesti rahva eest hoolitsemisel, ja ka seda, et me oleme halvasti tegelnud jahu ja teravilja sisseostuga. Ja see tähendab, et meil on vaja mõelda palju keerulisemale tasakaalustavale süsteemile.

Juhataja

Suur tänu, pr. Nõu! Meil rohkem küsimusi ei ole. Kolleegid, meie käsutuses olnud aeg on ära kulutatud ja kõikidele küsimustele ei jõutudki vastata, kuid ka mina paluksin paar minutit.

Lugupeetud kolleegid, tänases ajalehes "Rahva Hää" kirjutab Peeter Raidla sõnumis "Rahvarinde saadikud arutasid Narva probleeme", et valitsusjuht Edgar Savisaar oli esmaspäeval valmis Ülemnõukogus sõna võtma. Paraku ei olevat Ülemnõukogu liikmetel jätkunud aega teda ära kuulata. Seoses sellega pean vajalikuks informeerida nii lugejaid kui kuulajaid, et reglemendi § 9 lõige 4 järgi on Ülemnõukogu esimehel ja valitsusjuhul eesõigus

kõnele ja sõnavõtule, kuid kindla päevakorraküsimuse arutamise raames. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu istungil 20. mail ei arutatud Narva vabamajandustsooni probleeme ja seetõttu polnud ka põhjust valitsusjuhile sõna anda, sest arutusel olnud küsimuses ta sõna ei soovinud. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu tervitab valitsusjuhi, rahvasaadik Savisaare soovi Ülemnõukogu töös osaleda ja ei suhtu sellesse kui erakorralisse, tähelepanu väärivasse sündmusesse. Artiklist ilmneb, et autor ei tunne piisavalt Ülemnõukogu reglementi, mistõttu lugejad ja ka kuulajad said selles osas valeinformatsiooni. Ma tänan!

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

41. ISTUNGJÄRK

KOLMAS ISTUNG

22. mai 1991

Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste ja täienduste tegemise kohta Eesti NSV kriminaalkoodeksis ning Eesti NSV kriminaalprotsessi koodeksis" eelnõu esimene lugemine

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere õhtust, kolleegid! 41. istungjärg jätkub. Kontrollime kohalolekut. Kohal on 72 rahvasaadikut, puudub 32.

Kolleegid, selle istungjärgu plaani täitmine on ohus. Me oleme kinnitatud päevakorrast suutnud sisuliselt läbi viia ainult infotunni. Edasi tuleb töötada väga viljakalt. Ja operatiivselt. Lugupeetud kolleegid, on ettepanek alustada istungit 5. päevakorrapunktist, Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste ja täienduste tegemise kohta Eesti NSV kriminaalkoodeksis ning Eesti NSV kriminaalprotsessi koodeksis" eelnõust. Alustame esimest lugemist. Palume ettekandeks kõnetooli riigiministri hr. Raivo Vare.

R. Vare

Lugupeetud härra spiiker, lugupeetud Ülemnõukogu! Ma olen teie ees küsimusega, millest on olnud juttu mõnda aega. Vabariigi valitsuse nimel esitan ma esimeseks lugemiseks seaduseelnõu "Muudatuste ja täienduste tegemise kohta Eesti NSV kriminaalkoodeksis ja

Eesti NSV kriminaalprotsessi koodeksis". See seaduseelnõu on läbinud ka Eesti Vabariigi kriminaalseadustiku väljatöötamise ekspertkomisjoni, mis on moodustatud Ülemnõukogu juurde, ja on olemas selle komisjoni ametlik seisukoht, dateeritud 14. maiga ja alla kirjutatud professor Rebase poolt. Esialgselt esitatud seaduseelnõu kohta on tehtud selles kolm märkust. Ma kohe peatun neil.

Milleks seda seaduseelnõu vaja on? Vist pole mõtet enam kordama hakata, juhiks in ainult tähelepanu sellele, et selle küsimuse reguleerimatus on tekitanud teatud praktilisi probleeme. Ja kui me oleme rääkinud sellest, et on 300–400 mehe ümber, keda me ei näe, kuid kes on ennast registreerinud tööteenistusse, siis täna me ei tea täpselt nimetada isegi mitte seda arvu, kui palju mehi ei ole üldse mitte kusagil arvel, on redus või "mustas augus". Olukorras, kus see ei too kaasa mitte mingisugust vastutust, on selline käitumine loomulik ja see tendents vaid süveneb. Seoses sellega oli vabariigi valitsusel ettepanek täiendada kriminaalkoodeksit ja vastavat kriminaalprotsessi koodeksit sättega, mis näeb ette vastutuse tööteenistusest kõrvalehoidumise eest.

Ekspertkomisjon esitas oma arvamuses kolm järeldust või ettepanekut selle projekti täiendamiseks ja täna teile väljajagatud projektivariandides on need kõik juba arvesse võetud. Esimene ettepanek komisjoni poolt oli selline, et kuna esitatud projektis oli ette nähtud ainult vastutus tööteenistusest kõrvalehoidumise eest, mitte aga tööteenistusest kõrvalehoidumise eest õppustest, õppekogunemistest või tööst, seega oli kitsam koosseis, kui oleks ilmselt otstarbekas, siis kehtestada vastutus ka nende rikkumiste puhul. Me oleme seda juba arvesse võtnud ja täna teile väljajagatud projekti on selliselt täiendatud. Seega on koosseis viidud vastavusse hr. Rebase poolt pakutud variandiga.

Teiseks oli ekspertkomisjonil ettepanek kaaluda esmakordse seaduserikkumise puhul vaid administratiivvastutuse rakendamist ning alles teistkordse seaduserikkumise puhul tuua sisse ka kriminaalvastutus. Asja arutanud, leidsime, et ei ole põhjust seda teha, sest esimeses lõikes ära toodud sanktsioon on piisavalt leebe, olles oma rangusastmelt täiesti administratiivkaristusega võrreldav, kuid samas, arvestades üleastumise tähtsust, oleks otstarbekas siiski jätta ta kriminaalkoosseisuks.

Kolmas punkt selles ekspertkomisjoni arvamuses oli, et vajaks kaalumist kriminaalkoodeksisse tehtava täienduse struktuurne paigutus. Nimelt oleks sobivam selle sätte esitamine mitte riiklike kuritegude hulgas, nagu ta esialgselt oli meil plaanis § 78-na, vaid valitsemiskorra vastaste kuritegude peatükis. Teile esitatud projektis on ka seda arvestatud ja kogu koosseis on ümber tõstetud KrK eriossa § 189. Nii on ka siin arvesse võetud ekspertkomisjoni ettepanekut. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, kas me soovime täpsustada asjaolusid? On meil küsimusi ettekandjale?
Aleksandr Gussev.

A. Gussev

Lugupeetud spiiker, lugupeetud ettekandja! Lugesin muudatusettepanekud tähelepanelikud läbi, aga ei leidnud vastust ühele küsimusele. Kui Eesti Vabariigil on vaja, et sõjaväelane või inimene, kes on läbi teinud tööteenistuse, võtaks osa kordusõppustest või korduskogunemistest, kas ta siis ei kannu vastutust sinna minemise eest?

R. Vare

Kui lugesite tähelepanelikult teksti läbi, siis leidsite, et jutt on kutsealustest.

Juhataja

Suur tänu! Illar Hallaste.

I. Hallaste

Lugupeetud juhataja, austatud härra minister! Kas te võiksite tutvustada saalile, kui palju on praegu tööteenistuslaste jaoks olemas kasarmuid selleks, et nad saaksid tööteenistust läbi viia n.-ö. teise sõjaväeteenistusena ja et see ei muutuks lihtsalt üheks omamoodi "orjaturuks", kus tehakse tsiviilobjektidel tööd väiksema raha eest, kui vaja on? Ja teine küsimus. Kas nüüd hakatakse karistama selle eest, et inimene ei taha minna Nõukogude armeesse, mis vabastaks kriminaalkaristusest? Aitäh.

R. Vare

Alustaksin teisest küsimusest. Nimelt ma tuletaksin meelde lugupeetud rahvasaadikule, et juba 11. aprillil 1990, tollal veel Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi seaduse "Eesti NSV elanike teenistusest NSV Liidu relvajõududes üleminekuperioodil" p. 1-ga tühistati terve rida Eesti NSV kriminaalkoodeksi paragrahve, nende hulgas 189, mis nägi ette kriminaalvastutuse Nõukogude relvajõududes teenimisest keeldumise eest. Seega siin ei ole tegu normiga, mis muudaks ära juba vastuvõetud normimuudatuse, sest see on eraldi koosseis, mis ei puutu kuidagi Nõukogude relvajõududesse. Ma ei oska öelda, missuguse nimetuse all see sõjavägi täpselt saab olema – kas kaitsevägi või kaitsejõud või muud. Peame arvestama ka seda, et me ei saa kogu aeg seadusandlust muuta. Me võime täna juba selle koosseisuga lahendada ka

tuleviku probleemi. Esimesele küsimusele ma ei vastaks teile kohe kohtade arvu, seda on raske teha. Meie eelmise kohtumise tulemusena vastuvõetud seaduse kohaselt on süsteem käivitatud objektiti, on kavas moodustada tööteenistuste ettevalmistuskeskused. Vähemalt üks nendest tuleb Lõuna-Eestisse. Ilmselt selle kevade jooksul ei ole me võimelised kogu kontingenti kasarmurežiimile üle viima. Küll aga aitab osaliselt seda probleemi leevendada juba täna, kui me saame kaasata tööteenistuste teistesse teenistustesse, näiteks piirikaitse või politseiteenistusse. Sügishooajaks peab ettevalmistuskeskuste võrk juba olema välja arendatud ja siis me saaksime vastata küsimusele, et jah, kõik on hõlmatud.

Juhataja

Suur tänu! Jüri Liim.

J. Liim

Täna, härra juhataja! Austatud minister, ma puudutan sama küsimust mis härra Hallaste. Teatud määral te juba sellele vastasite, kuid mulle jääb arusaamatuks, kas me teeme vastava seaduse siiski enne, kui on loodud Eesti sõjavägi. Ja teiseks – meil on teatavasti teenistusolud piiril ebanormaalsed. Kas on ette näha, et need viiakse vastavusse vastuvõetava seadusega?

R. Vare

Loomulikult. Kordonisüsteemile üleminekul me loomulikult viime need vastavusse selle seadusega. Mis puudutab aga esimest küsimust, siis ma ikkagi arvan, et see on teie õigus otsustada, kas te hääletate nii või naa ja kas te jätate selle mõtte sisse või mitte. Kuid meie arvates oleks mõttekas seda juba täna teha, sest on võimalik kinnitada niimoodi ette ka koosseisu.

Juhataja

Suur tänu! Ahti Kõo.

A. Kõo

Lugupeetud juhataja, austatud ettekandja! Arvan, et tegemist on seaduse projektiga, mis otseselt puudutab noori, alles kujunevaid inimesi, ja siin on tähtis, et karistused oleksid ka reaalsed. Minu küsimus on niisugune: kas tänasel päeval, kus meie kinnipidamiskohtade ja ka kohtute alluvus ei ole veel sugugi üheselt määratletud, te olete veendunud, et nende võimalike karistuste kohaldamine ja täideviimine võimalike süüdlaste suhtes on reaalne, ja kui see ei ole

reaalne, siis kas sellise seadluse või seadusekoodeksi täienduse vastuvõtmine, mille täitmisega meil võib raskusi tekkida, seaduslikkusele hoopis kahju ei tee? Aitäh!

R. Vare

Väga hea küsimus, sest see toob vastuse ise huulile. Kogu iseseisvat riiklussüsteemi me rajame täna niimoodi – läbi raskuste tähtede poole. Tõepoolest, raskusi tekib teise lõike puhul; esimene lõige, nagu te näete, on seda laadi, mis karistuse rakendamist ei raskenda. Mis aga puutub teise lõikesse, siis lugupeetud prokuratuuritöötajast rahvasaadik teab väga hästi ka seaduse preventiivse mõju tähtsust ja sellisena ta kindlasti täidab oma rolli ja võib-olla ei olegi see pilt tegelikult nii kurb, mis pärast seaduse vastuvõtmist välja tuleb. Ja sellisel juhul ka need raskused, mis on seotud karistusasutuste süsteemi võimsuse, töökorralduse ja kõige muuga, niisugust tähtsust sellest seisukohast ei omagi. Pealegi ka kohtumõistmissüsteem ise võimaldab veel omakorda karistusi diferentseerida lähtuvalt õiguserikkuja isikust, mida te suurepäraselt teate, võttes arvesse kõiki asjaolusid ja arvestades ka mitmesuguseid kergendavaid tegureid. Kuid selline võimalus peab siiski olema. Pealekauba kui igasugune norm on lõppkokkuvõttes mitte tagasi-, vaid edasiulatuva jõuga ja seetõttu peaks haarama ka seda helget lähemat tulevikku, kus on võimalik rahulikult rakendada ka sanktsioone, ilma et see tooks kaasa probleeme. Kui me täna võtaksime aluseks, et me ei saa mitte midagi teha, siis me ei saakski midagi teha. Aga me ikkagi midagi teeme.

Juhataja

Suur tänu! Rein Tamme.

R. Tamme

Härra riigiminister, kuidas te käesoleva eelnõu kontekstis käsitlete üldise kaitseteenistuse kohustuse kehtestamist? On see vajalik või koguni peaks selle seaduse vastuvõtmine eelnema käesolevale eelnõule?

R. Vare

Eelnema millele?

R. Tamme

Käesoleva seaduseelnõu vastuvõtmisele.

R. Vare

Ajalises seoses võib nii ühte- kui teistpidi, kuid mina aktsepteeriksin mõtet, et peaksime minema kohustusliku ajateenistuse ideoloogia peale juba üle. Meil ei ole seda ideed veel aktsepteeritud.

Juhataja

Suur tänu, härra Vare. Tundub, et Ülemnõukogu liikmetel rohkem küsimusi ei ole. Täna, lugupeetud kolleegid, nüüd me paluksime kõnetooli kaasettekandeks õiguskomisjoni esimehe härra Tõnu Antoni.

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! 22. aprillil k.a. otsustas Ülemnõukogu, et valitsuse poolt esitatud Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste ja täienduste tegemise kohta Eesti NSV kriminaalkoodeksis ning Eesti NSV kriminaalprotsessi koodeksis" eelnõu peab minema ekspertiisi, mille tähtjaks seati k.a. 6. mai. 10 päeva nimetatud tähtjast hiljem laekus Ülemnõukogu liikmetele, sealhulgas õiguskomisjonile õigusteaduste doktori professor Ilmar Rebase allkirjaga arvamus nimetatud seaduseelnõu kohta. Seda analüüsis üksikasjalikult riigiminister hr. Vare. Ja juurde on lisada vaid nii palju, et arvamuses tehtud ettepanekut saada seaduseelnõule hinnang õiguskaitseorganitelt on võimalik täita ka esimese ja teise lugemise vahel. Pärast arvamuse saamist pidas valitsus vajalikuks mõneti muuta ja täiendada nimetatud seaduseelnõu. Täna meile läbivaatamiseks esitatud seaduseelnõu tekstis on olulisi erinevusi võrreldes varasema seaduseelnõuga. Nagu juba öeldud, on laiendatud kõnealuse kuriteokoosseisu mahtu: jutt ei käi ainult kõrvalehoidmisest tööteenistusest või sõjaväetegevteenistusest, vaid ka tööteenistustlase kõrvalehoidumisest tööst või ka õppekogunemisest. Teiseks on kriminaalkoodeksis paigutatud nimetatud koosseis teise peatükki ja saanud seega teise tähenduse kui varem. Varasemast § 78 märgiga 1 on saanud 189 märgiga 4. Sanktsioonid mõlemas lõikes on jäänud samaks ja selles osas muudatusi ei ole. Et seaduseelnõu on välja jagatud alles täna, ei ole õiguskomisjonil olnud võimalust seda muudetud ja täiendatud redaktsiooni läbi vaadata. Võime seda teha aga esimese ja teise lugemise vahel.

Juhataja

Suur tänu! Kas on hr. Antonile küsimusi? Jüri Põld.

J. Põld

Härra Anton, kuidas teie juristina käsitleksite § 189 lõiget 4, mida meile pakutakse? Sõjaväe-tegevteenistus küll, aga millises sõjaväes?

T. Anton

Sellele küsimusele vastamine ei peaks tekitama raskusi ka neile kolleegidele, kel ei ole juristidiplomit. Arvan, et on arusaadav, et jutt saab olla ainult Eesti Vabariigi armeest. Sellist armeed meil täna veel ei ole, need küsimused on küll päevakorras, kuid otsustamata.

Esitatud küsimuse tagamaa on vahest tõsisemgi kui see otsene vastus, mis ma püüdsin anda. Nimelt otsustatakse selle seaduseelnõu arutamisel ka küsimus, mis otseselt ei tulenegi kriminaalkoodeksist või kriminaalprotsessi koodeksist. Me kinnistame uue ideoloogia. Sellest rääkis ka hr. Raivo Vare – et me asume looma sõjaväe-tegevteenistust, mis on põhimõtteliselt kohustuslik. Sest sellisest tegevteenistusest kõrvalehoidmise eest on kui kuriteo eest ette nähtud karistus.

Sisuliselt me otsustame ideoloogia kasuks, millega luuakse kohustuslik sõjaväe-tegevteenistus. See on aga valdkond, milles hinnangu peaks andma teine alatine komisjon – riigikaitsekomisjon hr. Rein Tamme juhtimisel.

Juhataja

Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Kolleegid, tegemist on eelnõu esimese lugemisega. On ära kuulatud ettekanne ja õiguskomisjoni seisukoht, millest võiks teha järelduse, et esimese lugemise võib lugeda lõppenuks. Ei ole teisi arvamusi? Loeme eelnõu esimese lugemise lõppenuks.

Eesti Vabariigi tervisekindlustuse seaduse ning mõne Eesti Vabariigis kehtiva seaduse ja koodeksi muutmist käsitlevate seaduseelnõude esimese lugemise jätkamine

Juhataja

Lugupeetud kolleegid, nagu te mäletate, alustasime käesoleva istungjärgu esimesel istungil 6. punkti arutelu. See päevakorrapunkt puudutab tervisekindlustuse seadust. Me saime ära kuulata ainult härra ministri ettekande ja küsimusi ei esitanud. Me paluksime veel kord

kõnetooli minister Ellamaa. Kui härra minister soovib, võiks ta teha resümee oma eelnevast ettekandest.

A. Ellamaa

Austatud juhataja, austatud Ülemnõukogu! See, et mul on võimalus siin teie ees seista tervisekindlustuse seadusega nüüd juba õige mitmendat korda, näitab, et tervis on tõsiselt oluline asi. Ja mul ei ole oma viimasele sõnavõtule praegusel hetkel midagi lisada. Kuid ma võin kinnitada, et meie eilsel ühisel arupidamisel majanduskomisjoni ja sotsiaalkomisjoniga lisandus küllaltki huvitavaid ettepanekuid. Võib-olla sotsiaalkomisjoni esimees suudaks mind täiendada?

Juhataja

Suur tänu! Alar Maarend esitab küsimuse.

A. Maarend

Lugupeetud minister, mul oleks paar küsimust. Kujutame ette olukorda, kus ettevõtte võib osutada maksujõuetuks ja näiteks 3 kuud ei maksa seda kohustuslikku tervisekindlustuse makset; oletame, et ta ei ole võimeline maksma. Siis võib selle seaduse järgi inimene osutada ilmajäänuks tervisekindlustusest. Kuidas tagada sel juhul tema tervisekindlustust? See on esimene küsimus. Ja teine – selle süsteemi rakendamine toob kaasa maksuseadustiku põhimõttelise muutumise, maksude proportsioonid muutuvad järsult. Kas on tehtud arvutusi, mida see võib kaasa tuua makromajanduslikult? Tänan!

A. Ellamaa

Kõigepealt sellest, mis juhtub kindlustatuga, kelle tööandja pankrotti läheb. Kindlustatu saab oma arstiabi ikka ja see on haigekassa probleem, kellele see on tõsine mure. Ma rõhutan ka seda, et kuna haigekassa peaks olema kohaliku võimuorgani oma või selle allüksus, siis on see ka tema mure, et tema territooriumil ei läheks asutused pankrotti. Et inimene igal juhul peab oma arstiabi saama, siis selleks on ette nähtud igas haigekassas, vähemalt meie esialgsete projektide järgi, kindlustusfond selleks juhaks, kui maksud või laekumised osutuvad väiksemaks kui väljaminekud. Selline olukord võib tekkida ka epideemiate korral. Igal juhul saab haigekassa olema kindlustatud, ka selliste juhtude puhuks. Nüüd maksude struktuurist. Maksude struktuuri kohta on tehtud päris palju arvutusi. Ja teie ees laual peaks olema ka lisad selle seaduse juurde. Ma paluksin pöörata tähelepanu lisale nr. 11, kus on

tehtud arvutused. kuidas peab muutuma maksekoormus pärast seda, kui on otsustatud kehtestada sihipärane tervisekindlustusmaks. Maksukoormus summaarselt ei tohiks meie arvutuste kohaselt muutuda. Vastupidi, praegu arvutused näitavad, et meil on võimalik vähendada nii ettevõtte tulumaksu kui ka üksikisikult võetavat tulumaksu. Meie siin esitasime küll ettepaneku toata üksikisiku tulu maksuvaba piiri. Kuid eilsel arutlusel majanduskomisjoniga leiti, et siin on ka teisi võimalusi. Igal juhul summaarne maksukoormus ei suurene.

Juhataja

Suur tänu! Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra minister, ma pean tunnistama, et see seadus kõige oma lisadega on esitatud minu jaoks liiga keerulisel kujul, mina ei saa sellest aru. Nii palju kui ma ka loen, ikkagi aru ei saa. Ja nüüd ma kuulsin teie vastust härra Maarendile. Kas te saaksite algharidusega inimesele kõige lihtsamalt selgeks teha, kas see tulumaks, mida inimene nüüd maksab 16% ja hiljem 25% ja nii edasi, siis väheneb? Kui see väheneb, siis ma ei saa enam üldse millestki aru. Aga näiteks see maks, mis tuleb honoraride pealt 25%. Ma saan aru, eelarvelisel ettevõttel ilmselt palgafond suureneb ja ta maksab see 11,7% juurde sotsiaalmaksule. Aga mis juhtub ikkagi reaalsel inimesel tema sissetuleku ja sellelt võetava maksuga, kas seda on võimalik kahe lausega selgeks teha?

A. Ellamaa

Käesoleva seaduse projektis me nägime ette, et üksikisik ei maksa midagi peale visiidimaksu. Üksikisiku osa selles sundkindlustuses on aga teie määrata, lugupeetud Ülemnõukogu. Mida tähendab see, et toimub sihipärase tervisekindlustusmaksu eraldamine? See tähendab seda, et eelarve kergeneb, tähendab, suur hulk raha ei pea laekuma eelarvesse, vaid laekub haigekassasse otse ja vaat selle jagu peaks siis eelarvesse laekuvate maksude hulk vähenema.

Juhataja

Suur tänu! Johannes Kass.

J. Kass

Aitäh, juhataja! Lugupeetud minister! Tervisekindlustuse maksed on võetud siin nii tööandjate kui ka individuaaltöötajate puhul ikka tuludest, aga talu puhul on lähtunud kogutoodangust, kaubatoodangust – 1,6%. Kas te oskate öelda, miks on kaubatoodangust võetud, kas eeldatakse, et talumehel ei saagi tulusid olema ja pole millegi pealt võtta, või miks? See on ju põhimõtteliselt täiesti teine alus, enam mitte tulude, vaid kaubatoodangu pealt. See on teine peatükk, tervisekindlustuse maks § 4 p. 2. Aitäh!

A. Ellamaa

Taluperede tervisekindlustuse makse puhul on lähtunud eeldusest, et talupere kaubatoodang on keskmelt läbi 32 000 rubla aastas. Meil on keskmine talupere 4-liikmeline ja sel juhul tuleb iga talupere liikme kohta kindlustusmaks 10,7 rbl. kuus, see tähendab, et 7 rubla vähem, kui ülejäänud isikute puhul laekub. Ja Taluliit oli seisukohal, et lähtutaks just talu kaubatoodangust.

Juhataja

Suur tänu! Lembit Arro.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Minu arusaamise järgi ei ole § 4 kooskõlas üksikisiku tulumaksu seadusega. Siin on kirjutatud, et 13% ja seda arvestatakse kõigilt tööandja poolt üksikisikutele makstud summadel ja naturaaltasudelt. Üksikisiku tulumaksu puhul on antud valitsusele õigus teha soodustusi, samuti tehti ka viimasel Ülemnõukogu istungil maksuseaduses muudatusi, kus näiteks viimane puudutas ka suhkrupeedi või söödajuurvilja kasvatamisest saadud tulusid. See aga omakorda paneb peale uue klausli, mis on vastuolus tulumaksuseadusega. Kas ei tuleks sätestada see paragrahv nõndamoodi, et tulumaksust makstakse 13% tervisekindlustuse fondi?

A. Ellamaa

Ei, praegusel hetkel ei ole see vastuolus, praegu maksab tööandja 13% sellest palgafondist, ütleme nii. Nii et üksikisiku tulumaks ei tule selles peatükis arvesse.

Juhataja

Suur tänu! Ants Paju.

A. Paju

Austatud juhataja, lugupeetud minister! Öelge, palun, oma arvamine, mille võrra see seadus muutub inimesekesksemaks? Teiseks: mul on ühe maakonna tutvustav leht siin ees, selles on punkt 10: tervisevõrk. Arste 119,27 kümne tuhande inimese kohta, keskmektöötajaid 269,61 kümne tuhande inimese kohta. Kui nüüd see uus seadus käivitub, mis siis selle tervishoiuvõrgu asemel tuleb?

A. Ellamaa

Tervisevõrk esimesel hetkel ei muutu. Ta hakkab muutuma siis, kui ükskord hakkab tööle kindlustuskassa, kes tegelikult esindab patsiente. Ja selles situatsioonis kujuneb maakonnatasandil, kus tuntakse oma konkreetset olukorda, kohalikku haigestumust, kohalikke vajadusi, välja ka tervishoiuvõrk, mis on just sellele maakonnale vajalik. Noh, me võiks ju seada sihiks, et igas maakonnas oleks 34 arsti 10 000 elaniku kohta, mis on ilmselt täiesti mõttetu lähenemine. Nii et just see oleks vast esimene käik, et maakonna vajadused otsustatakse maakonnas ja linna omad linnas. Ja vastuseks teisele küsimusele. Tuleb taotleda, et iga kodanik oma haigekassa kaudu saaks ka avaldada otsest survet tervishoiuvõrgu kujunemisele.

Juhataja

Suur tänu! Kalju Koha.

K. Koha

Lugupeetud juhataja, lugupeetud minister! Ma esitaksin teile kaks küsimust.

Esimene küsimus on § 5 lõike 6 kohta, mis käsitleb meditsiinitöötajate töös asetleidnud niioelda viga ja sellest tekitatud kahju hüvitamist. Ja siin selgub, et tervisekassal on kaks subjekti, kellega ta suhtleb: firma – haigla, teine aga erapraksisega arst. Ja kui tehakse viga ühe või teise poolt, ka arsti poolt, siis kassa nõuab sisse. Seega on erapraktikaga tegelev arst pisut nagu ebasoodsamas olukorras, talt võetakse kohe nahk maha, ka tervishoiuasutuselt võetakse nahk maha, aga kas tema sellelt arstilt, kes mööda pani, ka nahk maha võetakse? Mind huvitab, kuidas selle asjaga lood on. Kas selle peale on ka mõeldud?

Ja teine küsimus. § 9 lõige 1 on pandud kirja, et nõutakse tööandjalt sisse hüvitused, kui tööandja süül on toimunud õnnetus. Aga mis siis saab, kui tööandja likvideerub? Kui äkki hetkepealt tööandjat pole olemas? Kuidas siis kassa hakkama saab? Aitäh!

A. Ellamaa

Ma alustaksin sellest, kellelt nahk maha võetakse. Eraarsti puhul on selge. Suure raviasutuse puhul ongi meie suur siht see, et iga raviasutus hakkaks ka oma töötajatega suhtlema otseselt majanduskeeles. Sina tegid selle kahju, see on raviasutusele tekitatud kahju ja sina ka selle hüvitad. On selge, et nii mõnigi kord see kahju võib olla sedavõrd suur, et üksik arst seda ei suudagi kinni maksta. See on põhimõtteliselt võimalik, aga selleks on ka vaja arstikindlustust ja see kahtlemata tuleb, nagu igal tsiviliseeritud maal, sest ilma selleta töötada ei saa.

Nüüd § 5, et mis juhtub siis, kui tööandja likvideerub. See on sama probleem, see on kassa risk. Ja kassal kui kindlustusorganisatsioonil peavad olema oma varud, et ta igal juhul saaks hakkama ja saaks välja maksta kõigepealt haigele ja siis ka raviasutusele.

Juhataja

Suur tänu! Alar Maarend, teine küsimus.

A. Maarend

Lugupeetud juhataja, lugupeetud minister! Ma täpsustaksin veel oma küsimust. Tähendab, praegu selle seaduse rakendamisega muutub palgafond ettevõtete jaoks kallimaks, kuna palgafondi pealt läheb see tervisekindlustuse makse. Mis juhtub nende ettevõtetega, kellel palgafondi osakaal kuludes on suur või brutokasum on väike? Näiteks kaubandus, teenindus, ka põllumajandus, kus praegu kasumit peaaegu pole. Kulude struktuur ju sisemiselt muutub. Siis veel küsimus, mis puudutab taluperede makset, millest oli juba juttu. Praegu kehtib taluseadus, selle kehtimine lõpeb varsti, see on üleminekuaja seadus ja talu saab ka üheks normaalseks eraettevõtteks, mida tuleb maksustada samuti, nagu kõiki ettevõtteid maksustatakse. Ja sama käib ka näiteks tegevusloa alusel töötava üksikisiku ja individuaaltöötaja kohta. Nad peavad registreerima eraettevõtjatena. Praegu me tahame selle seaduses ka põlistada üleminekuperioodi niisuguse nurinähtuse, nagu seda on tegevusloa alusel töötamine. Täna!

A. Ellamaa

Ma alustaksin taluperedest ja individuaaltöötajatest. Olen teiega täiesti sama meelt, et need maksuprotsendid, mis siin on esitatud, ei saa sugugi olla igavesed ja tõenäoliselt peab neid küllalt sageli ringi vaatama, olenevalt sellest, kuidas elu läheb. Nii et ma arvan, et põlistada seda maksumäära küll ei ole mõtet, aga vähemalt arvestuslikult peab see meil esimesel hetkel olema, muidu meil ei tekiks üldse ettekujutust, mis hakkab toimuma. Nüüd nendest

ettevõtetest, kus on palgafondi osa tegevuses väga suur. On võimalik, et me teatud hulgal võib-olla vähendada tööjõudu. Me näeme ju praegugi, kus tööjõud istub niisama. Siis on see ka üks stiimul, et rakendada optimaalne hulk tööjõudu. Aga kahtlemata tuleb maksta, ega sellest ei pääse, sest praegusel hetkel sisuliselt osa ettevõtteid parasiteerib teiste arvel. Ühed kasutavad väga palju palgatööjõudu, küllalt suured palgad liiguvad, ja nad elavad nende arvel, kes teevad väikese hulgaga rohkem tööd ja saavad suurt tulu, millest makstakse maksud riigikassasse.

Juhataja

Suur tänu! Jaak Allik, teine küsimus.

J. Allik

Lugupeetud härra minister! Ma nüüd küsin kaks konkreetset asja. Kas riigieelarveliste asutuste – koolid, kultuuriasutused, riigiasutused jne. – palgafondi on kavas suurendada vastavalt siis 13% võrra, et nad suudaksid maksta kassasse tervisekindlustuse maksu? Ja teine – mis toimub honoraridega, nii vabakutseliste kirjanike ja kunstnike honoraridega kui ka kõigi nende honoraridega, mida me ajakirjandusest saame ja mille pealt praegu lihtsalt võetakse 25 protsenti maha? Kas pärast selle seaduse vastuvõtmist võetakse sealt rohkem maha?

A. Ellamaa

Eelarveliste asutuste palgafond loomulikult peab selle võrra suurenema, kuid me peame arvestama seda, et vähemalt tervishoius palgafond samal ajal väheneb. See on üks näide vähemalt. Aga palgafond loomulikult selle jagu suureneb. Nüüd mis puutub honoraridesse, siis juhul, kui te maksate tulumaksu selle pealt, on see maksustatav tulu; aga ma olen täiesti nõus, et võib-olla seda peaks siin seaduses täpsustama, kuidas see täpselt honoraride puhul toimuma hakkab. Ma tunnistan, et see vajab täpsustamist.

Juhataja

Suur tänu! Aavo Mölder.

A. Mölder

Austatud spiiker, lugupeetud minister! Arutades küsimust eile majanduskomisjonis, leidsime, et see on nüüd teine juhul, kus sisuliselt käsitletakse koos nii seaduseelnõu kui ka selle tagatist, mida võiks sisuliselt vaadata ka kahe eraldi küsimusena. Ja ma olen kindlalt

veendunud, et täna saalis olevad saadikud ei mõista veel, milliseid muudatusi see sisuliselt toob ka maksuseadustesse. Põllumajanduse jaoks on see tegelikult sotsiaalmaksu tõstmine 20% võrra – 27 peale, millega kindlasti maasfäär ei ole täna võimeline toime tulema. Mis te arvate sest asjast, et vaadata seda küsimust kahelt seisukohalt, kõigepealt tervisekindlustuse seaduse eelnõu ja teise osana maksuseaduste muudatused?

A. Ellamaa

Jaa. See on täiesti mõeldav, kuid ilmselt on otstarbekas, kui me seda vaatame kogu järgmise aasta eelarve koostamisel.

Juhataja

Suur tänu, hr. minister! Tundub, et Ülemnõukogu liikmetel ei ole rohkem küsimusi. Ma tänan!

Kolleegid, ma paluksin kõnetooli kaasettekandeks sotsiaalhoolduskomisjoni poolt hr. Kalda.

H. Kalda

Austatud spiiker, lugupeetud kolleegid! Käesoleva aasta märtsis Ülemnõukogu otsustas, et tervisekindlustuse seaduse eelnõu esitatakse arutamiseks täiskogule selle aasta mais, kusjuures juhtivaks komisjoniks määrati sotsiaalkomisjon. Põhiettekande esitas üleeile tervishoiuminister ja täna ta vastas küsimustele. Lubage jätkata sotsiaalkomisjoni kaasaruandega. Olgu märgitud, et tervishoiukindlustuse põhimõtteid arutati 6. mail siin saalis diskussioonivormis ja ma arvan, et neil 30 saadikul, kes olid kohal, on küsimus veidi selgem. Ka vabariigi üldsusele on selgitatud seda teemat nii ajakirjanduse, raadio kui ka televisiooni vahendusel. Vajalik on aga küsimust valgustada venekeelses ajakirjanduses. Austatud saadikud, nagu te teate, sotsialismi arendades ei arendatud inimestes peremehetunnet. Nii imelik kui see meile ka ei tundu, tervis kui inimese enda ja riigi suurim väärtus on meil olnud seni väärtustamata. Ja nii nagu iga esemega, millel ei ole väärtust, käiakse ümber hooletult, nii me ka ise, vastavalt viiekümneaastase kasvatus tulemusele, ei hinda tervise väärtust. Kodanik on suurim väärtustest, mille nimel riik tegutseb. Eelduse riigis eksisteerimiseks, riigi arenguks loob kodanike tervis. Selle tagamine peab olema iga isiku, ettevõtja ja riigi ühine huvi. Tervis on kompleksne mõiste, see sõltub inimese eluviisist, tema töö- ja olmeoludest, haritusest, kultuuritasemest, tervishoiu- ja sotsiaalabi korraldusest. Seega näitab rahva tervis selle riigi sotsiaalpoliitilist ja majanduslikku seisundit. Rahva tervist ei saa parandada ainult tervishoiusüsteemisestest muutustega, vaid koostöös inimene-tervishoid-valitsus. Vajalikud

on radikaalsed muudatused tervise väärtustamiseks. Selleks tuleb muuta seniseid sotsiaalpoliitilisi, majanduslikke ja õiguslikke struktuure, et selle kaudu mõjutada inimese suhtumist tervisesse. Senini eraldatakse tervishoiule vahendeid eelarvest, mis liigse ühiskonnastatuse tõttu on ühelt poolt nii üksikisiku kui tööandja võõrandanud tervise kui väärtuse hoidmisest ja teiselt poolt jätnud piisavalt seostamata meediku töötasu tema tegeliku mahu ja kvaliteediga. Üleminek tervishoiu seniselt eelarveliselt finantseerimiselt kindlustusmeditsiini põhimõttele ei ole pisiremont tervishoiukorralduses, vaid muudab oluliselt üksikisiku ja tööandja suhet ja suhtumist tervisesse kui väärtusesse, millel on ka hind. Tuleb kummutada müüt, et meditsiiniabi on tasuta. Tasuta ei saada midagi. Eraldatud eelarvesummad on meie kõigi töötasudest ära võetud osa. Üleminek kindlustusmeditsiinile seob tervishoiu kasutusse tuleva raha täpsemalt tervishoiuasutuste, arstide töömahu ja kvaliteediga. Selle aluseks on tervishoiuteenusele reaalse hinna kujunemine ja määramine. Hind hakkab sõltuma meediku töö kvaliteedist, arstide-õdede teadmistest, oskustest, kasutatavast diagnostika- ja raviaparatuurist, haigetele võimaldatavatest tingimustest. Sotsiaalkomisjoni arvamus eelnõu kohta on positiivne, kuid on siiski mõningaid probleeme, mida tahaks esile tõsta. Esiteks: kuigi eelarveline tervishoiukorraldus ei ole andnud meile kõigile, nii abivajajatele kui tervishoiutöötajatele soovitud tulemusi, peab enne vana süsteemi täielikku lammutamist olema veendunud uue funktsioneerimises. Ka on mõningane kahtlus, kas meie rahval, keda on usinasti kasvatatud ligi viiskümmend aastat nõukogulikuis vaimus, on nii palju usku, ausust ja head tahet, et suudaksime kõiki seadusesätteid täita alates tuleva aasta algusest. Aga kui arvestada, et turumajanduse tingimustes käib kõik ostu-müügi põhimõttel, siis ka tervisekindlustuses on see põhimõte omal kohal. Seetõttu oleks väga oluline, et teie, lugupeetud saadikud, kui te olete nõus seadust vastu võtma, teeksite seda veel enne suvepuhkust. Seega saaks tervishoiuministerium võimaluse kõik üleskerkivad küsimused lahendada ning täiendavad dokumendid, hoolsalt ja vajaliku tähelepanuga ette valmistada. Teiseks: et käivitada tervishoiu eest maksmine tervisekassa kaudu, peab viimasel olema tuleva aasta alguseks mingi kindel summa, sest seaduseelnõu järgi laekuvad maksumaksjatelt esimesed summad alles järgmise kuu 20-ndaks. Seega jaanuari-veebruarikuus tervisekassad ei saa veel täiel määral funktsioneerida, neil puudub rahaline reserv. Arvan, et see on lahendatav, kuna eelarveline laekumine peaks nagnii toimima. Kolmandaks: sotsiaalkomisjonis, aga ka eilsel ühisel istungil majanduskomisjoniga jäi kõlrama mõte, et siiski peaksid tervisekassasse laekuvad maksud osaliselt tulema ka isiku, mitte ainult tööandja käest. See annaks kiiremini soovitud tulemuse, sest kahjuks ainult väljaantud raha paneb mõtlema, milleks see läheb ja kas siin saaks väiksemate kulutustega toime. Summa

võiks olla näiteks 9% tööandjalt ja 4% töövõtjalt. Loodan, et seaduseelnõu autorid enne teist lugemist rehkendavad välja olukorra, mis sellisel juhul tekiks maakondade maksumajanduses. Ka võiks iga-aastaselt eelarve kinnitamisel määrata need vastavad protsendid. Neljandaks: oleme arvamusel, et tervisekindlustusseaduse rakendamisel tekib olukord, kus senini sisse kirjutamata, seega seadusi eiravaid isikuid kaudselt sunnitakse legaliseeruma, sest tervisekassa maksab ainult nende nimekirjas olevate elanike ravi- ja teised tervisele tehtud kulud ja nimekirja saab võtta ainult elukoha järgi. Seega partisanina elades ja töötades oleks haigestumine asjaosaliselt täiesti ebasoovitav ka majanduslikult. Selguse mõttes võiks eelnõu 3. paragrahvis olla märgitud, et tervisekassa võib moodustada ka omavalitsuse madalamas lülis kui maakond, kui selleks saavutatakse maakonna, kohaliku omavalitsuse ja territooriumil asuvate tervishoiuasutuste vahel kokkulepe. Näiteks vallas või siis maakonna alluvusega linnas, näiteks Otepääl, miks mitte?

Mõni sõna visiidimaksust. Visiidimaks on kindlasti vajalik. See legaliseeriks praegused mitteametlikud pistised meedikutele, kuna tõeline töömees saaks täiendava palgalisa, mittehinnatud meedik aga mitte. Kui te mäletate, siis siin diskussioonil Rapla abimaavanem kinnitas, et neil arstide lisatasu kõigub 16 kuni 420 rublani kuus. Visiiditasu peab hõlmama iga külastust ja olema ühesugune kõigi, kaasa arvatud ka velskrite vastuvõtul. Niinimetatud riskirühmadele võiks välja töötada tagasimakseks kompensatsioonisüsteemi kas või Rapla maakonna näitel. Seega tekiks meediku ja haige vahel normaalsem suhe, ja valides arsti, loodab ja ühtlasi nõuab haige enda suhtes suuremat tähelepanu.

Lugupeetud kolleegid, sotsiaalkomisjon on seisukohal, et tervisekindlustuse seaduse eelnõu on üldiselt mõistetav. Loomulikult on veel vaja viimistlust. Teie ettepanekud on teretulnud. On palve, et neid tehtaks ikka õigeaegselt reglemendi järgi, sest vastasel juhul läheb seaduseelnõu üle otsustamise lõppfaasis liigseks kiirustamiseks. Loodan, et seaduseelnõu autorid võtavad arvesse nii saadikute, ekspertide kui ka teiste arvamusi, viimistlevad seda ja järgmiseks lugemiseks on see seadusena vastuvõtmiseks küps. Aitäh!

Juhataja

Kas on küsimusi? Ei ole. Suur tänu, härra Kalda. Nagu öeldud, kolleegid, praegu toimus esimene lugemine. Komisjoni seisukoht on positiivne, ükski saadikurühm ei ole esitanud nõuet seaduseelnõu tagasi lükata. Kas loeme esimese lugemise lõppenuks? Loeme lõppenuks.

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ajutise töö- ja kodukorra osalise muutmise ja täiendamise kohta

Juhataja

Suur tänu! Lugupeetud kolleegid! Eelmisel istungjärgul me katkestasime ajutise töö- ja kodukorra muudatuste arutelu. Te mäletate, et me kuulasime ära ettekande, millega esines meie ees härra Valeri Kois ja esitasime temale hulgaliselt küsimusi. Me kuulasime ära ka õiguskomisjoni kaasettekande, mille esitas proua Liia Hänni. Ka temale esitasime hulgaliselt küsimusi. Ning pidasime läbirääkimisi. Küsime Valeri Koisilt, kas on soovi teha lühiresüme oma ettekandest. Kui on, palume kõnetooli.

V. Kois

Lugupeetud kolleegid! Ma arvan, et üksikasjalikumalt räägib nendest ettepanekutest lugupeetud Liia Hänni. Mina tahaksin peatuda kahel probleemil, mida pean tähtsaks. Kõigepealt Jaak Alliku ettepanekust, mis kõlas umbes nii, et võtame vastu kõik punktid, mis räägivad valitsuse errumineku korrast, aga jätame puutumata praeguse hääletamise korra selles küsimuses ning otsustame iga kord eraldi, kas teeme seda salajase või avaliku hääletamisega. Et see on põhimõtteline küsimus, siis isiklikult mina sellega nõus ei ole. Valitsusele usaldamatuse avaldamise korra kindlaksmääramine ei olnud põhieesmärk. Põhieesmärk oli korraldada parlamentlikult meie töö Ülemnõukogus. Kui meil jääb kehtima selline ebamäärane võimalus hääletamisel, siis ei teki meil kunagi kindlaid tugevaid fraktsioone kõigest sellest tulenevate tagajärgedega. Sellepärast palun toetada seda kontseptsiooni, mis oli seaduseelnõus.

Teiseks tahaksin rääkida probleemist, mis on seotud hääletamisel nõutava absoluutse või suhtelise häälteenamusega. Mulle näib, et sellega me loome valitsuskoalitsiooni ja opositsiooni vastandamise võimaluse, ent tegelikult see nii ei ole ja ei tahaks, et see probleem edaspidi sellise kuju võtaks.

Tahan öelda, et minu konkreetne ettepanek absoluutse häälteenamuse kohta hääletamisel ja selle nõudmine ei lähtu mitte ainult oma kogemustest, vaid ka maailmapraktikast. Nii näiteks on Saksamaa põhiseaduses kirjas, et valituks osutub isik, kes on valitud Bundestagi liikmete häälteenamusega. Sama nõue on ka Hispaania konstitutsioonis. Järelikult ei ole see mitte erakorraline juhtum. Meie olukorras on see minu meelest eriti vajalik, sest esiteks annab see võimaluse moodustada valitsus mitte äärmustest lähtudes, vaid koalitsiooni alusel.

Vastupidisel juhul aga – et esitatud valitsuse koosseis läbi ei läheks – on vaja, et saadikud siin hääletaksid ja ei-sõna ütleksid. Oleme kõik pärit totalitaarsest režiimist ja ei on raskem öelda kui erapooletuks jääda. Ma arvan, et meie oludes on minu ettepanek siiski vastuvõetavam. Vähemuse valitsus on ilmselt vastuvõetav tsiviliseeritud maadele, nagu siin hiljuti rääkis härra Oviir. Me aga alles hakkame nende hulka jõudma. Võib-olla oleks siiski õigem säilitada selleks üleminekuperioodiks meile harjumuspärasem hääletamise kord.

Ja lõpuks, kellele on kasulik see seaduseelnõu? Vaevalt võib teha otsuse, et see on kasulik ainult selle algatajaile. Mulle näib, et praeguses situatsioonis on see eelkõige kasulik praegusele valitsuskoalitsioonile ja peale selle ka parlamendi saadikuile, sest pärast selle seaduseelnõu vastuvõtmist omandab iga hää, iga saadik suurema kaalu kui seni. See oleks minu poolt kõik. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu, härra Kois. Ma küsin ka kaasettekandjatelt, kõigepealt proua Liia Hännilt, kas on ka soovi teha veel lühiresümeed oma kaasettekandele. Kas Jaak Allik soovib oma kaasettekandele midagi praegu juurde lisada? Või soovib hiljem lõppsõna öelda? Ei soovi. Kolleegid, läbirääkimised jätkuvad. Ei ole sõnavõetusoove? Kas võime läbirääkimised lugeda lõppenuks? Siis kutsume kõik jõud saali ja otsustame. Kohal on 75 rahvasaadikut, puudub 29. Kolleegid, ma väga palun, katsume selle päevakorraküsimuse arutamisest aktiivselt osa võtta. Tegemist on olulise tähtsusega otsusega. Ma värskendan teie mälu. On ära kuulatud ettekanded, kõik esitatud küsimused. On esitatud ka parandusettepanekuid. Sõnasoovijaid ei ole. Ma panen Ülemnõukogule ette lõpetada läbirääkimised. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised kõnealuse päevakorrapunkti teemal? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 66 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 4 on erapooletud. Läbirääkimised lõpetatakse.

Kolleegid, me kuulame ära nüüd lõppsõnad ettekandjatelt, siis palutakse rahvarindelaste poolt vaheaega enne parandusettepanekute hääletamist 7 minutit. Kas Valeri Kois soovib ka veel lõppsõna või on kõik ära öeldud? Seda lugesin mina veel ettekande jätkuks. Kuid mõtted on selgelt välja öeldud. Ma paluksin kõnetooli Liia Hänni. See on lõppsõna, siis me tutvustame parandusettepanekuid. Ja kui Jaak Allik soovib, siis saab sõna ka tema.

L. Hänni

Lugupeetud juhatus, austatud kolleegid! Mäletatavasti eelmine kord oli rida sõnavõtte otsuse eelnõu kohta ja samuti laekus kirjalikke parandusettepanekuid. Vahepeal õiguskomisjon oma

koosolekul arutas ettepanekuid hr. Koisi juuresolekul. Osa paranduste suhtes me jõudsime seisukohale neid mitte arvestada, osa tuleb teie ette tuua ja hääletusele panna. Enne seda, kui me jõuame hääletuseni, ma lihtsalt tutvustaksin teile, mis laadi on need parandusettepanekud. Kõigepealt § 20, kus on sätestatud, kes võivad algatada umbusaldusavalduse valitsusele, on hr. Junti teinud ettepaneku jätta välja punkt a: et see võib toimuda Ülemnõukogu Presiidiumi ettepanekul. Ja hr. Kask teeb ettepaneku jätta välja ka punkt b: et see võiks toimuda kolme saadikurühma ettepanekul. Seega nende ettepanekute kohaselt peaks umbusaldusavalduse algatamise õigus kuuluma vähemalt 1/5 Ülemnõukogu liikmetele. Siis on rida parandusettepanekuid laekunud hr. Fjukilt. Kõigepealt § 20 p. 2 kohta lg. 2, kus on sätestatud, et umbusaldusavaldust ei saa samad inimesed algatada enne 10 nädala möödumist. Hr. Fjuk teeb ettepaneku, et see aeg oleks 20 nädalat. § 20 p. 5 kohta teeb hr. Fjuk ettepaneku, et Ülemnõukogu Presiidium nimetab valitsuse esimehe kandidaadi ühe nädala jooksul, mitte kahe nädala jooksul, nagu on ette nähtud praeguses eelnõus. Samuti § 20 punktis 7 teeb hr. Fjuk ettepaneku see lõik välja jätta, et peaministri kandidaat ei saa esitada palvet pikendada valitsuse moodustamiseks ettenähtud aega 1 nädala võrra, õiguskomisjon arutas hr. Fjuki ettepanekuid, kuid ei leidnud neid olevat piisavalt põhjendatud. Kõige keerulisem küsimus on ilmselt see, milline on hääletamise kord valitsusele umbusalduse avaldamisel ja uue valitsuse ametisse nimetamisel. Hr. Allik teeb ettepaneku jätta hääletamise kord reguleerivad sätted sellest eelnõust välja, kuna need on sätestatud meie teistes dokumentides, nimelt meie ajutises töö- ja kodukorras ning reglemendis. Aga juhul, kui Ülemnõukogu seda ei aktsepteeri, teeb hr. Allik ettepaneku eraldi panna hääletamisele küsimus sellest, et hääletamine on avalik nii umbusalduse avaldamisel kui ka valitsuse ametisse kinnitamisel. Nii et praegu nende ettepanekute kohaselt on meil mitmeid variante, mida on vaja Ülemnõukogus otsustada, ja samuti tuleks ka otsustada need punktid, mis on alternatiivsetena juba eelnõusse sisse kirjutatud. Ja samuti juhib hr. Allik tähelepanu sellele, et tema arvates peaks absoluutse häälteenamuse muutmise otsustuse Ülemnõukogu tegema 53 häälega. Need on ettepanekud.

Juhataja

Suur tänu, pr. Hänni. Mul on niisugune ettepanek, et paneme nad siis kõik sellisesse järjekorda, nagu me paneme ka Ülemnõukogus hääletamisele. Ja paluks siis mulle abiks olla. Suur tänu! Kas Jaak Allik soovib lõppsõna? Palume!

J. Allik

Lugupeetud härra juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma ainult sellepärast, et arutelu oli juba pikemat aega tagasi ja paljusid kolleege võib-olla saalis ei olnud. Ma nüüd ütlen selle põhimõttelise probleemi, mille ma tõstatasin ja mida paluks praegu ka hääletamisel arvestada. Nimelt kui me muudame alternatiivhääletuse käigus erinevate variantide vahel selle otsuse sees neid sätteid, mis on reglemendis ning ajutises töö- ja kodukorras juba fikseeritud, siis me peame muutma ka neid reglemendi ning ajutise töö- ja kodukorra punkte. See aga vajab omakorda 53 häält ja me võime sattuda patisituatsiooni. Ja teine asi, mida pr. Hänni juba nimetas: et samasse olukorda me satume siis, kui muudame absoluutse häälteenamuse nõuet lihthäälteenamusega. Ise me võime siis seda vajalikku otsust üldse mitte vastu võtta, mis oleks kurb. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! See on tõesti nii. Kolleegid, me kuulutame 7-minutilise vaheaja. Ja siis kõik kui üks mees saali. Ma paluksin mitte hiljaks jääda.

V a h e a e g

Juhataja

Kohal on 78 rahvasaadikut, puudub 26. Ma paluksin nüüd kõnetooli endale appi pr. Liia Hänni.

L. Hänni

Lugupeetud kolleegid, hakkame siis järjest neid ettepanekuid läbi vaatama.

Kõigepealt § 20 alapunkt a. Ma ütleksin veel nii palju, et siin on ka mõningane redaktsioon toimunud. a, b, c – sellist jaotust meil eelnõudes ei ole enne kasutatud, sellepärast on ka siin need punktid nummerdatud: 1, 2, 3. Alapunkt 1 seega. Hr. Junti teeb ettepaneku jätta see alapunkt välja.

Juhataja

Suur tänu! Kas Ülemnõukogu mõistab hr. Junti parandusettepanekut? Mõistab. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Arvo Junti parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku soolt on 31 rahvasaadikut, vastu 30, erapooletuid on 9. See ettepanek leidis toetust.

L. Hänni

Järgmine ettepanek puudutab § 20 punkt 1 alapunkti 2, endine d. Härra Peet Kask teeb ettepaneku jätta siia "vähemalt kolme Ülemnõukogu saadikurühma nõudmisel".

Juhataja

Kas Ülemnõukogu mõistab härra Kase ettepaneku sisu? Mõistab. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Peet Kase parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 34 rahvasaadikut, vastu 33, erapooletuid 4. See ettepanek leidis toetust.

L. Hänni

Järgmine on hr. Kassi ettepanek. Hr. Kass teeb ettepaneku täiendada § 20 p. 3 lauseosaga: kes annab selle arutusele Ülemnõukogule. Ma loeksin kogu redaktsiooni siis ette, nagu hr. Kass seda soovitab. "Valitsuse esimehel, peaministril on õigus ainuisikuliselt otsustada valitsuse ministrite kabineti volituste mahapaneku üle, teatades sellest Ülemnõukogu Presiidiumile, kes annab selle arutusele Ülemnõukogule." Ma ütlesin veel, et õiguskomisjon seda ettepanekut ei toetanud, sellepärast et valitsusel on voli otsustada oma ameti mahapaneku üle iseseisvalt.

Juhataja

Kas Johannes Kassi parandusettepanek on mõistetav? Panen hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Johannes Kassi parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 1 rahvasaadik, vastu on 54, erapooletuid on 20. See ettepanek ei leidnud toetust.

L. Hänni

Ja nüüd asume hr. Fjuki ettepanekuid hääletama. Neid on terve hulk. Õiguskomisjon arutas neid, kuid ma ütlesin, et me ei jõudnud siin seisukohale, et nad oleksid piisavalt põhjendatud. Seetõttu tuleb meil siin hääletada.

Juhataja

Üks hetk, Liia Hänni. Ettekandjal on küsimus. Valeri Kois.

V. Kois

Aitäh! Mul on küsimus. Asi on selles, et me muutsime § 20 1. punkti, jättes Ülemnõukogu Presiidiumi ilma õigusest tõstatada küsimus valitsuse erruminekust. Ma ei tea, kuidas see

sobib kokku ülejäänud punktidega, milles me ikkagi jätame võimaluse määrata uus pretendent jne. Mulle näib, et see lõhub täielikult selle seaduseelnõu loogika, ja mul on konkreetne ettepanek panna see punkt veel kord hääletusele. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Ei, seda me praegu teha ei saa.

L. Hänni

Siin on vist diskussioon praegu kohatu.

Juhataja

Jah, jätkame parandusettepanekutega.

L. Hänni

Hr. Fjuki esimene parandusettepanek puudutab § 20 p. 2 teist lõiku, kus on öeldud, et umbusalduse avaldamist ei tohi algatada enne 10 nädala möödumist. Ettepanek on selle asemel panna: enne 20 nädala möödumist.

Juhataja

Kas Ignar Fjuki parandusettepaneku sisu on mõistetav? Võime hääletusele panna? Panen. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Ignar Fjuki parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 5 rahvasaadikut, vastu 55, erapooletuid 15. See ettepanek ei leidnud toetust.

L. Hänni

Järgmine ettepanek on § 20 p. 5 kohta ja hr. Fjuk teeb ettepaneku, et Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidium nimetab hiljemalt ühe nädala jooksul pärast valitsuse tagasiastumist uue valitsusjuhi kandidaadi. Eelnõus on kahe nädala jooksul, nii et aega on poole võrra lühendatud.

Juhataja

Kas Ülemnõukogu mõistab Ignar Fjuki teist parandusettepanekut? Mõistab. Panen hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Ignar Fjuki teise parandusettepaneku poolt?

Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 4 rahvasaadikut, vastu on 65, erapooletuid on 7. Teine parandusettepanek ei leidnud toetust.

L. Hänni

Järgmine parandusettepanek, mis on laekunud hr. Fjukilt, puudutab § 20 p. 7. Ja ettepanek on p. 7 üks lõik välja jätta. See lõik oli siis selline, et Ülemnõukogu peaministri kandidaat võib paluda pikendust 1 nädala võrra valitsuse moodustamiseks.

Juhataja

See on kolmas parandusettepanek. Kas Ülemnõukogu mõistab?

L. Hänni

Ma loen selle lõigu ette, mida hr. Fjuk teeb ettepaneku välja jätta. Ja see lõik on selline: "Juhul, kui valitsuse esimehe, peaministri kandidaat ei ole kahe nädala jooksul esitanud Ülemnõukogule ametisse määramiseks valitsuse ministrite kabinetti, võib Ülemnõukogu Presiidium valitsuse esimehe, peaministri kandidaadi palvel pikendada valitsuse esitamise tähtaega 1 nädala võrra." Hr. Fjuk teeb ettepaneku see lõik välja jätta.

Juhataja

Kas Ülemnõukogu mõistab? Mõistab. Panen hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Ignar Fjuki kolmanda parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 2 rahvasaadikut, vastu on 62, erapooletuid on 10. See ettepanek ei leidnud toetust.

L. Hänni

Nüüd ma ütlen vahepeal ühe olulise redaktsioonilise paranduse, mis on lihtsalt selle eelnõu trükkimisel vahele jäänud. Nimelt p. 7 lg. 2 lisandub lõigu lõppu "ühe nädala jooksul". See tähendab, Ülemnõukogu Presiidium esitab uue valitsuse esimehe kandidaadi ühe nädala jooksul, kui eelmine ei ole suutnud valitsust moodustada. See ei ole parandusettepanek, see on redaktsiooniline ettepanek, mis on tingitud sellest, et trükkimisel on välja jäänud üks osa.

Juhataja

Ülemnõukogu sai aru? Seda ei pea hääletama. Kas Heldur Peterson ei saanud aru?

H. Peterson

Lugupeetav juhataja, ma sain aru küll, aga siis peaks olema igal pool redaktsioonis ühtemoodi – peaministri kandidaat. Seal eelmises punktis oli juttu ka peaministrist.

L. Hänni

Siin on peaministri kandidaat. Ka eelmises punktis on juttu peaministri kandidaadist.

H. Peterson

Siis oli suuline eksitus.

L. Hänni

Võib-olla. Palun vabandust.

Juhataja

See on fikseeritud, kui te vaatate. Sellega on kõik asjad korras. Palun jätkame.

L. Hänni

Järgmine härra Fjuki ettepanek puudutab § 20 p. 9 ja ettepanek on selles, et kümne nädala asemel anda kuus nädalat aega valitsuse moodustamiseks.

Juhataja

Kas Ülemnõukogu mõistab Ignar Fjuki neljanda parandusettepaneku sisu? Mõistab. Panen hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Ignar Fjuki neljanda parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 1 rahvasaadik, vastu on 64, 12 on erapooletuid. Neljas parandusettepanek ei leidnud toetust.

L. Hänni

Järgmine parandusettepanek on Jaak Allikult. Ja ettepanek on järgmine: võtta eelnõust välja kõik sätted, mis reglementeerivad hääletamise ja otsustamise korda neis küsimustes, ja lähtuda selles osas ajutises töö- ja kodukorras ning reglemendis normeeritust. Selle ettepaneku kohaselt tuleks välja jätta § 20 p. 2 säte "Hääletamine on avalik". Samuti § 20 p. 8: "Valitsus määratakse ametisse avalikul hääletamisel" ja ka variandid 1 ja 2 samas punktis ning § -s 21 variandid 1 ja 2 jääksid siis hääletamata, kui me Jaak Alliku parandusettepaneku vastu võtame.

Juhataja

Kolleegid, Jaak Allik oma lõppsõnas mainis asjaolusid, mida tuleb silmas pidada. See on minu kommentaar, ma palun vabandust. Panen hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Jaak Alliku parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 39 rahvasaadikut, vastu 35, erapooletuid on 4. Jaak Alliku parandusettepanek leidis toetust.

L. Hänni

Sel juhul on kõik parandusettepanekud ammendatud. Alternatiive enam hääletada ei tule.

Juhataja

Kolleegid, kas on kõikide parandusettepanekud arvesse võetud? Ei ole unustatud kellegi oma? Tundub, et ei ole. Kõigepealt me kuulame Hillar Ellerit. Siis Arvo Junti.

H. Eller

Lugupeetud kolleegid, kuna me hääletasime § 20 lg. 1 välja 1. ja 2. alapunkti, siis me peame tegema ka parandused teises lõikes, kus me viitame nendele punktidele. Tähendab, et enne kui me läheme hääletama, me peaksime maha kriipsutama § 20 lg. 2 viite lõike 1 punktidele b ja c.

L. Hänni

Loomulikult tulenevad mõned redaktsioonilised parandused nüüd meie hääletuse tulemustest.

Juhataja

Täiesti õige.

L. Hänni

Siin on mõned teised redaktsioonilised parandused ka veel, näiteks pealkirjast on spetsialistid soovitanud välja jätta "kodukorra täiendamise kohta", et oleks ainult "kodukorra muutmise kohta". Samuti viites "Eesti NSV Teatajale" (viide, mis on preambulas), siia lisandub viide "Riigi Teatajale", 1990, nr. 2. See on ka siin praegu välja jäänud. Nii et need on redaktsioonilised parandused. Aga neid me ei pea siin hääletama.

Juhataja

Suur tänu! Arvo Junti täpsustab asjaolusid.

A. Junti

Lugupeetud juhataja, enne lõpphääletamist ma palun rahva-keskfraktsiooni nimel 4 minutit vaheaega.

Juhataja

Selge. Valeri Kois.

V. Kois

Täna! Teen ettepaneku, et vaheajal kõik fraktsioonid koguneksid ja arutaksid võimalust see seaduseelnõu maha võtta, sest pärast selle paranduse tegemist on ta igasuguse mõtte kaotanud. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Tõnu Anton.

T. Anton

Õiguskomisjoni nimel palun teha väike vaheaeg, 5 minutit. Palun, et sellel vaheajal toimuvast õiguskomisjoni istungist võtaksid võimalusel osa ka hr. Kois ja hr. Allik. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kalju Koha.

K. Koha

Härra juhataja, pärast neid hääletamisi ma paluksin nendel komisjonidel ja autoritel minule selgitada, kas § 2 lõige 2 need volitused ikka loetakse lõpetatuks. Ma reglemendist ei oska seda praegu välja lugeda, mis seal veel kehtib. Palun selgitada siis mulle, mismoodi ikkagi asi on. Aitäh!

Juhataja

Vaheaeg 5 minutit.

V a h e a e g

Juhataja

Kohaloleku kontroll. Kohal on 74 rahvasaadikut, puudub 30. Kolleegid, katsuge nüüd mõista, et kogu aeg räägivad ainult asjaosalised ja antud juhtumil õiguskomisjon. Tõnu Anton.

T. Anton

Õiguskomisjon otsustas möödunud vaheajal häälteenamusega, et arutatava otsuseprojekti kaasautorina võtab komisjon selle tagasi. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, kell on 17.52. Kas alustame uut päevakorrapunkti või lõpetame täna? Lõpetame. Homme istungi algus kell 10.00. Alustame Narva vabamajandustsooniga. Tänaseks head õhtut!

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

41. ISTUNGJÄRK

NELJAS ISTUNG

23. mai 1991

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere hommikust, kolleegid! Alustame 41. istungjärgu viimast istungit. Kontrollime kohalolekut. Kohal on 79 rahvasaadikut, puudub 25. Kolleegid, minule andis märku Ülemnõukogu liige Arvo Junti, et ta soovib üle anda Ülemnõukogule kas seaduseelnõu või otsuse-eelnõu.

A. Junti

Lugupeetud Ülemnõukogu liikmed, mul on üle anda rahva-keskfraktsiooni nimel eelnõu, kuid kasutades võimalust, ma annan üle ka rahva-keskfraktsiooni ettepaneku Ülemnõukogu 42. istungjärgu päevakorra kohta. Nimelt rahva-keskfraktsioon teeb ettepaneku võtta 42. istungjärgul päevakorda eraldi küsimustena õigusvastaselt võõrandatud omandi pärijate ringi määratlemine esiteks, omanike registri koostamiseks, teiseks, munitsipaliseerimiseks ja kolmandaks – õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise ja kompenseerimise korra

sätestamiseks. Ühtlasi peab rahva-keskfraktsioon vajalikuks, et nimetatud eelnõud esitataks ainult koos rakendusmehhanismi näitamisega.

Ja nüüd seaduseelnõu. Rahva-keskfraktsioon esitab juhatusele seaduseelnõu vara omandivormi muutmise ning loodusvarade kasutamisest. See seisneb selles, et seadusega keelustada, õigemini võtta kontrolli alla kolhooslik-kooperatiivsete organisatsioonide ja sovhooside põhivahendite hulka kuuluva vara senini toimuv erastamine ning samuti nende organisatsioonide maadel oleva metsa raie ning maavara kaevandamine, mis anda seejärel vabariigi valitsuse ja külanõukogude ning vallavolikogude kontrolli alla ning kehtestada ka vastavad sanktsioonid rikkumiste eest. Aitäh!

Narva vabamajanduspiirkonna moodustamise kohta

Juhataja

Head kolleegid, nagu me oleme välja kuulutanud, on ettepanek tänast istungit alustada 4. päevakorrapunktist. See puudutab Ülemnõukogu otsust Narva vabamajanduspiirkonna moodustamise kohta. Kui te mäletate, seda teemat me oleme arutanud, oleme ära kuulanud ettekanded, esitanud küsimusi ettekandjatele ja pidanud läbirääkimisi. Meil oli töös viis alternatiivset otsuse-eelnõu. Ma teen ettepaneku ettekandjatele ja ka kaasettekandjatele, kui nad soovivad, teha lühiresümee oma ettekandest, et värskendada meie mälu või vajaduse korral tuua juurde uusi momente. Esimesena teen ma ettepaneku valitsuse esindajale. Kas valitsuse esindaja soovib sõna? Palun, hr. Leimann, kõnetooli!

J. Leimann

Austatud juhataja, lugupeetud saadikud! Õige mitu nädalat on mööda läinud, kui ma valitsuse esindajana kandsin ette kaalutlused, mille põhjal valitsus võttis vastu veebruaris vastavasisulise määruse, koostas teesid Narva vabamajanduspiirkonna kohta ja esitas Ülemnõukogule ettepaneku võtta seisukoht selle temaga tõsisemaks tegelemiseks lähitulevikus. Vahepeal on palju uusi probleeme üles kerkinud. Ma ütlesin, laiemaid ja tõsisemaid probleeme kui Narva vabamajanduspiirkonna moodustamine või mittemoodustamine. Ma mõtlen siin lepingut 9+1 või täpsemalt seda informatsiooni, mis käsitleb neid tingimusi, kus me peame elama hakkama, kui me liidulepinguga ei ühine. Ja valitsus on tegelnud rohkem meie lähituleviku probleemidega. Oleme teinud arvutusi meie ressursivajaduse kohta, meie ekspordipotentsiaali kohta jne. Ja selle kontekstis ei näi idee

Narva vabamajandustsoonist sugugi kehvemas valguses, kui me ta esitasime mõni nädal varem.

Nähtavasti on edaspidigi meil vaja arvestada, et majandus peab olema küllalt paindlik, küllalt mitmekesine. Me võime diferentseeritult läheneda eri majandusharudele, ka eri piirkondadele, et tõsta majanduse kui terviku paindlikkust edu saavutamiseks või teatud positsioonide säilitamiseks nendes eriolukordadest, mis meid ees ootavad. Me oleme ka analüüsinud, kuidas käitatakse Narvas, kuivõrd meie seadusi täidetakse ja kuivõrd ei täideta. Pilt on kokkuvõtlikult selline, et enamikku seadusi, enamikku valitsuse määrusi, korraldusi täidetakse, kuid on ka selliseid, mille täitmises esineb puudujääke. Me oleme analüüsinud ka, kuidas käib Narva ettevõtete rahvusvahelistumine. Siingi on saavutatud viimastel nädalatel teatud edu. Siin saalis viibib Narva Direktorite Nõukogu esimees hr. Tšoptšits, kes võiks sellest ülevaate anda. Igal juhul initsiatiiv ja hea tahe saavutada edu välismajandustegevuses on paljudes ettevõtetes olemas. Kaaludes kõiki poolt- ja vastuargumente, mõistes rahva muret, mõistes neid paljusid kirju, mida on saanud valitsus, Ülemnõukogu, ajakirjandus, ma siiski arvan, et sellele suunale ei ütlemine oleks vale. Me peame heatahtlikult, aga kontrollivalt seda protsessi edendama, siduma edaspidigi meie ühised sammud selles suunas Narva käitumisega, lojaalse käitumisega Eesti Vabariigi seaduste kohaselt. Ma arvan, et me peaksime siiski andma Narvale võimaluse, kohustama asjatundjaid süvendatult tegelema erimajanduspiirkonna üksikasjadega ja tulgem selle küsimuse juurde tagasi mõne aja pärast jälle parlamendi tasemel, et siis lõplikult otsustada. Ma tänan!

Juhataja

Suur tänu, hr. Leimann. Tundub, et on vähemasti üks küsimus. Koit Raud.

K. Raud

Lugupeetud ettekandja! Määruse punkt 7 ütleb, et 20. märtsiks s.a. pidi olema läbi töötatud terve rida küsimusi, ja nagu sellest punktist aru võib saada, üsnagi konkreetselt. Kas te võiksite selle töö tulemusi tutvustada ka Ülemnõukogule? Aitäh!

J. Leimann

Need küsimused on esimeses lähenduses läbi töötatud, kuid ma rõhutan, ainult esimees lähenduses, sest kuna asi võttis sellise poliitilise pöörde, siis muidugi asjaosalised, kes pidid neid küsimusi läbi töötama, praktiliselt katkestasid töö nende kallal. Käib pigem teoreetiliste seisukohtade läbiarutamine, vastava materjali kogumine. Ma arvan, et mul võtaks palju aega

neid esialgseid seisukohti detailselt tutvustada. Need on mul siin kirjalikult olemas, need on valitsusele üle antud 6 leheküljel.

Juhataja

No küsija seda vast ei nõua. Suur tänu! Palun, veel on küsimusi, hr. Leimann. Kalju Koha.

K. Koha

Lugupeetud juhataja, lugupeetud härra minister! Mul on selline küsimus. Määrus 35 18. veebruarist – kas see määrus töötab ja kas ta toimib? Ja konkreetselt määruse p. 5 – kas seda järgitakse, täidetakse? Millised on teie andmed selle kohta? Aitäh!

J. Leimann

Määrus põhimõtteliselt kehtib, kuid ei ole andnud veel mingeid erilisi tulemusi, sest põhiidee on selles, et Narva ettevõtted on võimalik vabastada teatud maksukohustustest või leevendada neid maksukohustusi, kui nad saavutavad teatud edu välismajandustegevuses. Senini I kvartali andmete põhjal on ainult kolm ettevõtet, need on siis Kreenholmi Manufaktuur, koondis "Narova" ja Kroomnahatehas, eksportinud ja teeninud valuutat. Kõik teised ettevõtted alles otsivad välispartnereid, kavandavad oma välismajandustegevust. Kreenholmi Manufaktuur kui ainus suurem eksportöör on juba ühe varasema, mitu aastat tagasi vastuvõetud määrusega vabastatud valuuta sundmüügist või täpsemalt öeldes valuutaeraldistest. Tol ajal nimetati seda niiviisi. Nii et praktiliselt see määrus ei ole veel jõudnud tööle hakata.

Nüüd punkt 5. Ma põgusalt juba ütlesin, et seda kontrolliti ja ettevõtetele seaduste rikkumise pärast nimetamisväärseid pretensioone ei ole. Näiteks Hinnaamet uuris olukorda ja tuvastati, et Narva linnas paiknevad ettevõtted ja organisatsioonid juhivad üldjuhul oma majandustegevuses Eesti Vabariigis kehtivatest hinnakujundusalastest normidest, normatiivaktidest, kuigi esineb ka nende eiramist. Nii on kontrollimisel fikseeritud hinnarikkumisi Narva Ehitusmaterjalide Kombinaadil, Narva Naftabaasil ja mitmetel kooperatiivsetel ettevõtetel. Ma julgen öelda, et rikkumine on umbes samal tasemel, nagu see kahjuks on ka mõnes muus piirkonnas. Maksuameti analüüs näitas, et Narva linna ettevõtted ja organisatsioonid maksavad makse põhiliselt Eesti Vabariigi seaduste järgi, välja arvatud ettevõtte "Baltijets" ja väikeettevõtte "Pribaltijets". Ma võin seda loetelu jätkata. Nii et muidugi on rikkumisi, kuid ettevõtete tasemel siiski meie andmetel küllalt vähe.

Juhataja

Suur tänu! Priidu Priks.

P. Priks

Lugupeetud juhataja, härra ettekandja! Kas te ei välista järgmist võimalust. Aasta lõpuni tehakse valitsuse poolt ära suur töö, kulub palju inimeste töötunde, kulutame palju raha. Narva poolt mingit vastutulelikkust järjekordselt ei järgne. Jäävad jõusse sellised seadused või otsused, nagu nad võtsid vastu 3. aprillil, kus ei tunnistata Narva territooriumil Eesti riiklikku staatust jne. Ja tulemusena oleme sama koha peal: et on paljud inimtöötunnid raisatud, raha raisatud, aga ebaseaduslikkus nagu oli, nii ka jääb.

J. Leimann

Väga raske on prognoosida. Võimalik, et teie ennustus läheb täide, kuid ma tahaks öelda, et ega valitsus ei kavatse üksi siin midagi teha. Määrus kohustab kõike tegema koos Narva linnavalitsusega. Nii et juhul, kui Ülemnõukogu otsustab, et seda laadi tööd on vaja edasi teha, siis me teeme töögrupi, kus on erapooletuid spetsialiste ning ka Narva linnavalitsuse esindajaid ja nende poolt soovitatud spetsialiste, samuti valitsuse poolt leitud ja soovitatud spetsialiste, ja see töögrupp teeb siis oma tööd. Igal juhul saab olema selline kasutuskõlblik töögrupp laiemas mõttes. Meil on nagunii vaja läbi töötada terve rida küsimusi, kas või sellegi tõttu juba, et varsti tuleb valitsusel esitada Ülemnõukogule meie välisinvesteeringute seadus, või nagu mõned valitsuse liikmed pakuvad, kõvas valuutas tehtavate investeeringute seadus. Sel juhul ka me ju peame läbi arutama veel mitmed üksikud küsimused, kas või kasumi välisriiki viimise tingimused, välisfirmade õigusliku seisundi üksikud küsimused, välisriikide kodanike operatiivsem sisse- ja väljasõit ja mitmed muud küsimused, mis on ka Narva teema kontekstis vaja lahendada. Nii et ma arvan, et selle töögrupi töö on igal juhul vajalik. Aga ma ei saa siin olla oraakel ja öelda, et aasta lõpuks kõik sujub väga positiivselt, nii nagu me soovime. Elu näitab ja sellepärast tulebki selle küsimuse juurde jälle tagasi tulla.

Juhataja

Suur tänu, hr. Leimann. Tundub, et Ülemnõukogu liikmetel rohkem küsimusi hetkel ei ole. Kolleegid, ma tutvustaksin teile tänase arutelu võimalikku korda. Nagu öeldud, on meil töös 5 erinevat otsuse eelnõu, mida võib lugeda alternatiivseteks. Kõigepealt valitsuse oma. Ma tutvustan teisi. Eelnõu on esitanud Ülemnõukogu liige hr. Malkovski. Tundub, et teda saalis ei ole. Täiendava eelnõu on esitanud eelarve-majanduskomisjon ja ühtlasi võtab ta oma varem

esitatud eelnõu tagasi. Töös on veel eelnõu, mille on esitanud kristlike demokraatide ja vabariiklaste saadikufraktsioon. Ja töös on ka maaelukomisjoni poolt esitatud eelnõu.

Kõikide eelnõude esitajatel on õigus tutvustada meile lühidalt täiendavaid asjaolusid ettekande vormis. Meil on ka õigus esitada küsimusi ja siis me jätkame läbirääkimistega. Kuid ma paluksin silmas pidada järgmist, just parandusettepaneku esitajatel. Me peaksime, kui sinnamaani jõuame, kui Ülemnõukogu seda soovib, kuulutama välja konkursi, millise otsuse-eelnõu me aluseks võtame, et siis esitada parandusettepanekud juba konkreetselt selle kohta. Selline on võimalik tänase arutelu käik. See ei pea ilmingimata nii minema, kuid see oleks kooskõlas reglemendiga. Kas on küsimusi mulle? Ei ole. Eelarve-majanduskomisjoni uut otsuse eelnõu tutvustab komisjoni nimel hr. Ülo Uluots.

Ü. Uluots

Ma alustan täna sellest, et ühel kuulsal Pariisi detektiivil oli koer, kõige ehtsam krants, ja kui tema käest küsiti, et mis tõugu koer on, siis ta vastas, et selles koeras on palju häid tõuge koos. Aga sellest koerast oli palju kasu olnud.

Samasugune olukord on praegu teile esitatud majanduskomisjoni otsuseprojektiga. Siin on ka palju häid otsuseprojekte. Me püüdsime kõik esitatud otsuseprojektid, mis spiiker pakkus praegu välja kui alternatiivid, panna ühte otsusesse kokku. See on teile välja jagatud ja mul on niisugune ettepanek, et võib-olla teiste otsuste autorid võtavad omad tagasi. Nüüd meie komisjoni otsuseprojekti sisust.

Eelmine arutelu kujunes praktiliselt poliitiliseks miitinguks, kus meid püüti agiteerida, esitamata argumente. Sellel miitingul koorus välja kaks põhinoet. Esiteks, selleks et üldse arutada Narva vabamajanduspiirkonna küsimust, on tarvis ühte kindlat, ranget argumenti ja selleks oleks selle vabamajanduspiirkonna põhiseadus või põhimäärus. Et oleks, mille ümber rääkida. Ja teine nõue on see, et tuleb lahendada Eesti Vabariigi ja Narva vaheline õiguslik konflikt, mille nad lõid oma 3 otsusega, volikogu otsusega nr. 38 Narva linna staatusest, mis kehtib nendel tänaseni ja kus on kirjas, et Eesti Vabariigi seadused kehtivad niivõrd kuivõrd. Ja need kaks tingimust on siia väga heasse projekti sisse toodud ja ma leian, et selle võib võtta arutluse aluseks. Siin on antud aega kuni 1. jaanuarini 1992. Härra Leimann juba ütles, et selle aja jooksul voolab palju vett merre, võib käia mitu suurt pauku. Peaministrit ei ole siin, me võib-olla kahekesi kirjutame veel liidulepingu selle aja jooksul alla ja siin võib kõiki asju juhtuda. Soovin teile head tööd selle otsuseprojekti kallal ja ma usun, et tal on ka sellepärast sisu, et lõppude lõpuks ka Rahvarinne jõudis täiesti konstruktiivsele arusaamisele ja mõtlemisele. Täna ma olen rääkinud, kolleegid.

Juhataja

Suur tänu! Ei ole veel kindel, meil võib küsimusi olla. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra Uluots! Te ütlesite, et selles seaduseelnõus, see on see viierealine, ma saan nii aru, selles otsuseprojektis on koondatud kõigi esitatud projektide mõtted. Kui nüüd seda projekti lugeda, siis mina võib-olla loen siit välja, kui ma väga tahan, ka midagi muud, aga üldiselt esimesel lugemisel iga lugeja ka väljaspool parlamenti saab siit aru täiesti üheselt, et Eesti Vabariigi Ülemnõukogu on põhimõtteliselt Narva vabamajandustsooni loomise heaks kiitnud. Projekt käsitleb ainult asja protseduuriliselt, kas 1. jaanuariks või septembriks, see on juba iseküsimus. Mu küsimus on: kas eelarve-majanduskomisjon on kindel, et see idee iseenesest on Ülemnõukogus heakskiitu leidnud?

Juhataja

Ma palun vabandust, et segan vahele, see on kuuerealine. Ega see mitte vana ei ole? Eelarve-majanduskomisjon esitas uue.

J. Allik

Kuue, kuue.

Juhataja

Suur tänu!

Ü. Uluots

Nii, küsimus on väga õige ja ajakohane ja eelarve-majanduskomisjon vaatas seda asja ka just sellest juriidilisest aspektist, et ega me äkki ei lähe raudadesse. Me arutasime ka juristidega ja meil jäi selline arusaam, et see ei ole veksel. See on Ülemnõukogu nõudmine selleks, et me saaksime argumendi, mida arutada, tähendab, et poliitiliselt miitingult minna üle konstruktiivsele Ülemnõukogu tööle. Kui aga härra Allik leiab, et see võib nii olla, siis iga parandusettepanek, mis välistaks sellise võimaluse, on teretunud muidugi. Ma alguses ei öelnud veel ühte asja. Ma tean, et vabariiklastelt on oodata selle juurde ühte parandusettepanekut, mis peataks valitsuse määruse nr. 35. Mina isiklikult olen selle poolt, kuid komisjoni arvamus oli selline, et seda peate otsustama teie, mitte komisjon.

Juhataja

Suur tänu! Illar Hallaste.

I. Hallaste

Lugupeetud juhataja, austatud ettekandja! Te ütlesite, et teil on arvesse võetud kõik seni esitatud projektid, kuid ei ole võetud arvesse kristlike demokraatide, EMKE ja vabariiklaste poolt esitatud projektist seda punkti, kus on öeldud, et valitsuse määrus nr. 35 tuleb peatada. Ja ma olen nõus ka eelmise küsijaga, et teie poolt esitatud projektist jääb mulje, nagu Ülemnõukogu ja eelarve-majanduskomisjon kiidavad heaks Narva vabamajanduspiirkonna loomise, andes selleks ainult tähtaja 1. jaanuariks. Tahaks küsida, kas teie isiklikult olete ka sellega nõus, et Narva vabamajanduspiirkonna loomine on kiire asi, nagu Rahvarinne seda arvab, või see on eelarve-majanduskomisjoni seisukoht, kus teie jäite alla? Aitäh!

Ü. Uluots

Te küsite minu isiklikku arvamust? Ma olen siin kahes isikus – ühelt poolt majanduskomisjon ja teiselt mina ise. Isiklikult ma ei ole sellel arvamusel, et asi oleks nii kiireloomuline. Ma ütlen veel kord: komisjoni arvamus oli, et selleks, et seda küsimust üldse arutada, on vaja argumenti ja selleks argumendiks võib olla ainult majanduspiirkonna põhimäärus. Ja see on juba meie teha, mis me sellega siis teeme, kas saadame tagasi või võtame vastu või üldse ei hakka arutama. Mis aga puutub valitsuse määrusesse, siis te jäite natuke hiljaks: ma just eelmisele küsijale vastasin, et on oodata parandusettepanekut selle otsuse juurde vabariiklaste poolt.

Juhataja

Suur tänu! Johannes Kass.

J. Kass

Härra Uluots, miks te jätsite välja sellise mõtte, nagu oli p. 1 eelmises projektis, et katkestada Narva vabamajanduspiirkonna moodustamise arutelu? Kas te ei leia, et see oleks väga mõttekas sisse viia – et Ülemnõukogu on valmis, ta ei loobu Narva vabamajanduspiirkonna küsimuste arutelust, kuid ... ja edasi räägime, miks ja millal me saame edasi arutada?

Ü. Uluots

Andke andeks, härra Kass, ma ei saanud teie küsimusest aru.

J. Kass

Miks te jätsite otsusest välja sellise punkti nagu katkestada Narva vabamajanduspiirkonna arutelu? See näitaks seda, et me oleme valmis, kuid saame edasi arutada nendel tingimustel – edasi jätkuks tekst nagu siin on. Teine küsimus. Teil on siin sellised sõnad nagu "muu dokumentatsioon". Kas mingi Narva värava rekonstrueerimine mingis tehases on muu dokumentatsioon või mitte? Mis selle all on mõeldud?

Ü. Uluots

Ma alustan tagantpoolt. Tähendab, üks vabamajandustsoon moodustab ühe ühise konglomeraadi ja terviku. Kui võtta vastu põhimäärus, siis sellele põhimäärusele peab toetuma terve rida juriidilisi dokumente, mis käivitavad selle põhimääruse. Näiteks me praegu ei tea, milliseid dokumente selle juurde tarvis on, et me üldse arutelule võime minna. Ja mõeldud on just neid, sest erimajandustsoon on ju nagu väike riik, ja terve see juriidiline pealisehitus peaks olema siis lisatud põhimääruse juurde, siis me saame selle asjaga üldse tegelema hakata. Mis aga puutub esimesse küsimusse, et peatada, siis mulle tundub, et selle teksti hind ongi just selline, et peatada antud momendil, enne üldse mitte arutada, kui meile ei ole esitatud kindlaid argumente. Aga kui tahate teha mingeid parandusi, siis palun. Katkestada? Nojah, ma ju ütlesin ka niimoodi, et selle aja jooksul jookseb palju vett merre, käib mitu pauku, võib-olla peaminister kirjutab liidulepingule alla ja kõiksugu asjad võivad juhtuda. See on ju praktiliselt katkestamine.

Juhataja

Kolleegid, läbirääkimised jätkuvad. Kõik me saame aru, mis on küsilause ja milline võiks olla võimalik vastus. Samas ma juhin teie tähelepanu sellele, kolleegid, et ühe päevakorrapunkti raames on ühel istungil igapähe ainult kaks korda võimalik esineda kas küsimusega või sõnavõtuga. Ärge võimalust ilmaasjata ära kulutage. Toomas Kork.

T. Kork

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud ettekandja! Te ütlesite minu arvates väga ilusasti ja põhjendatult, et aruteluks on tarvis argumenti. Te pakute argumendiks vabamajanduspiirkonna põhimääruse projekti koos sinna juurde kuuluvate dokumentidega.

Küsimus on selline. Kas ei oleks esimene ja parem argument, kui meile esitataks sotsiaalpoliitiline ja majanduslik põhjendus selle vabamajanduspiirkonna loomiseks ja siis alles hakkaksime rääkima põhimäärusest ja muust sellisest? Aitäh!

Ü. Uluots

Ma ei ole nii suur spetsialist, et öelda, kas see oleks parem või halvem, aga see on igatahes selge, et ilma sellise dokumendita ei ole arutelu ka võimalik. Ka see on üks argumentidest.

Juhataja

Suur tänu! Enn Tupp.

E. Tupp

Lugupeetud härra spiiker! Vabandage, ma küsin natuke asjast mööda, aga härra Uluots, kas te pidasite liidulepingu allakirjutamisest rääkides silmas seda, et peaministrina ise seda teeksite? Tänan!

Ü. Uluots

Kuidas, kuidas?

E. Tupp

Et te peaministrina seda ise teeksite, kirjutaksite liidulepingu alla?

Ü. Uluots

Oi jumal, mina oleks teie nii suur ori, et ilma teie loata ma ei teeks mitte midagi, ei tuleks isegi siia saali ilma teie loata. Minul ei ole niisugust iseloomu.

Juhataja

Suur tänu, härra Uluots. Tundub, et praegu rohkem küsimusi ei ole. Kolleegid, me oleme ära kuulanud ettekanded kahe otsuse-eelnõu kohta. Kas ka ülejäänud otsuse-eelnõude autorid soovivad täiendada esitatud dokumente? Tundub, et ei soovita. Ma küsin kindluse mõttes üle. Härra Malkovskit saalis ma ei näinud. Kas kristlike demokraatide, EMKE ja vabariiklaste saadikufraktsiooni esindaja soovib midagi lisada ettekande vormis? Ei soovi. Kas maaelukomisjon soovib lisada? Ei soovi. Sellisel juhtumil asugem läbirääkimiste juurde.

Kolleegid, kõige esimesena palus sõna läbirääkimistel seni veel Nõukogude Liidu rahvasaadik härra Lippmaa.

E. Lippmaa

Lugupeetud Ülemnõukogu! Olukord on päris tõsine selle Narva tsooniga. Ja põhjused on võrdlemisi ühesed. Praegu ikkagi valitsuse määrus on jõus, see on see nr. 35 18. veebruarist. See määrus defineerib tsooni ja käivitavaks dokumendiks on hr. Terki allkirjaga laialisaadetud kiri 28. märtsist, kus tegelikult vabastatakse Narva vajadusest täita Eesti seadusi. Seal on öeldud, et kui mittetäitmine tuleneb ettevõttevälistest põhjustest või kahe seadustesüsteemi kooseksisteerimise vastuoludest, siis vaadatakse seaduse mittetäitmine igal korral eraldi läbi. Territoorium on ka paigas. Isegi on sisse kirjutatud, et import vabamajanduspiirkonnast Eestisse allub tollikorraldusele. Võib-olla ka litsentseerimisele. Nii et piir vahel. Ma olen juba rääkinud, mida tähendaks niisugune piir elektrijaamade ja tööliste elukoha vahel või siis kaevanduste ja elektrijaamade vahel ega taha seda korrata.

Samuti on endiselt jõus Narva linnavolikogu otsus 11. detsembrist 1990 nr. 38, kus on selgelt öeldud: "заявить, что город Нарва, со всей подчиненной городской Совету территорией, остается в составе Союза Советских Социалистических Республик."

No ja kõik muu, mis sellest tuleneb. Järelikult, ma arvan, siin on tõepoolest väga vähe arutada. Asi on seda halvem, et tegelikult see on ainult ühe suure protsessi osa. Meil on olemas ka teine kiri, millele on valitsuse esimees hr. Savisaar alla kirjutanud 8. veebruaril. Selles tehakse plaan kiires korras vastu võtta kodakondsuse nullvariant. Kiri on liidutehastega koos alla kirjutatud ja selles tehakse veel mitmesuguseid muid mõõndusi neile samadele liidutehastele. Järgmiseks loogiliseks sammuks edasi oli siis "Integrali" registreerimise plaan. Kõik see teeb äärmiselt keeruliseks meie läbirääkimised Nõukogude Liiduga riikliku iseseisvuse küsimuses. Ei saa pidada läbirääkimisi, kui enne tegeliku kauplemise algust tehakse kõige tõsisemad järeleandmised juba ära. Niisugusel viisil ei saavuta me kunagi midagi. Seda lihtsalt ei tohi teha. See on täiesti ebasobiv aeg väga suurteks omapoolseteks järeleandmisteks, kusjuures rõhutan, midagi ei ole sellega ka saavutatud. Narva ei ole tagasi võtnud oma otsust nr. 38 ja nii eesti kui vene keeles kirjutavatelt Narva elanikelt laekunud kirjad, mis on tulnud minu sekretäri kätte, on väga masendunud toonis. Neid võib ka tutvustada. Selle kõige tõttu ma ei saa kuidagi nõustuda selle seisukohaga, et määruse nr. 35 ellujätmisel hakkavad asjad Narvas paranema ja äralibisemine lakkab. Otse vastupidi, nendest kirjadest õhkub sootuks midagi muud.

Ma teeks ühe märkuse veel nende seaduste täitmise kohta. Valuutamaksudest vabastamine on ju lihtsalt Rõžkovi PP täitmine – see on "pravitelstvennoje porutšeniye" 1987. aastast. Me ei tee mitte midagi muud, kui et oleme siis alla kirjutanud valitsuse nimel sellele, et täidame ikka Rõžkovi korraldust ka pärast 23. septembrit 1991.

"Baltijetsist" oleme juba rääkinud. Kogu selle venitamistaktikaga me takistame tõsiselt edasisi iseseisvuslābirāākimisi, eriti aga veel blokaadi tingimustes. Blokaad on ju juba hr. Dogužijevi kirjas välja kuulutatud. See tema kiri mai algusest peaks jõustuma lähemas tulevikus, suvel. Järelikult võib venitamistaktika tõepoolest avada võimalusi igasugusteks väga kahjulikeks edasisteks arenguteks, kas või kuni liidulepingu allakirjutamiseni välja, mida ma kindlasti soovin vältida. Seda juba varem läbiarutatud põhjustel. Ettevalmistustööd ei ole ka peatunud. Hr. Kuznetsov planeerib ikkagi sõitu Saksamaale, kus ta siis hakkaks realiseerima seda Narva infrastruktuuri väljaehitamise plaani 667 milj. Saksa marga vāärtuses kogu elanikkonna suurendamise plaaniga jne.

Järelikult, kui me jätame jõusse 18. veebruari määruse nr. 35, siis lähevad kõik need protsessid vaikselt edasi ja kõik pahandused, mida karta on, tulevad kätte. Seda ei tohi lubada. Et rõhutada oma muret selles küsimuses, teen ma järgmise avalduse. Ülemnõukogu peab selles äärmiselt olulises küsimuses oma otsuse langetama. Meil kõigil peavad olema tingimused, kus edasitötamine vastavalt Ülemnõukogu poolt varem vastuvõetud otsustele on võimalik. Ma ei saa toimetada läbirāākimisi Nõukogude Liidu valitsusega ja president Mihhail Sergejevitš Gorbatšoviga, kui meil samal ajal toimuvad niisugused protsessid, mida reglementeerib määrus nr. 35 18. veebruarist. Selle tõttu juhul, kui Ülemnõukogu peab võimalikuks või vajalikuks jätta see määrus jõusse, palun mind vastavalt kehtivale korrale vabastada ministriametist. Ma ei saa niisugustes tingimustes töötada, sest ei pea võimalikuks sellist poliitikat viia ellu. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Vladimir Kuznetsov.

V. Kuznetsov

Lugupeetud juhataja, lugupeetud saadikud, lugupeetud külalised! Ausalt öeldes kardan, et meil kukub välja nagu selles kõnekāānus: palju kisa, vähe villa. See ei ole esimene kord, kus me arutame Narva vabamajandustsooni loomist. Ja ausalt öelda see variant, mille valitsus algselt esitas, ei rahuldanud mind kui Ülemnõukogu saadikut ja narvalast. Narva tsoon ilma kuurortalevita, ilma Balti Soojuselektrijaamata ja Eesti Elektrijaamata on nuditud tsoon. Ent

mõistes, et Narval pole muud väljapääsu kui nõustuda kas või sellise nuditud variandiga, otsustasime seda toetada. Pole ju saladus, et Narvat varustatakse praegu tööstuskaupade ja toiduainetega palju halvemini kui näiteks Eesti Vabariigi pealinna. Seda näitavad poeletid. Narvale annaks see tsoon võimaluse pääseda välja kuristikust, kuhu ta praegu võib langeda. Siin juba räägiti tööpuudusest ja muudest teguritest. Kui ei loobitaks kaikkaid kodaraisse, siis leiaksime ka väljapääsu. Kuidas aga asja arutatakse? Te kõik näete, et rakendatakse sanktsioone. Mul on käes juba kolmas projekt, mis tegelikult tõrjub kõrvale Narva vabamajandustsooni loomise mõtte. Ma arvan, lugupeetud kolleegid, et te annate endale aru, et teatud määral otsustatakse Eesti Vabariigi saatus ka Kirde-Eestis, olenevalt sellest, kuidas me suhtume nii Narva kui ka kogu Kirde-Eesti probleemidesse. Kui me ei võta täna vastu Narva vabamajandustsooni loomise otsust, siis homme (nimetatakse 1. septembrit, jaanuarikuud) on juba hilja. Televisioon ju teatas, et Venemaa Ülemnõukogu esimees Jeltsin kirjutas alla Leningradi vabamajandustsooni loomise seadusele. Narva aga piirneb Leningradi oblastiga. Ja kui me hiljaks jääme, siis voolab kogu raha sinna ja kasumit me enam ei saa. Sellest kasumist aga ei tõuseks tulu mitte ainult Narvale, vaid kogu Eestile. Kuidas me siis sellest aru ei saa? Ma kardan, lugupeetud kolleegid, et kui me lükkame tagasi kõik Narva ettepanekud, siis võib hakata toimuma Newtoni mõju ja vastumõju seadus. Ma ei taha kedagi hirmutada, me ise tõukame Narvat muid teid otsima. Narva ei saa ju igavesti võõraslapse ossa jääda. Ei tohi unustada tema tööstuspotentsiaali. Selle moodustavad kaks võimsat elektrijaama. Ei tohi unustada ka seda, et omal ajal oli Narva Eesti Tööraha Kommuni pealinn. Ajalugu kordub. Lugupeetud kolleegid, arvan, et kõige õigem oleks toetada Narvat ja võtta vastu Narva vabamajandustsooni loomise projekt kas või sellisel nuditud kujul. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, peame hetkeks nõu. Praegu jätkuvad läbirääkimised. Minu poole on pöördunud ka sõna saamise palvega selle teemaga seotud isikud, kes ei ole rahvasaadikud. Vastavalt meie reglemendile peavad kõnesid ja võtavad sõna saadikud. Teised asjaosalised esinevad kas ettekannetega või kaasettekannetega. Kolleegid, kuidas te suhtute sellesse kõrvalekaldesse, kui me anname täna ka sõna asjast huvitatud isikutele, kes ei ole saadikud? Või jääme oma nõudmise juurde, et nemad esinevad kas ettekannetega või kaasettekannetega? Minister Kuznetsov palub sõna. Võimalik, et näiteks ka Narva esindajad sooviksid sõna võtta. Võimalus on muidugi esineda ettekannetega ja saadikutel on õigus siis küsimusi esitada. Jääme ettekannete juurde? Sellisel juhtumil ma paluksin asjast huvitatud isikutel valmistuda ettekanneteks või kaasettekanneteks. Jätkame läbirääkimisi. Palume kõnetooli Valeri Koisi.

V. Kois

Need kaks, kes enne mind sõna võtsid, asuvad küll vastandlikel seisukohtadel, kuid minu meelest mõistavad nad ühtemoodi, mida tähendab Narva vabamajandustsoon. Nii härra Kuznetsov kui ka härra Lippmaa kujutavad püüdlilikult asja nii, et sellega antakse vabad käed Narva linnavolikogule, Narva linnavalitsusele, üldse Narvale. Sellega kaasnevad vastavad soodustused ja väheneb Eesti keskvalitsuse osatähtsus või võim selle tsooni üle. Ja nende soodustuste tõttu kannatavat kogu ülejäänud Eesti elanikkond. Eriti püüdlilikult rõhutab seda härra Lippmaa, sest see on talle kasulik. Mida siis kujutavad endast majandustsoonid normaalses tsiviliseeritud maailmas? Olen sunnitud kordama seda, mis ma ütlesin eelmine kord selle küsimuse arutamisel. Need tsoonid moodustab keskvalitsus, keskvõim kogu riigi huvides. Keskvõim otsustab, millised majandus-, administratiiv- ja muud seadused selles tsoonis toimima hakkavad. Keskvalitsus määrab kohale tsooni administratsiooni. Tema määrab, ja tema juhib. Tavaliselt vähenevad nendes tsoonides tunduvalt kohalike omavalitsusorganite õigused. Paljudes tsoonides on keelustatud parteide tegevus, tunduvalt on kärbitud ametiühingute õigusi jne. Tavaliselt tugevneb vabamajandustsoonis keskvõimu, keskvalitsuse mõju. Seepärast ei vasta see variant, mida härra Lippmaa üksikasjalikult kirjeldab, tegelikkusele. Praegusel hetkel ei ole meil Narva vabamajandustsooni kontseptsiooni projekti. See tuleb välja töötada. Selles projektis tuleb kindlaks määrata kõik vastastikused suhted, sealhulgas suhted kohaliku võimu, kohalike ettevõtjate, kohalike poliitiliste jõudude ja keskvõimu vahel. See otsus, mis on meil laual, teeb meile ülesandeks töötada välja see projekt, et saaks konkreetselt arutada, mis sobib Eestile ja mis ei sobi, mis sobib Narvale ja mis ei sobi. See tähendab, et töö läheb normaalsetele rööbastele. Tahan rääkida veel ühest asjast. Kui sõna võtab härra Lebedev, siis on saali reageering tavaliselt negatiivne. Ta teab seda väga hästi ja meie teame hästi, milline on reageering. Meenutagem tema hiljutist sõnavõttu vaba mikrofonil ajal, kui ta peaaegu et tagus rusikaga vastu lauda, nõudes Narva majandustsooni. Ühest küljest näib, et nii kaitseb ta hästi Narva majandustsooni – laia erikeelse kuulajaskonna ees –, teisest küljest aga on see ilmne katse mõjutada just eesti saadikuid siin saalis ja tekitada neis vastumeelsust selle küsimuse arutamise suhtes. Palun mõelge järele, miks on härra Lippmaal ja härra Lebedevil selline mõnevõrra loomuvastane koalitsioon tekkinud. Kardan, et meil on küllalt palju poliitilisi jõude, kes pole huvitatud stabiilsusest. Seoses sellega tahaksin juhtida tähelepanu meie seaduseelnõu viimasele fraasile, mis selgelt kinnitab, et Ülemnõukogu asub Narva majandustsooniga seotud probleeme arutama siis, kui nendes linnades lahendatakse õiguslane konflikt. Lugupeetud Ülemnõukogu saadikud, loodan, et enamik teist on siiski vastukaaluks Lebedevile ja Lippmaale huvitatud

stabiilsusest meie vabariigis. Seepärast kutsun eelarve-majanduskomisjoni liikmena teid üles hääletama selle ettepaneku, selle seaduseelnõu poolt. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, ma veel kord selgitan: sõna võtavad, kõnega esinevad rahvasaadikud; kui asjasthuvitatud isikud soovivad esineda, siis saavad nad seda teha kas ettekande või kaasettekande vormis. Ma soovitan härra minister Kuznetsovil esineda kaasettekandega valitsuse eelnõu juurde. See on täiesti loogiline, ma oletan niimoodi, et hr. Kuznetsov toetab valitsuse eelnõu. Hr. Tšoptšits palub ka sõna. Ma ei saa anda, kuid ma võin teha ettepaneku esineda kaasettekandega hr. Malkovski eelnõu juurde. Kui sellega nõustatakse, siis me kohe kuulame ka ettekanded ära. Kas hr. Kuznetsov soovib teha kaasettekande valitsuse eelnõu juurde? Ma usun, lugupeetud kolleegid, me oleme nõus ära kuulama kaasettekanded või ettekanded. Kas hr. Tšoptšits soovib esineda kaasettekandega hr. Malkovski projekti juurde? Palun!

D. Tšoptšits

Lugupeetud Ülemnõukogu! Ma esindan siin tõepoolest direktorite nõukogu esimehena Narva linna tööstustöötajaid. Küsimus, mida Ülemnõukogu arutab, on tähtis Narva linnale ja minu arvates annab ka laiemat tulu. Näiteks anti vabad käed valuuta suhtes ja meie võimas Kreenholm alustas seda ära kasutades ulatuslikku ümberseadmestamist, mis võimaldas tal nüüd palju rahulikumalt välisturule minna ja kõva valuutat teenida, millest saab kasu kogu vabariik. Sellest lähtudes arvame, et soodustused, mida Eesti Vabariigi Ülemnõukogu seaduslikult Narva vabamajandustsoonile annab, aitavad Narva tööstuse kiiresti ümber seadmestada ja konkurentsivõimet suurendada, et me jõuaksime nii tekstiili- ja nahatoodete kui ka ehitusmaterjalidega rahvusvaheliste standardite tasemele. See on täiesti reaalne. Vastavalt töötati läbi ka majandus 1984. aasta hindades, praegust inflatsiooni arvestamata, ja seepärast oleme seisukohal, et oleks õige kiita Narva vabamajandustsooni loomine heaks ja lasta sel areneda. See on pikaajaline protsess. Me ei arva, et kui Ülemnõukogu kinnitab täna selle tsooni loomise, siis hakkab see homme kohe funktsioneerima. Tsoon hakkab tõeliselt tööle alles mitme aasta pärast. Selle esimese järgu väljaareneamiseks võib kuluda 7 aastat. Selle aja jooksul saab veel korduvalt asja arutada ja õige loogilise lahenduse leida ning seadusliku otsuse vastu võtta. Otsus on vaja vastu võtta, et ei oleks sellist ebamäärast olukorda, millele vihjasid Leningradis käinud investeringute tegijad ja spetsialistid. Kui pole kindlaid Ülemnõukogu poolt vastu võetud seadusi, siis ei hakka keegi siia raha mahutama. Ma

pean silmas väliskapitali. Esitatud vabamajandustsooni kontseptsiooni puhul võib-olla polegi vaja kindlat seadust. On vaja, et Ülemnõukogu selle heaks kiidaks, et praegu vastu võtta või välja töötada need normatiivaktid, mida Ülemnõukogu siis juba seadusena arutaks. Inimesed peavad olema kindlad, et nad ei tee tühja tööd. Selleks on vaja Ülemnõukogu heakskiitu, millest siin on korduvalt rääkinud vabamajandustsooni pooldajad. Mina pooldan ka vabamajandustsooni ja olen veendunud, et uus tehnoloogia, mis võib tulla koos välisinvesteeringutega, ei saa jääda suletuks. Kahtlemata laieneb see ka mujale. Kogu vabariigi territooriumil valitseb ju tihe koostöö. Kõiki küsimusi pole me muidugi täiel määral läbi töötanud. Aga soodustustega seotud probleemi oleme arutanud. Oletame, et lugupeetud Ülemnõukogu annab loa luua vabamajandustsoon ja näeb ette ka soodustused. Aga igasuguste soodustuste eest tuleb ka maksta. Me mõistame väga hästi, et kui me täna saame Narva vabamajandustsooni, siis homme peame mitmekordselt tasuma nendele, kellelt täna midagi pisut ära võetakse. Ka see peab toimuma seaduse kohaselt, tuleb koostada vastavad normatiivaktid, kus on täpselt määratletud soodustused ja nende eest tasumise kord. Loodan, et Ülemnõukogus saavutab kindlasti ülekaalu kaine mõistus. Tahaksin tuua näiteks Konfutsiuse mõtteid. Ta ütles, et igal inimesel on kolm teed. Esimene, kõige arukam, on meditatsioon ja tunnetamine. Teine, kõige kergem, on jälgimine. Ja kolmas, kõige kibedam, on kogemused. Meil tuleb ilmselt kaaluda kõiki neid kolme ja jõuda arusaamisele, et seda kõige kibedamat mööda ei tasu minna. Selle probleemi üle tuleb tõsiselt järele mõelda ja otsus vastu võtta. Selleks te oletegi Ülemnõukogu. Ma ei kahtle, et sellest on kasu kogu meie rahvale. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Kui hr. Tšoptšitsile on küsimusi, siis palun esitada. Mul on juba registreeritud härrade Pohla ja Veetõuse sõnavõtusoovid. Ei ole küsimusi? Suur tänu! Küsimusi saab esitada saadik. Kas hr. Kuznetsov soovib kaasettekannet? Palume kõnetooli hr. Kuznetsovi, kes esineb valitsuse eelnõu toetuseks kaasettekandega.

A. Kuznetsov

Mina isiklikult pean meie valitsuse rahumeelse poliitika saavutuseks seda asjaolu, et Narva küsimust arutatakse siin, vabariigi parlamendis. Ma ei liialda ega vähenda selle fakti tähtsust. See, et meil pole Dnestri-äärse vabariigiga analoogset Narva jõe äärset vabariiki, on suur saavutus. Kallid saadikud, te peaksite ükskord tõsiselt hakkama mõtlema selle peale, kes kellele vajalik on – kas Narva Eesti Vabariigile või Eesti Vabariik Narvale. Te ilmselt

mõistate selle linna praegust tähtsust. Tulevikus see võib-olla väheneb ja majanduse stabiilsuse seisukohast lähtudes on vahest ka vajalik, et energeetikas toimuks teatud detsentraliseerimine, kuid praegu on Narva tähtsus väga suur. Ausalt öeldes ei saa ma aru, kuidas võib seda fakti alahinnata.

Teiseks saavutuseks pean ma seda ettepanekut, mille täna tegi eelarve-majanduskomisjon. Mulle valmistab erilist heameelt see, et selle ettepaneku tegi härra Uluots, kes varem kritiseeris meid selle pärast nii avameelselt ja teravmeelselt, nagu tema seda teha oskab, aga täna tegi väga hea ettepaneku komisjoni nimel. Ma pean seda väga heaks nihkeks.

Seepärast, kui mul on lubatud valitsuse nimel väljenduda, siis me ühineme täielikult majanduskomisjoni ettepanekuga ja palume lugeda seda meie ühiseks ettepanekuks ning panna hääletusele.

Tahaksin veel mõne sõna öelda. Ma pean rääkima sellest, et taas on härra Lippmaa mind siin ebameeldivas valguses näidanud. See on minu jaoks riskantne asi, minust tahetakse teha eesti rahva vaenlast. See riivab minu inimväärikust ja loomulikult protesteerin ma teravalt selle vastu. Kui aga asja sisust rääkida, siis härra Lippmaa eksis. Saksamaal ma juba käisin ja sõidu tulemustest kandsin vastavalt otsusele ette minister Leimannile kui komisjoni esimehele. Saavutused on muide väga tagasihoidlikud, mitte keegi ei kavatse Eesti Vabariiki miljardi margaga üle ujutada. Jutt võib olla vaid koostöö algusest, milleks on aga vaja võita suur usaldus. Kui me käituksime arukalt, siis võiksim loota abile ühisturu fondidest, aga meie praeguse käitumise juures ei usalda meid muidugi keegi.

Mul pole midagi kaotada. Saage aru, kallid saadikud, et parlamendi ja valitsuse tööstiilid on täiesti erinevad. Kui parlamendis käib töö nii, et saadikud peavad üksteist torkima ja üksteise sõnavõttudest nõrku kohti otsima, siis valitsus nii töötada ei saa ja tema töö on praegu tegelikult halvatud. Kui te tahate, et teil oleks valitsus, siis peate hakkama seda reformima. Isiklikult minul on kadunud igasugune motivatsioon tööks. Pruugib vaid midagi natuke liigutada, kui juba tekib oht, et sind nimetatakse eesti rahva vaenlaseks. Milleks mulle seda vaja on? Mul on oma kutseala, kvalifikatsiooni pole ma ka veel kaotanud. Palun võtta seda ametliku protestina.

Juhataja

Suur tänu! Kas härra Kuznetsovile on küsimusi? Jüri Reinson.

J. Reinson

Lugupeetud istungi juhataja, austatud minister! Õelge, palun, kuidas te, olles varem töötanud Narva vabamajanduspiirkonna idee kallal, suhtute hr. Koisi esitatud seisukohtadesse Narva vabamajanduspiirkonna olemuse suhtes?

A. Kuznetsov

Olen ikkagi tehnilise või tehnoloogilise mõttelaadiga inimene. Probleemi praktiline aspekt jääb minu puhul alati mõnevõrra tagaplaanile. Kui rääkida tsooni realiseerimisest tehnoloogilises mõttes, siis olen ma üsna pessimistlik. Olen näinud üht tsooni Hiinas. Seal oli infrastruktuur kõrgel tasemel ja ikkagi kurtsid hiinlased, et kapital ei voola sinna. Nemad tahavad näiteks üht investeerijat, aga tulevad hoopis teised. Projekte on palju, aga investeeringud on siiski väikesed. Seepärast ei ole lähematel aastatel muidugi midagi erilist oodata, sest väliskapital ei usalda meid. Ainult rahva lollitamiseks kirjutatakse ajalehtedes, et kellegagi kohtuti, lepiti kokku, lubati midagi. Mis puutub poliitilisse või administratiivsesse aspekti, siis juba möödunud kevadel koostatud valitsusprogrammis on öeldud, et nendes linnades ja piirkondades, kus asub kompaktne mitte-eesti elanikkond, hakkab valitsus ellu viira spetsiifilist poliitikat. Üks sellise uue poliitika teostamise mooduseid on asuda looma vabamajandustsooni. See on pikaajaline protsess, kuid sellega tuleb alustada. Aga kui juba päris alguses tekivad ületamatud raskused, siis kaob aeg asjatult ja ka kannatus võib katkeda.

Juhataja

Suur tänu, hr. Kuznetsov. Katsume kahe minutiga vastusega hakkama saada. Heino Kostabi.

H. Kostabi

Austatud härra esimees, lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Mul on üks konkreetne küsimus. Kas saab alustada mängu enne, kui ei ole välja töötatud kindlaid mängureegleid ja nendes eelnevalt poolte vahel kokku lepitud? Aitäh!

A. Kuznetsov

Mina arvan, et võib küll alustada. Meie ei ela ju kosmoses või kuskil mujal isoleerituna. Ma ei tea, mis hakkab toimuma sealsamas väga lähedal Narvale, Ust-Luga piirkonnas, mis Leningradil selle vabamajandustsooniga hakkab saama. Ja kui läheb nii, nagu praegu paistab minevat, siis tegelikult meie olukord on üsna lootusetu, sest siia hakkab tulema tõsist investeeringut ja veel midagi. Sellepärast me peame alustama praegu. Kui meil midagi ikkagi

on tehtud, kas või sellises väikeses mastaabis, kui meil juba oleksid sellised konkreetsed nihked, väike kogemus juba, siis annab küll juba võib-olla kaasa rääkida. Aga muidu mulle tundub, et praegu või üsna varsti me näeme, et meil eriti suurt strateegilist suunda ei olegi majanduslikuks arenguks, kui arvestada väliskapitali tõsiseid investeeringuid.

Juhataja

Suur tänu, hr. Kuznetsov. Ja nüüd siis kirjalik küsimus.

A. Kuznetsov

Mida te arvate, kas vabamajandustsoon ja väliskapital tuleb ja teeb imet, kui suhtumine ja elulaad jääb samaks? Ei, muidugi ei tule midagi. Kui rääkida välisbisnesmenidega, siis nad ütlevad üsna selgesti, et ainuke valdkond, mis neid huvitab, on ka perspektiivi mitte ainult subsideerida, vaid tõsist koostööd teha, on turism seotult kultuuriga. Meie metsik turism on mõeldud noortele. Ja sealt õieti midagi ei teeni. Aga kui rikastele turismi korraldada kombinatsioonis kunstiväärtuste ja üldse kultuuriväärtustega, siis midagi võib loota.

Juhataja

Suur tänu! Juhan Telgmaa.

J. Telgmaa

Lugupeetud minister, rääkides välisinvesteeringutest, mõtleme kogu aeg Läänele. Aga vähem oleme rääkinud Ida investeeringutest. Mul on kogu aeg millegipärast mulje, eriti kui ma kuulen Narva esindajaid, et selline Narva vabamajandustsoon avab eelkõige värava Ida investeeringutele. Kas see tunne on õige? Tänan!

A. Kuznetsov

Reaalne olukord on ikkagi selline, et ka Ida investeeringuid ei ole enam. Siia praktiliselt mitte midagi ei anta ja mõne aja pärast on liidulistes ettevõtetes umbes 100 000 töötut. See on täiesti reaalne oht. Keegi siia ei paiguta. Ma olen rääkinud näiteks sõjaväelastega. Ohvitserid ei taha siia tulla enam. Mis siis rääkida investeeringutest. On muidugi mafioosod, kes ostavad seal metalli või puud või midagi muud ja siis tahavad selle Tallinna sadama kaudu välja viia, nendel muidugi on huvi. Aga see ei ole ju tõsine, eks ole? Me ei hakka maffia tegevust arutama siin.

Juhataja

Suur tänu, hr. Kuznetsov. Ülemnõukogu liikmetel rohkem küsimusi ei ole. Kolleegid, hr. Malkovski projekti toetuseks palub sõna kaasettekandeks pr. Lihuša, kes on Narva nõunik. Palume kõnetooli!

R. Lihuša

Lugupeetud Ülemnõukogu saadikud! Esimene valitsuse protokoll-otsus vabamajandustsooni töökomisjoni moodustamise kohta võeti vastu juba ligi aasta tagasi. Sel ajal loodi ka Narva töögrupp vabamajandustsooniga seotud küsimuste uurimiseks. Oleme teinud tublisti eeltööd ja ei tahaks, et see oleks kõik asjata. Te teate isegi arvatavasti, et Narva on Eesti Vabariigis Tallinna järel teine linn sissetulekute poolest. Ja me kõik ilmselt mõistame, et mida tugevam on Narva majanduslikult, seda rikkam on ka Eesti Vabariik. Mitte ükski välisinvesteeri ei paiguta siia oma kapitali, kui ta pole kindel, et see ei lähe kaduma. Järelikult on meil vaja just Eesti Vabariigi seadusi selleks, et välisinvesteeringuid tehtaks. Pealegi räägib ka Leningradi oblasti lähedus selle poolt, et piirialad areneksid vaba majanduse seaduste järgi. See, et me oleme täna siin, Eesti Vabariigi Ülemnõukogus ja pöördume just nimelt Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poole, näitab, et me tahame täita Eesti Vabariigi seadusi. Enne mind võttis siin sõna minister Leimann ja ütles, et Narva ettevõtete kontrollimise ajal ilmnes, et need töötavad Eesti Vabariigi majandus- ja finantsseaduste järgi. Väikesi kõrvalekaldumisi aga, mis seal ilmsiks tulid, esineb minu arvates ka kõigis teistes linnades. Kui liidulised ettevõtted ei täida täielikult Eesti Vabariigi seadusi, siis pole selles ilmselt Narva süüdi, sest me lihtsalt pole võimelised sundima neid täitma Eesti Vabariigi seadusi. Siin on tegemist kohalike, Eesti Vabariigi ja Liidu seadustega. Muidugi ei looda me ainult välisinvesteeringute peale, vaid vaatame ka Ida poole, sest selleks sunnib meid elu. Võtame näiteks Narva Mööblikombinaadi. Eestis pole puitu ja seepärast on kombinaat sunnitud looma ühissetevõtteid Karjala ja Kasahstaniga, et tööliste saaks maksta palka ja Eesti Vabariik saaks mööblit. Põhiline on see, et majanduskriisist peame koos välja tulema. Kui meie, narvalased, ilmutasime initsiatiivi, siis on vaja seda toetada, sest mida kauem me algatusvõimelisi inimesi eemale tõukame, seda kiiremini veereb kuristikku meie vabariik ja kogu meie riik. On selline käibeväljend, et initsiatiiv on karistatav. Palun Ülemnõukogu saadikuid võtta vastu otsus, milles initsiatiivi toetatakse!

Juhataja

Suur tänu! Kas on pr. Lihušale küsimusi? Ei ole. Suur tänu! Kolleegid, kaasettekandeks soovid on rahuldatud ja jätkame läbirääkimisi. Palun kõnetooli Sergei Sovetnikovi.

S. Sovetnikov

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid, lugupeetud külalised! Põlise narvakana olen väga huvitatud arutatava küsimuse lahendamisest ja võin kohe öelda, et toetan täielikult eelarve-majanduskomisjoni esitatud otsuseprojekti. Tahaksin teid, austatud kolleegid, paluda toetada seda projekti ja hääletada selle poolt isegi meie lugupeetud ministri Endel Lippmaa errumineku hinnaga.

Narva vabamajandustsooni loomist arutades tuleks minu arvates arvestada mõlema poole arvamust. Saan suurepäraselt aru meie saadikutest, kes küsivad, milline lipp lehvib Narva linnavalitsuse hoone kohal või miks rikutakse Narvas Eesti Vabariigi seadusi ja mis kasu oleks Eesti Vabariigil sellest vabamajandustsoonist. Need küsimused on täiesti arusaadavad, aga arvatavasti hakkab teile juba selgeks saama, et põhiliselt siiski Narvas täidetakse Eesti Vabariigi seadusi, välja arvatud harvad erandjuhtumid. Kui kõik seostub selle küsimusega, siis võiksime Ülemnõukogu istungjärgul ära kuulata aruande selle kohta, milliseid seadusi Narvas konkreetselt rikutakse. Vladimir Mižui selgitas hiljuti valitsuses üksikasjalikult, et Narvas tegelikult seadusi ei rikuta.

Esmakordselt oli vabamajandustsoonist juttu linnanõukogu istungil 3. aprillil 1990. aastal. On möödunud vaid pisut üle aasta, aga meie tahame, et meil oleks juba tõsist edu märgata. Hiljutisel konverentsil Haagis esines kuulus õigusteaduse professor Robert Fisher USA-st. Ta rääkis Balti vabariikide läbirääkimistest NSV Liiduga ja tõi näiteks läbirääkimised Siinai poolsaare küsimuses, millest ta oli aktiivselt osa võtnud. Seal koostati 23 projekti, mida põhjalikult arutati. Alles 23. projekti arutamisel ütles president Carter: "Nüüd lõpuks oleme midagi saavutanud." Meie aga tahame, et kohe oleks tulemusi. Oleme pisut üle aasta töötanud vabamajandustsooni kontseptsiooni kallal. Dmitri Tšoptšits ütles siin õigesti, et kõik see võtab tunduvalt kauem aega, 7–10 aastat. Seepärast peaksime minu arvates – ma ei ole küll majandusteadlane – vabamajandustsooni väljatöötamisel pilvedest maa peale laskuma ja lahendama küsimuse nii, et selle seaduse vastuvõtmine oleks kasulik nii Eesti Vabariigile kui ka narvakatele.

Ajakirjanduses on ilmunud palju arutlusi selle üle, et majandustsoonile on vaja meresadamat. Ja tingimata on vaja lennujaama. Ma ei tea, kui võrd see tõesti vajalik on. Milleks ehitada kuurortalevisse kaubasadam, mis läheb maksma miljardeid, kui lähedal on Tallinna

Uussadam. Kas poleks parem rajada autotee ja ehitada teine rööpapaar Narva-Tallinna raudteel, et oleks ühendus Tallinna lennuvälja ja Uussadamaga. Pisut rohkem kui tunni ajaga jõuaks siis lennujaama või sadamasse.

Mõnesid meie saadikuid hirmutab, et Narva majandustsooni seaduse projekti arutamisel kõlas arvamus, et Narva elanike arv suureneb 200 000-ni. Tähendab, jälle tuleb idast inimesi juurde ja Narvas halveneb demograafiline olukord. Ma arvan, et see arv pole põhjendatud. Tuleb jätkata Narva majandustsooni projekti väljatöötamist. See on väga vajalik ja sellest ei tohi taganeda. Olen täiesti nõus Jaak Leimanniga, et sellele suunale "ei" ütlemine oleks vale. Seepärast lahendagem need küsimused vastastikuse kasu alusel ja vastastikuse usalduse alusel, nii et saaksid kasu nii Narva linn ja narvalased kui ka kogu vabariigi elanikkond. Kui me aga hakkame Narva vabamajandustsooni loomise küsimust politiseerima, siis olen kindel, et me ei nihku sammugi paigast.

Artur Kuznetsov ütles, et tuleb lahendada küsimus, kes kellele vajalik on. Sellisel küsimuse asetusel pole ilmselt mõtet. Me oleme teineteisele vajalikud. Palun teid hääletada eelarve-majanduskomisjoni esitatud projekti poolt. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Palun kõnetooli Priidu Priksi.

P. Priks

Lugupeetud juhataja, lugupeetud rahvasaadikud! Kujuneb välja huvitav moment. Kes on siis Narva vabamajanduspiirkonna idee tegelikud algatajad? Vaadagem meile antud lisamaterjali: "Нарвская свободная экономическая зона и сопутствующие обстоятельства". Esimeselt leheküljelt loen ette ühe koha. Selles on juttu Narva linnanõukogu avaldusest 1990. aasta 3. aprillil. Siin on kirjas: Narva linnavolikogu ei pea Eesti NSV Ülemnõukogu 1990. aasta 30. märtsi otsust "Eesti riikliku staatuse kohta" volikogu territooriumil kehtivaks. 1989. aasta 10. detsembril demokraatlikul alusel valitud Narva linnavolikogu peab end ainsaks seaduslikuks võimuks oma territooriumil ja asub vabamajandustsooni moodustama.

Järelikut meie siin olime 30. märtsil selleks liikumapanevaks jõuks. Narva vabamajanduspiirkonna nimetuse all alustati seekord ju võitlust Eesti Vabariigi vastu. Kois rääkis loodavast uuest administratsioonist, kelle käes on täielik võim. Ent ainuüksi juba see tühistamata avaldus, äramuutmata avaldus välistab täielikult selle asja. Kui ei tunnistata isegi Eesti Ülemnõukogu, missugust võimu või administratsiooni siis seal tunnistatakse?

Narva vabamajanduspiirkonna loomise ettepanek võib olla tõesti tähelepanuvääriv ja paljudele majanduslikult kasulik. Et Eesti Vabariigi Ülemnõukogu saaks lubada sellist piirkonda luua, peab Ülemnõukogul olema või õigemini tekkima usaldus Narva kui Eesti linna vastu, kes ka pürib Eesti Vabariigi taastamisele. Praegu sellist usaldust ei saa olla, kuna näiteks juba tänasest "Rahva Häälest" näeme, et ainuüksi Eesti piirivalve mundri nägemine Narva linnas kutsub esile suuri probleeme, mis siis veel palju suurematest asjadest rääkida.

Nii kaua kui Narva linnavolikogu ei ole ametlikult teatanud, et lähtub oma tegevuses ainult Eesti Vabariigi seadustest ja kinnitab ka oma praktilise tegevusega seda, pole mõtet raisata inimeste aega ega rahva raha selle probleemi peale, mis lõppkokkuvõttes võib osutuda küsitavaks Eesti Vabariigile ja samuti ka Narvale.

Olles üldiselt nõus eelarve-majanduskomisjoni poolt esitatud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse projektiga Narva vabamajanduspiirkonna moodustamise eeltööde kohta, ei saa ma nõustuda sellega, et vabariigi valitsusele on küll antud konkreetne ülesanne ja tähtajad, aga Narvale ei ole püstitatud konkreetset tähtajalist ülesannet üldse. Tuleb Narvale anda võimalus astuda järgmine loogiline samm ja siis on ka näha, kas valitsusel ja edaspidi samuti Ülemnõukogul on üldse mõtet selle probleemiga tegelda.

Proua nõunik Narvast siin kandis ette, et valitsuse poolt on praktiliselt juba aasta astunud igasuguseid samme. Kuid loogiline oleks oodata Narvalt kas või esimesi vastutulevaid samme, aga neid siamaale ei ole näha.

Seoses sellega esitan otsuse projekti, mis vähe erineb eelnevaist, just valitsuse või eelarve-majanduskomisjoni poolt esitatud projektist, ainult on konkreetsem ja seab sammud õigesse järjekorda. Preambulas langeb kõik kokku, aga otsustavas osas oleks kaks punkti. Esimene punkt kõlaks nii: Narva linnavolikogul ja Narva linnavalitsusel tühistada 1991. aasta 1. juuliks, võib-olla ka 1. augustiks, kõik oma Eesti Vabariigi seadustega vastuolus olevad otsused ja määrused ning viia oma tegevus kooskõlla Eesti Vabariigi seadustega. Teine punkt: Eesti Vabariigi Valitsusel valmistada ette ja esitada 1992. aasta 1. jaanuariks Eesti Vabariigi Ülemnõukogule läbivaatamiseks Narva vabamajanduspiirkonna projektdokumentatsioon pärast käesoleva otsuse punkt 1 täitmist Narva linna omavalitsusorganite poolt. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu, Priidu Priks. Nüüd me peame kahekesi pidama dialoogi. Tähendab, see on uus otsuse projekt? Või on see eelarve-majanduskomisjoni poolt esitatud parandusettepanek?

Seda me võtame arvesse siis, kui Ülemnõukogu võtab selle aluseks. See on parandusettepanek. Suur tänu!

Kolleegid, peame veel hetkeks nõu. Te näete, kui palju on sõnasoovijaid, samas hakkavad laekuma juba parandusettepanekud. Kuid me ei ole otsustanud, millise esitatud eelnõudest me võtame aluseks. Ülemnõukogu peab nüüd langetama otsuse, kas lõpetada läbirääkimised ja hakata otsustama, millise projektiga me edasi töötame, või soovitakse katkestada, kolmandaid ettepanekuid olla ei saa. Loogiliselt oleks õige praegu püstitada küsimus Ülemnõukogu ees, kas soovitakse lõpetada läbirääkimised. Nii kaua, kui saadikud kogunevad istungisaali, ma küsin valitsuse esindaja käest. Hr. Kuznetsov oma kaasettekandes toetas ka eelarve-majanduskomisjoni esitatud eelnõu. Kas sellest võib teha järelduse, et valitsus võtab oma eelnõu tagasi? Võtab tagasi. Selge. Valitsus on võtnud oma eelnõu tagasi ja töös on 4 eelnõu.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 84 rahvasaadikut, puudub 20.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised päevakorra teemal sellise arvestusega, et viimane kõnepidaja oleks Juhan Telgmaa ja viimane sõnavõtja Aleksandr Labassov? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 72 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 1 on erapooletu, läbirääkimised lõpetatakse kokkulepitud tingimustel.

Ma palun kõnetooli Johannes Kassi.

J. Kass

Austatud juhatus ja rahvasaadikud! Tahan tänase aruteluga seoses tõmmata paralleele ajaloost, 1940. aastast, kui Eesti Vabariik loovutati, mitte ei vallutatud seda jõuga, ehkki see jõud oli olemas ja tegutsemisvalmis. On kaks ise asja, kas olla vallutatud või ise alla andnud, loovutanud. Allaandjaks olid tookord Eesti võimuorganid. Täna oleme nendeks meie. Tahan juhtida kolleegide tähelepanu järgmisele. On olemas vahe, mida nimetab Eesti Vabariigi Valitsus Eesti seaduste täitmiseks Narvas ja mida nimetab selleks Eesti Vabariigi Ülemnõukogu, mis tuleb võimu lahususe printsiibist. Meie ei suhtle tehaste ega ettevõtetele Narvas, vaid Narva volikoguga, ja tema kehtivad otsused on tühistanud Ülemnõukogu seadusi ja otsuseid. Aga sellel on suur mõju, sest Narvas toimivad siiani vanad nõukogude mehhanismid ja reeglid ning praktiliselt täidavad Narva ettevõtted volikogu nõudeid, saades samal ajal Eesti Vabariigi Valitsuse määrusega nr. 35 majandussoodustusi, sest selle määruse punktis 5 olevad nõuded on valitsuse jaoks sisuliselt täidetud, milleks valitsus loeb maksude tasumist, plaanide täitmist ettevõtete poolt, see on tema tasand. Meie tasand on täitmata. Siin valitsus kasutab osavalt loosungit – "Lahutame majanduse poliitikast" ja see läheb paljudele hästi peale, sest nõukogude majanduse põhjamineku põhjuseks ongi siiani olnud see, et partei

on juhtinud majandust. Kuid meil ei ole veel turumajandust ja ei ole ka iseseisvat Eesti Vabariiki, seega Narva puhul praegu ei saa majandust lahutada poliitikast, eelkõige sellepärast, et seda kasutab Narva volikogu. Kokkuvõtteks ma näen, et eelarve- ja majanduskomisjoni poolt esitatud eelnõu on kõlbmatu. Ei saa välja jätta nõuet peatada valitsuse määrus nr. 35, sest p. 5 nõuded on täitmata Ülemnõukogu tasandil. Meie ei saa välja jätta nõuet, et Narva volikogu viiks oma otsused vastavusse Eesti Vabariigi seadustega, see on Ülemnõukogu tasand, millest me ei saa loobuda, muidu viib see lõppkokkuvõttes vastupidisele resultaadile – hunt saab kõhu täis ja lippab ikka metsa. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Palun kõnetooli Koit Raua.

K. Raud

Lugupeetud juhataja, austatud kolleegid! Meil on täna huvitav päev ja toimub huvitav arutelu. Vasakult poolt servast tuleb aruanne või tekst, mida võib nimetada ka kuulujutuks, kuna peale kõnepuldist kuuldu ei ole saalile esitatud ühtegi dokumenti. Seejärel järgmise esineja puhul tuleb paremast servast teine jutt, mida ka võib nimetada saali jaoks kuulujutuks, kuna samamoodi ei ole saalile esitatud ühtegi dokumenti. Härra Lippmaa ettekandest võib aru saada peaaegu niimoodi, et härrased Terk, Savisaar ja Kuznetsov tegelevad sisuliselt riigi reetmisega. Valitsuse esindaja väidab, et valitsusel ei ole Narva kohta konkreetsemat dokumentatsiooni, härra Lippmaa seevastu näitab mulle 6 tolli paksust paberitepakki ja väidab, et temal on dokumentatsioon. Minule on jäänud mulje, austatud kolleegid, et me siin saalis ei saa aru, mis toimub. Esinemised on üksteisele vastukäivad, väga palju on emotsioone, väga palju on arvamusi, oletusi ja meil puuduvad dokumentaalsed kinnitused asja kohta. Seetõttu on väga keeruline langetada konkreetset ja põhjendatud otsust. Eespool öeldust tulenevalt on mul välja pakkuda järgmine Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse projekt: "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Narva vabamajanduspiirkonna eeltööde kohta. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu, kuulunud ära Eesti Vabariigi Valitsuse informatsiooni, kaasettekandjad ja sõnavõtnud Narva vabamajanduspiirkonna moodustamise eeltööde kohta, otsustab: 1. Katkestada Narva vabamajanduspiirkonna moodustamisega seotud arutelu. 2. Ettekandjal, kaasettekandjatel ja sõnavõtjatel esitada Ülemnõukogule ühe nädala jooksul kõik nende esinemistes nimetatud dokumendid. 3. Moodustada Ülemnõukogu liikmetest komisjon eespool nimetatud dokumentatsiooni läbitöötamiseks. 4. Jätkata Narva

vabamajanduspiirkonna moodustamisega seotud arutelu nimetatud komisjoni aruande põhjal Ülemnõukogu 43. istungjärgul."

Austatud kolleegid, ma arvan, kui me enne tutvume dokumentidega ja seejärel hakkame otsuseid langetama, jõuame palju õigemale järeldusele. Sest tõenäoliselt peaks ka seda saali huvitama, kas hr. Savisaar on sõlminud mingi lepingu liidutehastega kodakondsuse nullvariandi kohta, missuguse paberi on konkreetselt lähetanud Narva hr. Terk, missuguste paberitega konkreetselt kavatseb Saksamaale sõita hr. Kuznetsov ja missugused muud paberid ringlevad Narvaga seotud probleemide rägastikus. Ma palun toetada seda otsuseprojekti. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, Koit Raud. Ka meie peame nüüd pidama dialoogi. Üks hetk, Koit Raud. See on uus alternatiivne otsuseprojekt. Sellisel juhtumil ei ole see sõnavõtt, vaid ettekanne. Ja meil on õigus esitada ka küsimusi hr. Koit Rauale. Ei ole küsimusi? Suur tänu! Meil on töös 5 projekti. Kolleegid, 5 minuti pärast peame kuulutama vaheaja. Võib-olla anname võimaluse siiski Juhan Telgmaal esineda oma kõnega ja kui läheb 2 minutit üle, siis selle võrra hiljem alustame tööd. Palun, Juhan Telgmaa, kõnetooli!

J. Telgmaa

Lugupeetavad kolleegid! Ma võib-olla õige ivakese läheksin teemast kõrvale. Ma olen siin sellest kõnetoolist paar korda esinenud ka sellises toonis, et mitte kuidagi me ei taha võtta tõsiselt meie vene kogukonna probleemistikku, et me tõukame vene kogukonda endast järjest eemale. See sunnib ka nii-ütelda teisel poolel ebameeldivaid samme ette võtma. Kuid ammu oleks aeg aru saada, et me oleme tegelikult ühel pool, see tähendab, et me oleme ühel ja samal pool Eesti Vabariigi ja Nõukogude Liidu piiri ja peame siin elama nii, et meil kõigil oleks ka hea elada. Arutelu Narva vabamajanduspiirkonna üle tõstab ka selle probleemi päevakorrale. Praegusel kujul on Narva vabamajandustsoon kõigest ja ainult härra Savisaare poliitiline bluff, mis on nagu vaim pudelist välja pääsenud ja mida enam tagasi toppida ei ole võimalik. Olen täiesti veendunud, et poliitilise bluffiga ühtegi probleemi ei lahenda. Sellest saavad nagunii suurepäraselt aru ka täna siin Narva vabamajandustsooni idee kaitsjad, kuid see ei võta probleemi maha, vaid pigem teravdab seda. Kõik see tähendab, et me vajame üleüldse soliidset vene-poliitikat, sealhulgas ka Narva probleemide soliidset lahendamist. Ei ole normaalne, et meie sümpaatne rahvussuhete minister peab siin kurtma, et iga tema sammu hinnatakse eesti rahvale vaenulikuks. Mõelgem veidigi selle üle ja püüdkem asja ka ükskord

realiteeditunde pinnal käsitleda. Siinkohal avaldan kahetsust, et Rahvarinne lasi end maha murda ja on asunud toetama valitsuse täiesti pealiskaudset plaani. Loodan siiski, et igal saadikul on oma pea õlgadel, millega tunnetada Narva vabamajandustsooniga üleskergitatud probleemide pundart laiemas kontekstis, ja et Ülemnõukogu saab ükskord asuda täiesti tõsiselt seda nn. vene küsimust lahendama. Kuni me seda ei lahenda, me tammume nagu soos või istume pommi otsas – ma ei tea isegi, kuidas on õigem. Mis puutub maaelukomisjoni poolt esitatud otsuse-eelnõusse, siis teatan siin, et maaelukomisjon on oma eelnõu esitanud vabariiklaste, kristlike demokraatide ja EMKE-ga ühise projektina. Majanduskomisjoni eelnõu pean kehvaks või õigemini kehvemaks, kuna see ei sisalda määruse nr. 35 peatamist. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Minupoolne küsimus: kas maaelukomisjon võtab oma eelnõu maha?

J. Telgmaa

Ei, me oleme ainult koondanud ta üheks projektiks.

Juhataja

Kellega?

J. Telgmaa

EMKE ja kristlike demokraatidega.

Juhataja

Siis sellisel juhtumil praegu maaelukomisjoni projekti ei ole olemas. Meil on töös, kolleegid, neli eelnõu. Vaheaeg 20 minutit. Töö jätkub 12.20.

V a h e a e g

Juhataja

Kolleegid, kell on 12.20. Asugem töökohtadele. Kohaloleku kontroll. Kohal on 72 rahvasaadikut, puudub 31. Läbirääkimised jätkuvad. Vello Pohla.

V. Pohla

Lugupeetud, juhataja, austatud kolleegid! Reglemendi tõttu ma ei saanud esitada oma repliiki kohe pärast härra minister Lippmaa esinemist. Nii palju kui meil on nüüd kogunenud teadmisi ja kogemusi demokraatliku ühiskonna, valitsuse ja parlamendi tegevuse kohta, on see, mis toimub valitsuse liikme hr. Endel Lippmaa järjekordse esinemise näol siin, äärmiselt veider. Ma ei räägi asja sisulisest küljest. Demokraatial on oma mängureeglid. Valitsuse liikmena peaks hr. Lippmaa vaidlused teiste valitsuse liikmetega, kes esitasid Ülemnõukogule eelnõu, ära pidama valitsuse istungil, mitte siin Ülemnõukogus. Ministril ei sobi meid siin agiteerida valitsuse eelnõu vastu. Kui minister Lippmaa ei tunne ennast valitsuse liikmena, siis peaks ta esitama taotluse vabastada end ministri kohalt, ja esitama selle taotluse peaministrile, mitte aga ultimaatumina Ülemnõukogule. Minister Lippmaa esinemine on lubamatu erakondliku poliitilise surve avaldamine, mis on kohatu ja solvav Eesti Vabariigi Ülemnõukogule. Ma kordan, minu repliik ei puuduta arutatava küsimuse sisulist külge. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Ants Veetõusme.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Kõigepealt ma tahaksin teile ette lugeda ühe avalduse, mis eile saabus Ülemnõukogu eelarve-majanduskomisjonile. Avaldus on vastu võetud Narva Eesti Seltsi, Muinsuskaitse Seltsi, Rahvarinde, Narva linnavolikogu saadikute, Narva-Jõesuu alevivolikogu, Narva Eesti Kooli, linnaraamatukogu ja ühingu "Memento" esindajate koosolekul 16. mail 1991. Ja see avaldus on järgmine:

"1. Kuulata Eesti Vabariigi Ülemnõukogus ära Eesti Vabariigi Valitsuse üksikasjaline aruanne läbirääkimiste kohta Moskvast ja Narvas "Integralli" ja Narva vabamajanduspiirkonna asjus.

2. Avaldada üldiseks aruteluks Narva vabamajanduspiirkonna, Eesti valitsuse ja Narva põhjalikud kontseptsioonid koos sõltumatute ekspertide *pro* ja *contra* argumentidega.

3. Lükata Narva vabamajanduspiirkonna arutamine, veel enam kinnitamine edasi vähemalt niikauaks, kuni Narva volikogu ei ole tühistanud oma otsust nr. 38 11. detsembrist 1990. aastast Narva linna staatusest."

Narva vabamajanduspiirkonna kohta on Ülemnõukogu eelarve-majanduskomisjonile saabunud hulk kirju, millest absoluutne enamik annab tunnistust sellest, et inimesed, kes kirjutavad, ei taha, et Narva vabamajandustsoon luuakse. Selles nähakse ohtu, et Narva

eraldub Eesti Vabariigist, et see on mahamüümine, ühe Eesti Vabariigi piirkonna mahamüümine Nõukogude Liidule ja intritele.

Tänane meie arutelu näitab seda, millest ma rääkisin ka eelmine kord – et me räägime ikkagi loosungite tasemel. Kõik sõnavõttud jäid loosungite tasemele, mille tõttu hr. Koit Raua ettepanek ja nõudmine, et nüüd iga väljaõeldud argument, iga väljakäidud dokument peaks leidma ka kajastuse paberil, on tõsiselt võetav. See tähendab, et igal Ülemnõukogu saadikul peaks olema võimalus tutvuda selle dokumendiga. Seda aga ei ole. Kahjuks ei ole ka valitsus pärast eelmist arutelu sisuliselt midagi uut juurde andnud. Kui küsida meie saadikutelt, mis on vabamajanduspiirkond, kas keegi on lugenud mõnede vabamajanduspiirkondade põhikirju, dokumentatsiooni, siis ma usun, et absoluutne enamik saab sellele küsimusele vastata ainult eitavalt. Nad ei ole sellega tutvunud, nad ei tea täpselt, mida see tähendab. Nii et me ei ole suutnud kokku leppida, mida me tegelikult tahame saada ja mida võime lubada teisele poolele.

Miks eelarve-majanduskomisjon ei kirjutanud eelnõusse enam, et katkestada selle arutamine? Kui eelnõu arutamine katkestatakse, järelikult me jätame selle punkti Ülemnõukogu menetlusse ja see läheb istungilt istungile edasi. Aga kui meil puuduvad need mõned eeldused, mida me oma otsuseprojektis arutasime, siis meil ei ole vajadust ka hoida seda eelnõu ega otsuseprojekti Ülemnõukogu menetluses ja seetõttu me seda sõna ei ole kasutanud. Ma kutsun veel kord üles kõiki osapooli, eelkõige valitsust edaspidi, kui tulla välja mingite projektidega, mingite otsustega, mida tahetakse Ülemnõukogus läbi suruda, läbi viia, arvestama seda, et Ülemnõukogu saab võtta vastu õige otsuse ainult sellel juhul, kui tal on, mida arutada. Kui me piirdume poliitiliste deklaratsioonidega, siis jääb otsus poolikuks või venib selle otsuse vastuvõtmine. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Aleksandr Labassov.

A. Labassov

Lugupeetud härra spiiker! Lugupeetud kolleegid! Erinevalt eelkõnelejast räägin lühidalt ja luban endale teha ainult ühe paranduse härra Uluotsa esitatud otsuseprojekti, millega oli nõus valitsus. Eesti Vabariigi Valitsusel esitada mitte 1. jaanuariks, vaid 1. oktoobriks ... ja edasi teksti järgi. Me arutame siin küsimusi, mis on vabamajandustsooni olemusest kaugel, ja ilmselt on õigus eelkõnelejal, kes arvas, et paljud meist ei tea, mis see on. Ent inimesena, kes on viibinud kümnekonnas sellises tsoonis, võin öelda, et see, mida praegu tehakse

Leningradis ja Leningradi oblastis, annab põhjust kinnitada, et me peame kiirustama, sest vastasel juhul võime rongist maha jääda. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, sellega on läbirääkimised lõppenud. Protseduuri kohta? Protseduuri kohta palun. Illar Hallaste.

I. Hallaste

Lugupeetud juhataja, aitäh! Kristlike demokraatide, vabariiklaste ja maa-keskerakonna nimel võtame tagasi oma otsuse-eelnõu Narva vabamajanduspiirkonna kohta ja asume toetama Koit Raua poolt esitatud eelnõu, et saada selgust nendes küsimustes. Peale selle teeme ettepaneku lisada Koit Raua poolt esitatud otsuse-eelnõule p. 5 järgmises sõnastuses: "Peatada ajutiselt Eesti Vabariigi Valitsuse 1991. aasta 18. veebruari määrus nr. 35 kuni Narva vabamajanduspiirkonna loomise kohta otsuse vastuvõtmiseni Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poolt." Kõigi nimetatud saadikurühmade esindajad on nõus otsuse-eelnõu tagasivõtmisega, kuid Ivar Raig maa-keskerakonna esindajana ei ole päris nõus esitatud paranduse sõnastusega ja lubas esitada oma variandi. Aga tagasivõtmine on kooskõlastatud ka maaelukomisjoniga, kes asus toetama meie eelnõu. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Me kohe selgitame asjaolud vastavalt reglemendile. Kolleegid kristlased, vabariiklased ja maa-keskerakond, kas see on ühine seisukoht, et te võtate tagasi esitatud eelnõu? See on ühine seisukoht. Kui Koit Raud soovib praegu töö käigus täiendada oma projekti nende sõnadega, on see tema õigus ja asi ja seda ta võib teha. Kui ta seda ei soovi, siis tuleb teie ettepanek kõne alla kui parandusettepanek siis, kui Koit Raua projekt on konkursi võitnud. Koit Raud.

K. Raud

Ma aktsepteerin kristlaste poolt esitatud täienduse, aga ma tahaksin küsida, kas nad oleksid nõus oma täienduse lõppu lisama veel "43. istungjärgul". See tähendaks seda, et Ülemnõukogu peaks otsuse langetama määruse kehtivuse küsimuses või määruse peatamise lõpetamise küsimuses 43. istungjärgul.

Juhataja

Vaat see on nüüd niisugune asi, mis tuleb töö korras klaariks teha. Koit Raud, ma annan praegu tagasi selle otsuseprojekti, et saaksite töö korras teha ühise redaktsiooni. Kolleegid, kui te tahate rääkida parandusettepanekutest, siis praegu on veel vara. Kuulutame enne konkursi välja. Jaak Allik.

J. Allik

Ma tahaks, lugupeetud härra juhataja, juhtida tähelepanu sellele, et Koit Raua eelnõu ja ülejäänud, mis päevakorras on, ei ole päris alternatiivsed, sest Koit Raua ettepanek sisaldab mõtet, õigemini algab sellega, et katkestada. Kui see saab enamuse, siis teised eelnõud peaksid jääma ju päevakorda edasi või põhimõtteliselt menetlusse. Et kui me tagasi tuleme, neid siis ükskord vastu võtta.

Juhataja

Loogika põhjal on see nii. Kuid praegu ma ei saa lähtuda loogikast, vaid reglemendist, minu jaoks nad on alternatiivid. Ants Veetõusme.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja, kas meil on võimalik veel kord tutvuda hr. Koit Raua ettepanekuga?

Juhataja

Loomulikult. Nii nagu nad on teinud mitme fraktsiooni peale oma redaktsioonilised muudatused, ma kohe loen selle ette, mitu korda. Lugupeetud kolleegid, täpsustame nüüd asjaolusid. Valitsus võttis oma otsuse-eelnõu maha, see on kõikidel teadmiseks võetud. Töös on hr. Malkovski otsuse-eelnõu. Teda ennast kohal ei ole, tema ka maha võtta ei saa, kui ta sooviks. Läheb konkursile. Töös on eelarve-majanduskomisjoni otsuse eelnõu, see, mis on esitatud 21. mail. Ja maha on võetud kristlike demokraatide, maa-keskerakonna ja vabariiklaste poolt esitatud otsuse-eelnõu ning ka maaelukomisjoni poolt esitatud otsuse-eelnõu. Konkurs toimub Koit Raua poolt esitatud otsuse-eelnõu, eelarve-majanduskomisjoni poolt esitatud otsuse-eelnõu ning Malkovski esitatud otsuse-eelnõu vahel. 3 eelnõud hakkavad omavahel konkureerima. Protseduur on meile teada. Arvesse lähevad ainult poolthääled. Võimalik, et Koit Raua poolt esitatud otsuse-eelnõu soovivad ka kaasautorid nimetada omanimelisteks. Seda me saame kohe nende käest kuulda. Lugupeetud kolleegid, ma tutvustan Koit Raua poolt esitatud otsuse-eelnõu. Pealkiri on "Narva vabamajanduspiirkonna

eeltööde kohta". "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu, kuulanud ära Eesti Vabariigi Valitsuse informatsiooni, kaasettekandjad ja sõnavõttud Narva vabamajanduspiirkonna moodustamise eeltööde kohta, otsustab:

1. Katkestada Narva vabamajanduspiirkonna moodustamisega seotud arutelu.
2. Ettekandjal, kaasettekandjatel ja sõnavõtjatel esitada Ülemnõukogule 1 nädala jooksul kõik nende esinemistes nimetatud dokumendid.
3. Moodustada Ülemnõukogu liikmetest komisjon eespool nimetatud dokumentatsiooni läbitöötamiseks.
4. Jätkata Narva vabamajanduspiirkonna moodustamisega seotud arutelu Ülemnõukogu 43. istungjärgul.
5. Peatada ajutiselt Eesti Vabariigi Valitsuse 1991. aasta 18. veebruari määrus nr. 35 kuni Narva vabamajanduspiirkonna loomise kohta otsuse vastuvõtmiseni Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poolt 43. istungjärgul."

Kolleegid, mõned pisikesed märkused minu poolt, mida, ma usun, ei panda pahaks. Need on redaktsioonilised. Teises punktis on ainsuses – ettekandjal, kaasettekandjatel. Meil oli mitu ettekandjat. Iga seadusandliku initsiatiivi autor, kes tuli oma projektiga, oli ettekandja ja see, kes teda toetas, oli kaasettekandja. Ma usun, et te ei ole selle vastu, et see punkt võiks alata niimoodi: "Ettekandjatel, kaasettekandjatel, sõnavõtjatel ...". Tundub, et on küsimusi, Valeri Kois.

V. Kois

Lugupeetud juhataja! Minu küsimus puudutab reglementi. Praegu saime tegelikult uue otsuseprojekti. See tuleks põhjalikult läbi arutada. Kas see on teie arvates võimalik? Kui see on võimalik, siis mul on konkreetne küsimus Koit Rauale.

Juhataja

Nüüd on läbirääkimised lõppenud. Sellel ajal kui Koit Raud esines, ma küsisin, kas on küsimusi temale, sest tema sõnavõtt pärast projekti esitamist kujunes ettekandeks.

V. Kois

Viiendat punkti polnud tal üldse ettekandes. Nüüd otsuseprojekti on see olemas ja tekitab ...

Juhataja

Meie reglement tõepoolest ei keela siiski ka pärast läbirääkimiste lõppemist lõppsõna.

Lõppsõna esitajale küll küsimusi ei esitata. Kuid võimalik, et Koit Raud soovib sõna ja annab selle põhjal vajalikud kommentaarid. Kas Koit Raud soovib lõppsõna?

K. Raud

Lugupeetud juhataja, austatud kolleegid! Ma küll arvasin, et mul ei ole lõppsõnaks midagi eriti öelda, aga kui on tekkinud probleeme, ma katsun veel kord need momendid üle korrata, millest ma lähtusin selle projekti koostamisel.

Kõigepealt, me kuulsime siin väga vastandlikke seisukohti, kus viidati mitmesugustele dokumentidele ja süüdistati erinevaid pooli mitmesugustes pattudes. Mina ei ole nõus palja jutu põhjal uskuma ei ühte ega teist poolt, seda enam, kui tegemist on tõepoolest väga tõsiste süüdistustega.

Me kuulsime siin arvamusi, viiteid mitmesugustele kuulujuttudele, seisukohtadele, paberitele, mis annavad aluse mitmesugusteks järeldusteks. Andke andeks, aga paljalt kuulujuttude ja nende järelduste ja arvamuste põhjal ei ole jällegi võimalik võtta konkreetset seisukohta. Ma arvan, et Ülemnõukogu saab otsuse langetada ikkagi ainult siis, kui tal on paberid ees, kui ta on dokumendid läbi lugenud, selgust saanud, millest konkreetselt käib jutt, ja seejärel Ülemnõukogu kujundab oma seisukoha. Võtta vastu otsus enne seda, kui Ülemnõukogu on tutvunud dokumentaalse materjaliga, tähendab ennustamist seebivahu pealt või lihtsalt õnneratta keerutamist. Sellest lähtusin ma. See projekt annab kõigile süüdistatud pooltele võimaluse esitada materjalid ja kinnitada, et esitatud süüdistused on alusetud, või ka süüdistavatele pooltele kinnitada esitatud süüdistuste paikapidavust. See annab võimaluse ka Narva linnale valmistada ette materjalid ja esitada need Ülemnõukogule, kas või selleks, et vältida lihtsalt kuulujutte ja mullikeste ajamist kogu selle asja ümber. Ma arvan, et osapooled kasutavad seda võimalust ja aega ja esitavad tõepoolest korrektsed materjalid, et Ülemnõukogu saaks lõpuks langetada põhjendatud otsuse ja mitte tugineda ainult emotsioonidele. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, hr. Koit Raud! Aga küsimusi lõppsõna pidajale esitada ei saa. Kolleegid, nii palju veel selgituseks, et valitsuse poolt eelnõu mahavõtmist ei mõistetak niiviisi, et valitsus loobub seadusandlikust initsiatiivist. Sellisel juhtumil oleks küsimus ära langenud. Valitsus loobub eelarve-majanduskomisjoni otsuseprojekti kasuks. Nii tuleb mõista.

Kolleegid, meil on 3 otsuse-eelnõu – kaks on teil kirjalikult käes, üks on suusõnaliselt teile ette kantud, mida vajaduse korral, kui nõutakse, ma teen veel. Kas nõutakse ettelugemist? Ma loen veel ette.

"Eesti Vabariigi Ülemnõukogu, kuulanud ära Eesti Vabariigi Valitsuse informatsiooni, kaasettekandjad ja sõnavõtnud Narva vabamajanduspiirkonna moodustamise eeltööde kohta, otsustab:

1. Katkestada Narva vabamajanduspiirkonna moodustamisega seotud arutelu.
2. Ettekandjatel, kaasettekandjatel, sõnavõtjail esitada Ülemnõukogule ühe nädala jooksul kõik nende esinemistes nimetatud dokumendid.
3. Moodustada Ülemnõukogu liikmetest komisjon eespool nimetatud dokumentatsiooni läbitöötamiseks.
4. Jätkata Narva vabamajanduspiirkonna moodustamisega seotud arutelu nimetatud komisjoni aruande põhjal Ülemnõukogu 43. istungjärgul.
5. Peatada ajutiselt Eesti Vabariigi Valitsuse 1991. aasta 18. veebruari määrus nr. 35 kuni Narva vabamajanduspiirkonna loomise kohta otsuse vastuvõtmiseni Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poolt 43. istungjärgul."

Kolleegid, teie ees esines Koit Raud ettekandega. Mitte keegi ei soovinud siis küsimusi esitada. Nüüd loobusid kristlased, vabariiklased ja EMKE oma otsuse-eelnõust ning nende kahe otsuse-eelnõu põhjal kujundati uus, see on süntees. Ka küsimused kristlastele olid esitatud. Niisugune on protseduur, niimoodi kujundab meie arutelu reglement. Parandusettepanekuid saame arutada siis, kui oleme võtnud aluseks ühe projekti. Nüüd kuulutame välja konkursi. See eelnõu, mille Ülemnõukogu valib aluseks, selle kohta tulevad parandusettepanekud. Kas protseduuri kohta, Arvo Junti?

A. Junti

Lugupeetud juhataja! Enne hääletamisele asumist palun rahva-keskfraktsiooni nimel vaheaega 5 minutit.

Juhataja

Selgus on olemas, nüüd ma küsin kõikide käest veel üle. Pavel Jermoškin. Protseduuri kohta ainult.

P. Jermoškin

Lugupeetud spiiker, lugupeetud saadikud! Enne seda, kui panna esitatud projekt konkursi korras hääletusele, tahaksin saada kvalifitseeritud selgitust meie reglemendikomisjonilt selle kohta, kuidas toimida juhul, kui otsust muudetakse. Asi on selles, et Koit Raua esitatud projekt kõlas kõnetoolist ühel kujul, aga nüüd esitati meile teistsugusena. Mulle teeb muret see protseduuriküsimus ja sellise dokumendi vastuvõtmine ainult kuulmise järgi. Tänan!

Juhataja

Ma annan esmase selgituse, komisjon täiendab seda või lükkab ümber.

Täiendused tulid sisse olemasolevatest otsuse-eelnõudest, mis tegelikult võeti autorite poolt tagasi. Tähendab, osa mõtteid juba meil töös olnud eelnõudest anti üle teisele autorile. Vabariiklased, kristlased ja EMKE võtsid oma eelnõu tagasi, kuid mitte tervikuna. Osa nendest mõtetest anti üle Koit Rauale, kes neid aktsepteeris. Uusi mõtteid ei ole. Milline on uus mõte? (Hää! saalist.) Sellisel juhtumil, kui on arusaamatu, hääletatakse vastu. (Hää! saalis.) Nii. Kas Ülemnõukogu soovib, et Koit Raud tuleks ja teeks meile täiendava ettekande? Palume Koit Raua kõnetooli.

Palun küsimused Koit Rauale, arvesse võttes ka seda, et neil, kes on täna kaks küsimust esitanud, ei ole õigust rohkem küsimusi esitada. Valeri Kois.

V. Kois

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Koit Raud! Ma saan suurepäraselt aru kristlike demokraatide loogikast, kes nõuavad, et valitsuse määrus Narva majandustsooni kohta peatataks lõplikult ja sellega enam ei tegeldaks. Selles määрусes on ju juttu maksusoodustustest mõnele ettevõttele. Nende loogikast saan ma aru – nad tahavad tühistada need maksusoodustused. Ma ei saa aru aga teie loogikast – kuidas saab maksusoodustused kaheks nädalaks tühistada ja siis kahe nädala pärast taas kehtestada? Palun teid viies punkt ära jätta.

Juhataja

Suur tänu!

K. Raud

Vastates teie loogikale oma loogikaga, ütlen ma niimoodi. Kolme nädala pärast on võimalikud kaks varianti. Olenevalt komisjoni töö tulemustest võib juhtuda – võib juhtuda, ma ei taha ennustada –, et valitsuse määrus peatatakse täielikult ja lõplikult, aga võib ka

juhtuda niimoodi, et valitsuse määruse peatamine, õigemini valitsuse määrus lastakse lahti ja ta hakkab toimima, ja ma usun, et sellisel juhul loetakse see toiminuks ka need vahepealsed kolm nädalat.

Juhataja

Suur tänu! Rein Veidemann.

R. Veidemann

Härra juhataja, mul on ka kolleeg Rauale küsimus, mis mõneti jätkab härra Koisi poolt esitatut. Te lisasite nüüd selle punkti sinna juurde, küsimus ei ole praegu ajalises peatamises, ja ma tahaksin küsida, kas kolleeg Raud põhimõtteliselt toetab seda valitsuse määrusega alustatud initsiatiivi Narva vabamajandustsooni probleemistiku käsitlemisel või mitte. Tänan!

K. Raud

Ma toetan põhimõtteliselt valitsuse poolt alustatud initsiatiivi mitte ainult Narva, vaid kogu Kirde-Eesti ehk Virumaa probleemide lahendamiseks, mille hulka käib ka Narva, ja see variant, mis jõudis minu projekti, on kompromissvariant kolme fraktsiooni poolt esitatud variandile, mis peatab valitsuse määruse lõplikult. Seatakse tingimuseks see, et Narva linnavolikogu tühistaks oma otsuse, millega on kuulutatud kehtetuks Eesti Vabariigi seadused. Ma ütleksin niimoodi, et niivõrd kategoorilises vormis vastandlike vaadete esitamine viib alati suure tülini. Seda konflikti on võimalik lahendada palju pehmemalt ja ma arvan, et ka narvakad on nõus vastu tulema. Ma arvasin, et niisuguse kategoorilise nõudmise asemel on võimalik leida kompromisslahendus selle määruse ajutise peatamise näol, kuni Ülemnõukogu on tutvunud kõigi dokumentidega ja komisjon on esitanud oma tööst kokkuvõtte Ülemnõukogule.

Juhataja

Suur tänu! Enn Leisson.

E. Leisson

Lugupeetud hr. juhataja, lugupeetud kolleeg Koit Raud. Praegu just te ütlesite: peatada valitsuse määrus, kuni Ülemnõukogu on jõudnud mingisugusele seisukohale. Ma eeldan siiski tegevust vastupidi. Ei tohi tekitada selliseid aukusid täitev-korraldava võimu tegevuses. Võib-olla siis peatame, kui me oleme jõudnud mingisuguse seisukohani. Kuidas te kavatsete läbi

viia kuulujuttude kogumist ja nende ümberlökkamist? Või mis mehhanism see peaks olema, mis paneb Ülemnõukogu tegelema kuulujuttudega? Reglemendi järgi meil niisugust kohustust ei ole. Tänan!

K. Raud

Lugupeetud kolleeg Enn Leisson, ma ei ole algatanud kuulujuttude kogumist ega seda öelnud. Kui te oleksite tähelepanelikult kuulanud minu ettekannet ja ka lõppsõna, te oleksite aru saanud, et tegemist on dokumentide kogumiga, mis käivad Narva vabamajanduspiirkonna kohta ja mille kohta üks ettekandjatest väidab, et puudub igasugune dokumentatsioon peale valitsuse määruse, teine ettekandja aga näitab väga paksu pakki pabereid ja ütleb, et dokumente on rohkem kui küll. Ja siit võib välja lugeda väga erinevaid asju. Ma tahan, et Ülemnõukogu jõuaks arusaamisele sellest olukorrast ja nendest paberitest, mis tänasel hetkel liiguvad ringi seotuna Narva vabamajanduspiirkonnaga.

Juhataja

Suur tänu! Ants Veetõusme.

A. Veetõusme

Lugupeetud esimees, juhataja, ettekandja! Mul on küsimus 3. punkti kohta. Te ütlete, et tuleb moodustada komisjon, milleks – sellest rääkis hr. Leisson. Kes, millal ja kuidas selle nüüd moodustab? Kas see moodustatakse täna, järgmisel istungjärgul või ülejärgmisel istungjärgul? Ja kas on olemas siis ka juba komisjoni koosseis? Peale selle, kas te olete nõus 5. punktis, kus te peatate valitsuse määruse, peatama mitte tervet määrust, vaid teatud punktid?

K. Raud

Mis puutub komisjonide moodustamisse, siis Ülemnõukogul on piisavalt kogemusi selles. Komisjone võib moodustada väga suure vaidlusega ja nende moodustamine võib kesta mitu istungjärku, aga seda võib teha ka lihtsamalt: et saalist tulnud ettepanekute põhjal pannakse nimed ritta ja lepitakse selle nimekirjaga või vajadusel korraldatakse hääletamine ja komisjon on moodustatud. Ma arvan, et loogilisem oleks komisjon moodustada täna.

Juhataja

Suur tänu! Nikolai Zahharov.

K. Raud

Vabandust, mul on vastamata küsimuse teine pool. Mis puudutab valitsuse määruse peatamist kas tervikuna või mõnede punktide osas, siis ma ütleksin, et seda ei ole ma iseenda jaoks veel lõplikult ja konkreetselt selgeks saanud, et võiksin väga veendunult vaadata. Ma ütlen, see on kompromiss kolme fraktsiooni poolt esitatud kategoorilisele nõudmisele.

Juhataja

Suur tänu! Nikolai Zahharov.

N. Zahharov

Härra Raud! Teie huvi selle küsimuse vastu on nulle arusaadav. Ma oletan, et te võtsite osa eelarve- ja majanduskomisjoni istungist, kus väga üksikasjalikult arutati seda küsimust, seepärast on mul teile üks küsimus: millised probleemid jäid komisjoni esitatud otsusega seoses teile arusaamatuks?

K. Raud

Mul on muidugi hea meel, et hr. Zahharov saab kõigest lõplikult aru. Aga minu jaoks on segased väga paljud asjad ja eelkõige see, mis tänase päeva jooksul on siin saalis räägitud, üksteisele vasturääkivad seisukohad, arvamused, oletused, paljudele dokumentidele viited, mis samuti üksteisele vastu räägivad. Ja ma leian, et Ülemnõukogul on vaja ikkagi see asi endale korralikult selgeks teha, aga mitte piirduda otsuse langetamisega ainult räägitu põhjal. Mul on muidugi hea meel, kui hr. Zahharovil on valmis kogu dokumentide pakk Narva vabamajanduspiirkonna kohta ja ma arvan, et temagi on nõus esitama selle Ülemnõukogule. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Lembit Arro.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Ma küsin, kas Koit Raud aktsepteerib seda väidet, et ajutine valitsuse määruse peatamine ei takista valitsusel anda ettevõtetele maksusoodustusi.

K. Raud

Mul on väga raske öelda, kuidas see klapib õigusaktidega, aga ma aktsepteerin seda väidet, et valitsuse määruse ajutine peatamine ei takista valitsusel anda ettevõtetele maksusoodustusi.

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et Koit Rauale rohkem küsimusi ei ole. Ma tänan!

Kolleegid, kas me võime minna nüüd rahuliku südamega vaheajale, et pärast seda asuda korraldama konkurssi? Võime? Vaheaeg 5 minutit.

V a h e a e g

Juhataja

Istungjärgu töö jätkub. Kontrollime kohalolekut. Kohal on 79 rahvasaadikut, puudub 25. Lugupeetud kolleegid, me natukene täpsustasime Koit Rauaga enne konkursi algust redaktsiooni. Loomulikult ei ole see otsuse-eelnõu redaktsiooniliselt kõige kvaliteetsem, see on tõsi, kuid ma loen ta teile siiski ette, et te veenduksite, millise otsuse-eelnõu poolt oma hääle annaksite.

"Narva vabamajanduspiirkonna eeltööde kohta. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu, kuulunud ära Eesti Vabariigi Valitsuse informatsiooni, ettekandjad, kaasettekandjad ja sõnavõtnud Narva vabamajanduspiirkonna moodustamise eeltööde kohta, otsustab:

1. Katkestada Narva vabamajanduspiirkonna moodustamisega seotud arutelu.
2. Ettekandjatel, kaasettekandjatel ja sõnavõtjail esitada Ülemnõukogule 1 nädala jooksul kõik need nende esinemistes nimetatud dokumendid.
3. Moodustada Ülemnõukogu liikmetest komisjon eespool nimetatud dokumentatsiooni läbitöötamiseks.
4. Jätkata Narva vabamajanduspiirkonna moodustamisega seotud arutelu nimetatud komisjoni aruande põhjal Ülemnõukogu 43. istungjärgul.
5. Peatada ajutiselt Eesti Vabariigi Valitsuse 1991. aasta 18. veebruari määrus nr. 35 kuni Narva vabamajanduspiirkonna loomise kohta otsuse vastuvõtmiseni Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poolt 43. istungjärgul."

Kas protseduuri kohta, Jaak Jõerüüt?

J. Jõerüüt

Hr. eesistuja, taas protseduuriline küsimus-ettepanek. Kuna siin saalis on täna ja eelmistel päevadel liikunud läbisegi nii palju eelnõusid ja parandusettepanekuid ja nende omavahelisi kombinatsioone, siis on mul küsimus, kas oleks teile juhatajana vastuvõetav, et kõik praegu konkureerima minevad eelnõud korraga ette loetakse? Mulle tundub, et saadikud ei orienteeru, milliste asjade vahel on konkurents.

Juhataja

Ma teen seda hea meelega. Vladimir Kuznetsov.

V. Kuznetsov

Lugupeetud juhataja! Tahaksin teada, millises järjekorras pannakse projektid hääletusele. Mina isiklikult olen seisukohal, et esitamise järjekorda arvestades tuleb Vladimir Malkovski projekt esimesena hääletusele panna. Tänan!

Juhataja

Ei vaidle vastu, täiesti loogiline. Kolleegid, ma loen teile ette. Lugu on nüüd sedamoodi, lugupeetud kolleegid, et me võib-olla siiski praegu ei kiirustaks parandusettepanekute esitamisega, esitame siis, kui me oleme juba konkursi läbi viinud. Me ei tea ju, milline eelnõu jääb peale. Kuigi ma kõik säilitan; kõik, mis on laekunud, on minu käes siin. Ma loen ette ka järgnevad kaks konkursil osalevat eelnõu. Kõigepealt härra Malkovski oma. "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Narva vabamajanduspiirkonna moodustamise kohta. Võttes arvesse Eesti Vabariigi majanduse tihedamat integreerimist rahvusvahelistesse majandussuhetesse nii Idas kui Läänes, samuti Narva majandusringkondade ja omavalitsusorganite algatust ning Eesti Vabariigi toetust nimetatud algatusele, otsustab Eesti Vabariigi Ülemnõukogu: 1. Lubada Eesti Vabariigi Valitsusel, Narva Linnavolikogul ja Narva Linnavalitsusel asuda Narva vabamajanduspiirkonna moodustamisele. 2. Vaadata vabamajanduspiirkonna kontseptsiooni projekt läbi 1991. aasta IV kvartalis." Selline on härra Malkovski eelnõu.

See ei ole üle elanud ühtegi muudatust, ta peab põhimõtteliselt olema teil kõikidel kaustades.

Loen nüüd ette eelarve-majanduskomisjoni poolt 21. mail sellel aastal esitatud eelnõu, kuna ta eelmise võttis tagasi. "Narva vabamajanduspiirkonna moodustamise eeltööde kohta. Kuulanud ära Eesti Vabariigi Valitsuse informatsiooni Narva linna ettevõtetele välismajandustegevuses soodustuste andmise ja Narva vabamajanduspiirkonna kontseptsiooni ettevalmistamise kohta, Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsustab: Eesti Vabariigi Valitsusel

esitada 1992. aasta 1. jaanuariks Eesti Vabariigi Ülemnõukogule läbivaatamiseks Narva vabamajanduspiirkonna põhimääruse projekt ja muu dokumentatsioon. Nimetatud projekti ja dokumentatsiooni läbivaatamine Eesti Vabariigi Ülemnõukogus eeldab õiguslike konfliktide lahendamist Narva linnas Eesti Vabariigi normatiivaktide kehtivuse küsimuses." Nii palju teadmiseks, et selle otsuse-eelnõu kohta, kui see peaks konkursi võitma, on ka laekunud Priidu Priksi parandusettepanek. Kas ma võin alustada konkurssi? Nagu öeldud, arvesse lähevad poolthääled, sellepärast ma ei loe ka vastuhääli ja erapooletuid. Kohaloleku kontroll. Kohal on 85 rahvasaadikut, puudub 19.

Kõige esimesena panen konkureerima hr. Malkovski otsuse-eelnõu. Mul on selline ettepanek, et kuna arvesse lähevad ainult poolthääled, hääletagu need, kes on poolt, vastu olivad ja erapooletud ei pruugi üldsegi vajutada.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et kõne all olevas päevakorrapunktis võetaks aluseks hr. Malkovski esitatud otsuse-eelnõu? Palun hääletada! 14 rahvasaadikut on selle poolt.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et selles päevakorrapunktis võetaks aluseks eelarve-majanduskomisjoni esitatud otsuse-eelnõu? Palun hääletada! 44 rahvasaadikut on selle poolt.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et antud päevakorrapunktis võetaks aluseks Koit Raua poolt koos vabariiklaste, EMKE ja kristlastega esitatud otsuse-eelnõu? Palun hääletada! 37 rahvasaadikut on selle poolt, et aluseks võetaks Koit Raua ja nimetatud fraktsioonide otsuse-eelnõu.

Konkursi võitis eelarve-majanduskomisjoni eelnõu. Selle juurde on esitatud Priidu Priksi parandusettepanek ning ka teisi parandusettepanekuid. Ma kohe teen oma raamatupidamises inventuuri. Kolleegid, kas me asume kohe parandusettepanekute hääletamisele? Lugupeetud kolleegid, mul oleks niisugune ettepanek, et me jääksime täna äraproovitud meetodi juurde. Ja ma paluksin eelarve-majanduskomisjoni poolt minu juurde hetkeks härra Uluotsa. Me peame minuti-poolteise jooksul nõu ja kohe istungi töö jätkub.

Kolleegid, asugem parandusettepanekute tutvustamisele ja läbihääletamisele. Palun, hr. Uluots.

Ü. Uluots

Kallid kolleegid, mind toodi küll majanduskomisjoni nimel praegu siia ja ma teen ära selle tehnilise töö, aga ma ütlesin juba oma esimeses sõnavõtus, et mul on ka majanduskomisjoni otsuse suhtes teatud määral isiklikud eriarvamused. Põhiliselt võib jagada tulnud

parandusettepanekud kahte suurde gruppi. Esimene on, et lisada majanduskomisjoni otsusele teine punkt – peatada Eesti Vabariigi Valitsuse määrus nr. 35 18. veebruarist 1991. aastast.

Juhataja

Kelle ettepanek see on, hr. Uluots?

Ü. Uluots

See on tulnud Kohalt ja Priksilt. Või ei olnud, vabandust?

Juhataja

See on Kalju Koha parandusettepanek.

Ü. Uluots

Jaa, see on Kalju Koha parandusettepanek. Ja kui ma ei eksi, siis kristlaste oma ka. Nad on nii laisad, et kirjutavad mulle: "Otsi üles punkt 1 ja punkt 3", selle asemel, et välja kirjutada. Nii, punkt 3 on kristlaste oma: "Peatada Eesti NSV vabariigi valitsuse 1991. aasta ..." – täpselt sama. Mina soovitan selle panna hääletamisele.

Juhataja

Komisjon ei aktsepteeri ja läheb Ülemnõukogu ette?

Ü. Uluots

Komisjoni otsus oli kohe selline, et see peab minema otsustada suurele saalile. Komisjon oma istungil selle suhtes oma seisukohta ei võtnud ja minul ei ole ka juriidilist õigust öelda praegu ei või jaa. Kuigi isiklikult ütlen, et mina olen selle poolt.

Juhataja

Kas Ülemnõukogu mõistab Kalju Koha ja kristlike demokraatide fraktsiooni parandusettepaneku sisu? Mõistab? Me viime nüüd ruttu läbi kohaloleku kontrolli.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 78 rahvasaadikut, puudub 26. Ka panen hääletusele Kalju Koha ja kristlaste parandusettepaneku. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on hr. Kalju Koha ja kristlike demokraatide fraktsiooni parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 35 rahvasaadikut, vastu 36, erapooletuid on 3. See ettepanek ei leidnud toetust. Jätkame.

Ü. Uluots

Nüüd ajakirjandus kirjutab, et Uluots kukutas selle läbi, eks ole? Nii, ma vabandan hr. Kama ees. Tal oli samasisuline ettepanek. Lihtsalt jäi teiste paberite vahele. Nii et see oli kolme ettepanek. Järgmine suur grupp on Koha ettepanek, siis Illar Hallaste poolt antud nende eelmise eelnõu 1. punktina, ja siis on Priksi ettepanek, siin on väike parandus juures, mis peaks täiendama majanduskomisjoni otsuse seda kohta, kus on küll öeldud, aga võib-olla mitte nii radikaalselt: "Nimetatud projekti ja dokumentatsiooni läbivaatamine Eesti Vabariigi Ülemnõukogus eeldab õiguslike konfliktide lahendamist Narva linnas Eesti Vabariigi normatiivaktide kehtivuse küsimuses." Nüüd on ainult konkretiseeritud. Selle juurde on tulnud Kassi parandus, et viimases kolmes sõnas teha redaktsiooniline parandus: "normatiivaktidega vastavusse viimist". Võib-olla see kõlab redaktsiooniliselt tõesti paremini.

Juhataja

Kas komisjon on nõus?

Ü. Uluots

Mina olen sellega päri ja usun, et komisjon ka sellega nõustub. Nii et selle Kassi paranduse võiks võtta praegu sisse.

Juhataja

Siis me ei panegi hääletusele?

Ü. Uluots

Me jätame selle praegu sisse.

Juhataja

Hr. Uluots, kas see on aktsepteeritud komisjoni poolt?

Ü. Uluots

See on komisjoni poolt aktsepteeritud.

Juhataja

Nii äkki? Nagu aamen kirikus?

Ü. Uluots

Nüüd tuleb kolm ettepanekut samas küsimuses: "Narva linnavolikogul ja valitsusel tühistada kõik Eesti Vabariigi seadustega vastuolus olevad otsused ja määrused ning viia oma tegevus kooskõlla Eesti Vabariigi seadustega." Pakutakse välja, et kirjutada eraldi punkt. Aga see nõuab eelneva teksti parandamist.

Juhataja

Selle ettepanekud need on?

Ü. Uluots

Koha, Hallaste ja Priksi. Tekst oleks siis: "Narva linnavolikogul ja valitsusel tühistada kõik Eesti Vabariigi seadustega vastuolus olevad otsused ja määrused ning viia oma tegevus kooskõlla Eesti Vabariigi seadustega." Selline on kokkuvõttes kolme parandusettepaneku sisu.

Juhataja

Priidu Priks.

Ü. Uluots

Ma tean, mida Priks tahab praegu öelda. Ta tahab siia lisada veel kuupäeva, et seda tehtaks 1. septembriks.

Juhataja

Priidu Priks.

P. Priks

Lugupeetud ettekandja, minu ettepanekut peab vaatama koos 2. punktiga, see on selle jätk. 1. punkt on tõesti 1. septembriks, aga selle jätk on punkt 2.

Ü. Uluots

Jaa, aga selle juurde ma pärast tulen, sest ma räägin praegu ainult sellest, mis käib nende muutmise kohta. Selle juurde ma tulen, ega ma sellest kuskile ei pääse.

Juhataja

Vladimir Kuznetsov.

V. Kuznetsov

Lugupeetud juhataja! Mul on küsimus protseduuri kohta. Mulle näib, et viimane parandus on analoogne kõigi eelmistega. Pealegi on see, mida lugupeetud Ülo Uluots välja pakub, ultimaatum Narva linnale. Palun seda arvesse võtta. Tänan!

Juhataja

Ei paku midagi. Need on parandusettepanekud saadikute poolt.

Ü. Uluots

Mina ei ole esitanud sulle, vabandust, teile mitte ühtegi ultimaatumit. Ma loen seda, mis meie kolleegid on kirjutanud. Küsimus seisab nüüd selles, kas me piirdume selle parandusega, millega komisjon nõustus. Või võtame vastu eraldi punktina veel lisaks, mis ma teile ette lugesin. Loen veel kord: "Narva linnavolikogul ja valitsusel tühistada kõik Eesti Vabariigi seadustega vastuolus olevad otsused ja määrused ning viia oma tegevus kooskõlla Eesti Vabariigi seadustega."

Juhataja

Nii, kolleegid, mina seda otsustada ei saa, see on kolme saadiku parandusettepanek: Priidu Priksi, Kalju Koha ja Illar Hallaste. Nendel võivad olla veel jätkud – Priidu Priksil ja võib-olla mõnel teisel saadikul on täiendusi ka sellele. Kuid kõigepealt otsustame ära selle põhimõttelise seisukoha, mida kolm saadikut erinevalt pakkusid ja mis langes juhuslikult kokku.

Ü. Uluots

Ma hoiatan ainult ette, et ma ei ole ette valmistunud. Siis sellisel juhul tuleb majanduskomisjoni otsus ümber kirjutada.

Juhataja

Selge, see on teine küsimus, nüüd me täpsustame asjaolusid. Nüüd saab olla kas ainult täpsustav küsimus või ettepanek protseduuri kohta. Arvo Junti.

A. Junti

Lugupeetud juhataja ja eriti ettekandja! Ma palun kõigepealt rahuneda, et saalil oleks selge, mida meilt nõutakse. Ja teiseks ma palun, et kõik need ettepanekud loetaks rahulikult ette, et kuuleksime ka sõnaliselt, mis seal ettepanekutes kirjas on. Praegu on hüpeldud ühelt teisele, igatahes mina ei ole midagi aru saanud. Aitäh!

Ü. Uluots

Illar Hallaste oma ma olen kaks korda ette lugenud. Jätkub sellest, hr. Junti? Või kolmas kord veel?

A. Junti

Ühe korra veel, rahulikult.

Ü. Uluots

Ma loen. "Narva linnavolikogul ja valitsusel tühistada kõik Eesti Vabariigi seadustega vastuolus olevad otsused ja määrused ning viia oma tegevus kooskõlla Eesti Vabariigi seadustega."

Juhataja

Üks hetk. Enn Leisson.

E. Leisson

Lugupeetud hr. juhataja, lugupeetud kolleeg Ülo Uluots! Palun nimetage mulle Eesti Vabariigi Valitsuse otsused, mis on vastuolus Eesti Vabariigi seadustega. Tänan!

Juhataja

Siin oli Narva linnavalitsus.

E. Leisson

Ja Eesti Vabariigi Valitsus oli.

Ü. Uluots

Kallis kolleeg, ei ole neid pabereid näinud sina ega mina ja sellest oleme täna rääkinud siin juba praktiliselt 4 tundi. Me pole neid näinud. Jutt on Narva linna otsustest, põhiline jutt käib

nr. 38-st, mis määrab Narva linna staatuse, selles öeldakse, et Eesti Vabariigi seadused kehtivad seal niivõrd-kuivõrd.

Juhataja

Jutt ei ole Eesti Vabariigi Valitsuse määrustest, vaid Narva linnavolikogu otsusest.

Ü. Uluots

Täpselt sama, hr. Junti, kirjutab härra saadik Koha: "Narva linnavolikogul ja valitsusel tühistada kõik Eesti Vabariigi seadustega vastuolus olevad otsused ja määrused ning viia oma tegevus kooskõlla Eesti Vabariigi seadustega."

Juhataja

Silmas peetakse Narva linnavalitsust ja Narva linnavolikogu.

Ü. Uluots

Jaa. Narva linnavolikogu ja linnavalitsust.

Juhataja

Üks hetk, Ahti Kõo.

A. Kõo

Lugupeetud eesistuja, austatud ettekandja! Ka mina olen sunnitud ühinema hr. Junti protestiga, sellepärast et meil oli juttu majanduskomisjoni projektis tehtud hr. Kassi parandusest, mis kiideti heaks, aga kuidas ikkagi kõlab tekst koos selle parandusega, seda tõesti meile ette ei loetud. Enne hääletamisele panekut paluksin ka selle ette lugeda täielikult. Aitäh!

Ü. Uluots

Spiiker ütles, et juhul, kui me selle paranduse vastu võtame, ja mina ütlesin ka, et sellisel juhul tuleb majanduskomisjoni otsuse tagumine pool ümber kirjutada, ja spiiker ütles, et see on asja teine pool. Kui me võtame paranduse praegu vastu, siis tuleb asuda ümber tegema. Ma ei oska seda praegu nii kiiresti teha.

Juhataja

Ja mina teistmoodi ei mõista seda. Milles siis nüüd lugu on, kolleegid? Lembit Annus.

L. Annus

Lugupeetud kolleegid, lugupeetud spiiker! Austagem iseend ja kõiki teisi. Me koostame reglemente, koostame oma töö- ja kodukorda ja loeme puldist küürakaid parandusi, nägemata neid enda silme ees paberile pandult. Seepärast on mul selline ettepanek: võib-olla katkestame täna ja esmaspäeval või nädala pärast, kui me tuleme siia, siis saame need parandused ja võtme normaalses õhkkonnas läbi hääletada. Praegu ma olen kolleeg Leissoniga nõus, sest viimane kord, kui puldist loeti ette, siis kõlas selgelt, et Narva linnavalitsusel ja Eesti Vabariigi Valitsusel tühistada mingisugused otsused, mis on vastuolus. Narva linna osas on selge, aga Eesti Vabariigi osas ma jagan täielikult Enn Leissoni nõutust. Aitäh!

Juhataja

Parandusettepanekuid ei pea esitama kirjalikult. Parandusettepanekud loetakse ette puldist. Ma teen niisuguse ettepaneku. Hr. Uluots, igasuguste eksituste vältimiseks kõikide saadikute parandusettepanekud eraldi.

Ü. Uluots

Mis puutub sõnasse "valitsus", siis andke andeks, ma oleks pidanud ütleva, sidekriips valitsus.

Juhataja

Ärgem hakakem otsima loogikat, vaid hääletame kõikide saadikute parandusettepanekud eraldi läbi. Ma tunnetan ka seda, et on soovi praegu siiski leida siit vastuolusid. Niisiis, kõik eraldi. Esimesena Priidu Priksi parandus.

Ü. Uluots

Ma paneksin praegu siiski hääletusele Koha ja Hallaste parandusettepanekud, kuna need täht-tähelt ühtivad. Ma lugesin need teile ette ja on ka näha, hr. Annus – see on meile eelmine kord jagatud kristlike demokraatide otsuseprojekti 1. punkt. Nii et see on teil olemas kirjalikult.

Juhataja

Kolleegid, teeme nüüd sedamoodi. Ajaliselt kõige esimesena esitas oma parandusettepaneku

Priidu Priks, seega võtame Priidu Priksi ettepaneku enne. Ja kui siis teiste parandusettepanekute mõte erineb Priidu Priksi omast, tulevad need järgmisena hääletusele.

Ü. Uluots

Loen ette Priidu Priksi paranduse: "Narva linnavolikogul ja Narva linnavalitsusel tühistada 1991. aasta 1. septembriks kõik oma Eesti Vabariigi seadustega vastuolus olevad otsused ja määrused ning viia oma tegevus kooskõlla Eesti Vabariigi seadustega." Kõik. Sisu on sama.

Juhataja

Aitäh, hr. Uluots! Kes ei saanud aru Priidu Priksi tehtud parandusettepaneku sisust? Ka võib teha ettepanekuid protseduuri kohta, kuidas hääletamist läbi viia. Sergei Sovetnikov.

S. Sovetnikov

Lugupeetud härra Ülo Uluots, härrased! Ma ei näe kõigi meie paranduste ja täienduste tegemises erilist mõtet, sest valitsuse määruse nr. 35 5. punktis on täpselt öeldud, et 1., 2. ja 3. punktis ette nähtud soodustused ei laiene Narva linnas asuvatele ettevõtetele ja organisatsioonidele juhul, kui need ei järgi oma tegevuses Eesti Vabariigi seadusi ja muid normatiivakte. Järelikult peame kohustama valitsust oma määrust täitma ja mingeid täiendusi pole vaja.

Juhataja

Kolleegid, kui te näete siin ebaloogilisust või see ei vasta teie maailmavaatele, te hääletate vastu. Millised motiivid on, see praegu enam kõne alla ei tule. Küsimus on selles, kas te saite sisust aru. Oma kommentaare palun mitte välja öelda. Nikolai Zahharov.

N. Zahharov

Lugupeetud spiiker! Ma ei taha kommenteerida, aga ma lihtsalt ei saa sellest punktist aru. Kas selle punkti täitmiseks tuleb Narva linnanõukogul korrata 3. märtsi referendumit? Ta ei saa ju oma otsusega selle tulemust muuta.

Ü. Uluots

Sellisele küsimusele ei ole mina võimeline vastama, see on poliitiline küsimus, praegu ma olen siin pigem tehnilise töö peal.

Juhataja

Kolleegid, te saate väga hästi aru, milles küsimus on, ja ma veel kord kordan ühte kunagi öeldud fraasi – ega te ikka meid praegu niikaugele ei vii, et me ei suuda Ülemnõukogu juhtida. Ma küsin veel kord: kas Vladimir Kuznetsov ei saanud Priidu Priksi parandusettepaneku sisust aru? Vladimir Kuznetsov.

V. Kuznetsov

Lugupeetud juhataja, lugupeetud saadikud! Ma ei saa tõepoolest aru Priidu Priksi paranduse mõttest. Kui ta räägib mingisugusest mittevastavusest, siis tuleks vastavalt loetleda need Ülemnõukogu otsused, mida Narva linnavolikogu rikub, vastasel juhul on see poolik lahendus. Lugupeetud saadikud, ma riskin tõmmata enda peale meie austatud juhataja viha, aga siiski palun teid mitte purustada seda habrast sidet, mis on tekkinud Narva ja Ülemnõukogu vahel. Võtame maha need parandused, mis on vastuolus otsusega, mille me tegelikult juba hääletamusega vastu võtsime. Võtame otsuse vastu selles redaktsioonis, mille esitas meie eelarve-majanduskomisjon. Tänan!

Juhataja

Miks te ei võtnud sõna siis, kui oli läbirääkimiste aeg? Kas Ülemnõukogu saab aru Priidu Priksi parandusettepaneku sisust?

Ü. Uluots

Spiiker, kas ma tohin teha ühe väikese märkuse. Siin on kolm täiesti identset parandusettepanekut, vahe on ainult selles, et Priidu Priks määrab ära tähtaja 1. september, teises kahes paranduses seda sees ei ole.

Juhataja

Pärast seda küsime, mida teised arvavad sellest ettepanekust, kui Ülemnõukogu on seda kas aktsepteerinud või mitte. Asi ei ole ju praegu mitte protseduuris, kuidas seda läbi viia. Praegu on kõnelus ju ikkagi sisust. Igaüks peab sellest aru saama. Kõik ju said aru, milles on ettepaneku sisu. Panen hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Priidu Priksi parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 34 rahvasaadikut, vastu on 22, erapooletuid on 9. See ettepanek leidis toetust. Nüüd mina küsin Illar Hallastelt ja Johannes Kassilt: kas te nõuate oma parandusettepaneku hääletamisele panekut? Illar Hallaste.

I. Hallaste

Lugupeetud eesistuja, kuna Priidu Priksi ettepanek läks läbi ja on sisuliselt kokkulangev, siis võtan oma ettepaneku tagasi. Aitäh!

Juhataja

Johannes Kass.

J. Kass

Priidu Priksi täiendus täpsustab minu oma, kuid mul on veel teksti sees üks parandus. Ma loodan, et ettekandja seda ära ei unusta.

Juhataja

See on teine. Kalju Koha.

K. Koha

Härra Priksi ettepanek on läbi läinud ja ma võtan oma ettepaneku tagasi.

Juhataja

Selge. Vladimir Kuznetsov.

V. Kuznetsov

Lugupeetud juhataja! Tegutsen vastavalt reglemendile. Märkasid, et eelmist hääletusprotseduuri rikuti, ja sellepärast tõstsin käe. Minu meelest rikuti protseduuri, sest lugupeetud juhataja ei andnud kellaga märku ja ei viinud läbi kohalviibijate registreerimist. Inimesed aga seisid sõna otseses mõttes viie sammu kaugusel saaliuksest. Palun viia läbi registreerimine, kutsuda kõik saali ja korraldada kordushääletus. Täna!

Juhataja

Vladimir Kuznetsov, ma hindan muidugi te püüdlikkust lüüa kiilu tänasesse arutellusse, kuid sellele vaatamata lükkan teie protesti tagasi, sest ma olen täna teinud selles päevakorralduses rohkem kui ühe kohaloleku kontrolli. Reglement näeb ette ühes päevakorralduses ainult ühe kohaloleku kontrolli. Võtke ja lugege reglement läbi. Ma tean, mismoodi reglemendis need küsimused lahendatakse. Mõelge välja järgmine protest. Jätkame.

Ü. Uluots

Härra Kass teeb paranduse teksti osa kohta, kus on sõnad "muu dokumentatsioon", ja palub seda täpsustada sõnadega "sotsiaal-poliitiline ning majanduslik põhjendus". Härra Kass, ma ei teeks niisugust konkretiseerimist, sest ma oma esimeses ettekandes juba ütlesin, mida on siin mõeldud väljendiga "muud dokumendid". Ma rääkisin, et see on nagu väikene riik, kus on põhiseadus ja temale toetuv terve juriidiline pealisehitus. Kui me võtame need kaks konkreetset asja praegu sisse, siis teised langevad nagu ära. Me sellega ahistame ise seda tegevust. Aga kui nõuate selle hääletusele panekut, siis muidugi.

Juhataja

Kas nõutakse hääletusele panekut.

Ü. Uluots

Ei nõua. Siis võtan maha.

Juhataja

Jätkame.

Ü. Uluots

Nii, selle ma jätan praegu kõrvale ja tulen uuesti tagasi Priksi teise ettepaneku juurde. Ta teeb ettepaneku muuta teksti selliselt: "Eesti Vabariigi Valitsusel valmistada ette ja esitada 1992. aasta 1. jaanuariks Eesti Vabariigi Ülemnõukogule läbivaatamiseks Narva vabamajanduspiirkonna projektdokumentatsioon, pärast käesoleva otsuse p. 1 täitmist Narva linna omavalitsusorganite poolt." Priksi esimene parandus läks läbi – 1. septembriks peab olema õigus majas – ja parandusettepaneku kohaselt: kui see on tehtud, alles pärast seda võib selle asja arutamisele võtta. Ma loen veel kord ette: "Eesti Vabariigi Valitsusel valmistada ette ja esitada 1992. aasta 1. jaanuariks Eesti Vabariigi Ülemnõukogule läbivaatamiseks Narva vabamajanduspiirkonna projektdokumentatsioon, pärast käesoleva otsuse punkt 1 täitmist Narva linna omavalitsusorganite poolt." Kas on nüüd mõistetav?

Juhataja

Kolleegid, kas Priidu Priksi teine parandusettepanek on mõistetav? On mõistetav. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Priidu Priksi teise parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 29 rahvasaadikut, vastu 12, erapooletuid on 13. See ettepanek leidis

toetust.

Kolleegid, ma vahepeal paluksin mõelda ka sellele, kas me pikendame tänast tööpäeva kuni otsuse vastuvõtmiseni? Vaatame, kell on praegu 14.07. Jätkame, hr. Uluots.

Ü. Uluots

Jäänud on siis veel kaks parandust. Jaak Alliku kirjalik ettepanek. Vaadake, nüüd on niisugune olukord, et seoses Priidu Priksi teise ettepaneku vastuvõtmisega Alliku ettepanek ei haaku tekstiga. Ma loen selle ette: "Alustada fraasiga "...jätkab Narva vabamajanduspiirkonna moodustamise arutamist Ülemnõukogus vaid juhul, kui Eesti Vabariigi Valitsus on esitanud Eesti Vabariigi Ülemnõukogule läbivaatamiseks ..." – ja edasi tekstist."

Juhataja

Kelle ettepanek see oli?

Ü. Uluots

See on Jaak Alliku ettepanek.

Juhataja

Kas Ülemnõukogu mõistab Jaak Alliku ettepaneku sisu? Mõistab. Võin hääletusele panna?

Ü. Uluots

Lugupeetud spiiker, seda ei saa niimoodi panna, sellepärast et see on algteksti parandus. Me võtsime Priidu Priksi parandusena vastu uue teksti ja see Alliku oma ei haaku nüüd üldse. Priidu Priksil on teine tekst.

Juhataja

Me peame nüüd dialoogi Jaak Allikuga. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud hr. spiiker, haakumise kohta ma ei oska muidugi midagi öelda, kuid põhimõttelt ma paluks hääletada oma ettepanekut, sest selle mõte on hinnangus, et vabariigi valitsus ei ole esitanud Ülemnõukogule midagi sellist, mille järgi võiks selle piirkonna moodustada. Ma juba oma lühiküsimuses hr. Uluotsale ütlesin, et praegusest tekstist saab rahvas aru niimoodi, et

Ülemnõukogu on aktsepteerinud toimunut ja annab lihtsalt tähtaja, millal kogu lugu lõpetada positiivselt. Ma ei ole sellega nõus.

Juhataja

Hr. Uluots, me paneme selle hääletusele, mis tähendab seda, et meil tuleb redaktsioonikomisjon moodustada, kui vaja on.

Ü. Uluots

Arvatavasti.

Juhataja

Saadiku nõue on püha, ma panen hääletusele.

Ü. Uluots

Ma loen veel kord igaks juhaks ette: "... jätkab Narva vabamajanduspiirkonna moodustamise arutamist Ülemnõukogus vaid juhul, kui Eesti Vabariigi Valitsus on esitanud Eesti Vabariigi Ülemnõukogule läbivaatamiseks ..." – ja edasi tekstist."

Juhataja

Kas on mõistetav? Panen hääletusele. Lugupeetud kolleegid, kes on Jaak Alliku parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 27 rahvasaadikut, vastu 22, erapooletuid on 15. See ettepanek leidis toetust.

Ü. Uluots

Nii, ja nüüd viimane parandusettepanek. Tekstis on, et valitsus peab meile projektdokumentatsiooni esitama 1. jaanuariks, rahvasaadik Labassov palub teha siin paranduse ja tuua tähtaeg ettepoole – 1. oktoober 1991.

Juhataja

Kelle ettepanek see oli?

Ü. Uluots

Labassovi.

Juhataja

Kas Aleksandr Labassovi parandusettepaneku sisu on mõistetav? On mõistetav? Panen hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Aleksandr Labassovi parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 24 rahvasaadikut, vastu 26, erapooletuid on 9. See ettepanek ei leidnud toetust.

Ü. Uluots

Lugupeetud spiiker, kes nüüd selle mosaiigi kokku kirjutab? Sellest tekstist ei jäänud praegu järele rohkem mitte midagi kui pealkiri ja preambula.

Juhataja

Kas on veel parandusettepanekuid?

Ü. Uluots

Ei, rohkem minu käes ei ole.

Juhataja

Suur tänu, hr. Uluots! Ma palun anda kogu see teos minu kätte. Kolleegid, kell on 14.13. Kas ollakse nõus pikendama tööpäeva kuni otsuse vastuvõtmiseni? Ülle Aaskivi.

Ü. Aaskivi

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma teeksin ettepaneku, et järgmist istungjärku me alustaksime sellesama küsimusega, kui meil on ees parandatud kujul ettevalmistatud tekst.

Juhataja

See tähendab katkestamist, eks ole?

Ü. Aaskivi

Jah.

Juhataja

Kas see on enamuse arvamus, et me katkestame praegu? Või pikendame täna? Lembit Annus.

L. Annus

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Mul on ettepanek, et paneme kolleeg Ülle Aaskivi ettepaneku hääletusele ja siis saab kohe selgeks, kuidas toimida edaspidi. Mul on ettepanek siiski katkestada. Ja kui meil on tekst ees, siis järgmise istungjärgu alguses võtta vastu. Aitäh!

Juhataja

Meid on juba kolm, hr. Annus, mina olen ka nõus. Panen hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et katkestada kõnealuse küsimuse arutelu ja jätkata 42. istungjärgul? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 50 rahvasaadikut, vastu 10, erapooletuid on 7. Arutelu katkestatakse ja jätkatakse 42. istungjärgul.